

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Michaela Hrubá

Ukládání trestů při souběhu a recidivě

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Simona Heranová, Ph.D.

Katedra trestního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 27. 06. 2023

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 221 423 znaků včetně mezer.

V Netolicích dne 27. 06. 2023

Michaela Hrubá

Poděkování

Ráda bych poděkovala paní JUDr. Simoně Heranové, Ph.D. za cenné rady, jež mi poskytla při zpracovávání této diplomové práce, a za vstřícnost a ochotu. Díky patří rovněž celé mé rodině, a zejména mému dědečkovi, Ing. Josefu Anderle, za veškerou podporu, kterou mi při psaní této práce a v průběhu celého studia poskytli.

Obsah

Úvod.....	1
1. Vymezení základních pojmů	3
1.1. Pojem mnohost trestných činů.....	3
1.2. Pojem souběh trestných činů	3
1.2.1. Členění souběhu trestných činů.....	6
1.3. Pojem recidiva	7
1.4. Pojem nepravá recidiva	8
2. Ukládání trestů při souběhu trestných činů	11
2.1. Povaha a účel právní úpravy trestání souběhu trestných činů	11
2.2. Základní zásady trestání souběhu trestných činů	12
2.2.1. Základní zásady trestání souběhu trestných činů v české právní úpravě.....	15
2.3. Souběh trestných činů jako znak skutkových podstat trestných činů.....	17
2.4. Souběh trestných činů jako přitěžující okolnost.....	18
2.5. Úhrnný trest.....	19
2.5.1. Trestný čin nejpřísněji trestný	20
2.5.2. Určování druhu a výměry úhrnného trestu	25
2.5.3. Zvýšení horní hranice trestní sazby při vícečinném souběhu	28
2.6. Souhrnný trest.....	31
2.6.1. Určování druhu a výměry souhrnného trestu	35
2.6.2. Upuštění od uložení souhrnného trestu	37
2.6.3. Vliv přechodných ustanovení trestního zákoníku na uložení souhrnného trestu.....	39
2.7. Trestání souběhu a mladiství pachatelé	40
2.8. Trestání souběhu a právnické osoby.....	43
2.9. Procesní aspekty trestání souběhu trestných činů.....	44
2.10. Porovnání české a italské právní úpravy ukládání trestů při souběhu trestných činů.....	45
3. Ukládání trestů při recidivě	50
3.1. Povaha a účel právní úpravy trestání recidivy.....	50
3.2. Pojetí trestání recidivy v české právní úpravě	53
3.2.1. Přiměřenost trestu a dřívější nevykonané tresty	53
3.3. Recidiva jako přitěžující okolnost	57
3.4. Recidiva jako znak skutkových podstat trestných činů	60
3.4.1. Recidiva jako znak základních skutkových podstat trestných činů.....	60
3.4.2. Recidiva jako znak kvalifikovaných skutkových podstat trestných činů	62
3.5. Mimořádné zvýšení trestu odnětí svobody	63
3.5.1. Podmínky mimořádného zvýšení trestu odnětí svobody	63
3.5.2. Trestní sazba při mimořádném zvýšení trestu odnětí svobody.....	68

3.6.	Vliv recidivy na výkon trestu odnětí svobody.....	70
3.7.	Procesní aspekty trestání recidivy	72
3.8.	Porovnání české a italské právní úpravy ukládání trestů při recidivě	72
4.	Ukládání trestů při nepravé recidivě.....	78
Závěr.....		80
Seznam použitých zdrojů		83
Abstrakt		90
Abstract		91

Úvod

Jako téma této diplomové práce bylo zvoleno trestání dvou základních forem mnohosti trestných činů, a to souběhu trestných činů a recidivy, neboť se jedná o klíčovou oblast trestního práva, která má výrazné dopady na výši trestů, ukládaných pachatelům. Platná právní úprava trestání souběhu a recidivy v trestním zákoníku byla bez větších změn převzata z předcházející právní úpravy. Judikatura a odborné publikace tak již vyplnily velkou část výkladových mezer textu zákona. Právní úprava se však stále vyvíjí a upravuje, aby vyhovovala potřebám společnosti v oblasti trestání pachatelů, a zejména, aby byla v souladu se současným trendem směřujícím k dekriminalizaci a zmírňování trestního postihu pachatelů. Ačkoli tak byla tato problematika již mnohokrát analyzována, stále poskytuje prostor pro nové úvahy a řešení problémů platné právní úpravy. Posuzovaná právní úprava navíc v nedávné době doznala dílčí změny, a to v podobě zavedení ustanovení § 39 odst. 4 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku (dále jen jako „*trestní zákoník*“ či „*TZ*“), jehož přijetí otevřelo prostor pro nové úvahy.

Cílem této práce je popsat platnou právní úpravu trestání souběhu a recidivy a provést komplexní analýzu této právní úpravy se zohledněním poznatků z odborné literatury a judikatury. V rámci analýzy právní úpravy trestání souběhu a recidivy se rovněž pokusím zdůraznit nedostatky platné právní úpravy, a dále představit vlastní úvahy a návrhy možných úprav *de lege ferenda*. Názory autorů odborných publikací budu konfrontovat jak navzájem, tak se závěry judikatury a s vlastními názory. Práce dále představí italskou právní úpravu trestání souběhu a recidivy, a provede její porovnání s českou právní úpravou, přičemž cílem tohoto porovnání bude na italské právní úpravě demonstrovat přístup jiného státu k trestání souběhu a recidivy.

Při vypracovávání této práce bude použito popisné, analytické, syntetické a výkladové metody (zejména výkladu jazykového a teleologického), a dále komparativní metody při porovnání vybraných institutů české právní úpravy s instituty právní úpravy zahraniční.

Práce bude zpracována zejména za použití právních předpisů a judikatury, a doplněna o poznatky z monografií a odborných článků, ale i z dalších méně tradičních pramenů (např. stenozáznamy z projednávání zákona v Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR). Zohledněny budou rovněž vybrané relevantní cizojazyčné zdroje.

Z hlediska systematického bude text práce rozdělen do čtyř kapitol. První kapitola práce se bude zabývat vymezením pojmů mnohost trestné činnosti, souběh trestných činů, recidiva

a nepravá recidiva, včetně vymezení hranic mezi těmito jevy. Jednoznačné vymezení jednotlivých forem mnohosti trestné činnosti je nezbytným předpokladem následných úvah o trestání mnohosti trestné činnosti, a tudíž i souběhu a recidivy. Cílem této kapitoly je rovněž upozornit na některé problematické aspekty a výkladové nejasnosti, spojené s určením hranic mezi jednotlivými formami mnohosti trestné činnosti.

Druhá kapitola práce se bude zabývat ukládáním trestů při souběhu trestných činů. Rozebrán bude zejména účel existence zvláštní právní úpravy trestání souběhu, základní zásady trestání souběhu a jejich použití v platné právní úpravě, a dále jednotlivé instituty, kterých platná právní úprava při trestání souběhu užívá. Práce se rovněž stručně vyjádří k trestání souběhu u mladistvých pachatelů a právnických osob. Tato část práce bude zakončena porovnáním české právní úpravy trestání souběhu s právní úpravou italskou. Italská právní úprava byla pro komparaci zvolena proto, že se jedná o právní úpravu kontinentální, jež je české právní úpravě svým provedením relativně blízká, a tyto dvě právní úpravy je tudíž možné smysluplně vzájemně porovnávat, a zároveň poukázat na odlišnosti těchto dvou přístupů k trestání souběhu. Práce se naopak, vzhledem k jejímu rozsahu, nebude blíže zabývat problematikou vyloučení jednočinného souběhu trestných činů.

Třetí kapitola této diplomové práce se bude zabývat ukládáním trestů při recidivě. Záměrem této části práce je rozebrat důvody existence zvláštních pravidel pro trestání recidivy, a dále zanalyzovat jednotlivé instituty, jichž právní úprava používá při trestání recidivy. Zmíněn bude též vliv recidivy na výkon trestu odnětí svobody. Rovněž třetí kapitola práce bude zakončena porovnáním české právní úpravy trestání recidivy s právní úpravou italskou. Představeny budou vybrané instituty italského práva, zabývající se jak zpřísněním trestů v důsledku existence recidivy, tak typologií pachatelů podle jimi opakovaně páchaných trestných činů, jež je s recidivou spjata. Při komparaci bude kladen důraz na odlišnosti české a italské právní úpravy.

Čtvrtá kapitola práce pak doplní rozebíranou problematiku o analýzu právní úpravy ukládání trestů při nepravé recidivě, neboť ta, ač nepatří přímo k tématům této diplomové práce, k problematice trestání souběhu a recidivy bezesporu neoddělitelně patří.

Tato práce se naopak nebude, vzhledem k jejímu rozsahu, zabývat trestáním další formy mnohosti trestných činů, kterou je pokračování v trestném činu.

1. Vymezení základních pojmů

1.1. Pojem mnohost trestných činů

Pachatelé trestných činů se často neomezí na spáchání pouze jediného trestného činu. přičemž více trestných činů mohou spáchat nejen postupně, nýbrž též jedním jednáním. Spáchání více trestných činů jedním pachatelem se označuje jako mnohost trestných činů, či pluralitní trestná činnost. Jelínek vymezuje mnohost trestných činů jako „*případ, kdy jeden pachatel spáchá jedním nebo více skutky dva nebo více trestných činů.*“¹ Novotný a Souček pak vymezují mnohost trestných činů jako „*případy, kdy jeden a týž pachatel opakovaně páchá trestné činy.*“² Kratochvíl³ jako hlavní znak pojmu mnohost trestných činů zdůrazňuje spáchání všech trestných činů pouze jedním pachatelem.

Pod pojem mnohost trestných činů spadají zejména souběh trestných činů a recidiva, ale též tzv. nepravá recidiva. Pro jednotlivé formy mnohosti trestných činů pak trestní právo upravuje odlišné zásady a pravidla trestání pachatelů.

1.2. Pojem souběh trestných činů

Souběh trestných činů, či též konkurence trestných činů (lat. *concursum delictorum*), je jednou z forem mnohosti trestných činů. Souběh nastane v případě, že se pachatel dopustí více trestných činů předtím, než byl za některý z trestných činů vydán odsuzující rozsudek.⁴

Český právní řád neobsahuje legální definici pojmu souběh trestných činů. Jelínek vymezuje souběh trestných činů jako „*případ, kdy pachatel spáchal dva nebo více trestných činů dříve, než byl pro některý z nich odsouzen, tj. než byl za takový čin vyhlášen odsuzující rozsudek soudem prvního stupně, nebo byl spáchán dříve, než byl obviněnému doručen trestní příkaz.*“⁵ Obdobné definice uvádí též další autoři.⁶ Trestné činy spáchané po odsouzení

¹ JELÍNEK, Jirí a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 5. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2016. Student (Leges), s. 340.

² NOVOTNÝ, František, Josef SOUČEK a kol. *Trestní právo hmotné*. 3. rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010, s. 219.

³ KRATOCHVÍL, Vladimír a kol. *Kurs trestního práva: trestní právo hmotné: obecná část*. Praha: C.H. Beck, 2009. Beckovy právnické učebnice, s. 330, marg. č. 488.

⁴ PÚRY, František. *Souběh trestných činů*. In: HENDRYCH, Dušan a kol. *Právnický slovník*. 3., podstatně rozš. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009. Beckovy odborné slovníky.

⁵ JELÍNEK, Jirí a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 5. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2016. Student (Leges), s. 340.

⁶ SOLNAŘ, Vladimír. In: SOLNAŘ, Vladimír, Jaroslav FENYK, Dagmar CÍSAŘOVÁ a Marie VANDUCHOVÁ. *Systém českého trestního práva*. Praha: Novatrix, 2009, část II, s. 429, obdobně též CHMELÍK, Jan, František NOVOTNÝ a Simona STOČESOVÁ. *Trestní právo hmotné: obecná část*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. Právnické učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk), s. 181, či

pachatele za jiný trestný čin již nebudou s tímto trestným činem v souběhu, a naopak se bude jednat o pravou či nepravou recidivu.

Souběh ve smyslu trestního práva může nastat pouze mezi trestnými činy, nikoli mezi trestnými činy a přestupky.⁷ To však nevylučuje existenci souběhu přestupků, za který je ukládán správní trest podle zásad vymezených v zákoně č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich. Souběh ve smyslu trestního práva naopak může nastat mezi jednotlivými proviněními mladistvých či mezi proviněním a trestným činem téhož pachatele, neboť proviněním se podle § 6 odst. 1 zákona č. 2018/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (dále jen „ZSVM“ či „zákon o soudnictví ve věcech mládeže“), označuje trestný čin, spáchaný mladistvým.

V souběhu nebudou trestné činy, mezi jejichž spáchání „vstoupí“ odsouzení pachatele za jakýkoli trestný čin. Při posuzování existence souběhu je vždy třeba posoudit, ve kterém okamžiku došlo ke spáchání trestného činu, tedy okamžiku, kdy pachatel konal nebo měl konat (srov. § 2 odst. 4 TZ), přičemž rozhodující je okamžik ukončení jednání.⁸

Prvním odsuzujícím rozsudkem ve věci je vždy odsuzující rozsudek soudu prvního stupně, a to i v případě, že byl v odvolacím řízení zrušen, avšak pouze za předpokladu, že soud v navazujícím řízení následně vydal jiný odsuzující rozsudek.⁹ Tento odsuzující rozsudek musí později nabýt právní moci.¹⁰ Přítomnost obviněného při vyhlášení odsuzujícího rozsudku však nemá na existenci souběhu trestných činů vliv.¹¹ Případná změna právní kvalifikace skutku odvolacím soudem na mírnější trestný čin na tomto nic nemění.¹² Uvedené pak platí i pro zrušení prvostupňového odsuzujícího rozsudku v mimořádném opravném řízení.¹³

NOVOTNÝ, František, Josef SOUČEK a kol. *Trestní právo hmotné*. 3., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010, s. 221.

⁷ SOLNAŘ, Vladimír. In: SOLNAŘ, Vladimír, Jaroslav FENYK, Dagmar CÍSAŘOVÁ a Marie VANDUCHOVÁ. *Systém českého trestního práva*. Praha: Novatrix, 2009, část II, s. 429, či Rozhodnutí Krajského soudu v Liberci ze dne 12. 5. 1954, sp. zn.: 3 To 92/54 (Rt 34/1955 tr.).

⁸ ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2020. Beckova edice komentované zákony, s. 649.

⁹ NOVOTNÝ, František a Josef SOUČEK. *Trestní právo hmotné*. 3., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010, s. 221.

¹⁰ CHMELÍK, Jan, František NOVOTNÝ a Simona STOČESOVÁ. *Trestní právo hmotné: obecná část*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. Právnícké učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk), s. 181.

¹¹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 6. 11. 2013, sp. zn.: 8 Tdo 1160/2013 (R 41/2014 tr.).

¹² TOLAR, Jan. *Trest úhrnný a souhrnný*. Praha: Československá akademie věd, 1963, s. 134.

¹³ Rozsudek Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 15. 5. 1968, sp. zn.: 10 Tz 16/68 (R 41/1968 tr.).

Novotný a Souček¹⁴ dále specifikují, že odsouzení za trestný čin bude tvořit hranici mezi souběhem a recidivou pouze v případě, že dojde ke skutečnému odsouzení pachatele za daný trestný čin, nikoli např. pouze k upuštění od potrestání ve smyslu § 46 TZ. Ohledně odsuzujícího rozsudku navíc nesmí platit fikce neodsouzení.¹⁵ V případě, že dojde k postupnému spáchání tří trestných činů, přičemž za časově druhý trestný čin bude pachatel odsouzen před spácháním třetího trestného činu, pak v případě, že dojde k zahlazení tohoto odsouzení, budou časově první a třetí trestný čin po tomto zahlazení opět považovány za sbíhající se trestné činy.¹⁶

Vyhlášení zprošťujícího rozsudku naopak hranici mezi souběhem a recidivou netvoří. Za odsuzující je však považován též rozsudek, kterým bylo upuštěno od potrestání s dohledem ve smyslu § 48 odst. 1 TZ.¹⁷

Za odsuzující rozsudek se pro účely posuzování existence souběhu nepovažuje cizozemský rozsudek, s výjimkou případů, kdy cizozemský rozsudek zakládá překážku věci rozhodnuté za podmínek § 11 odst. 2 TŘ, či ve smyslu § 11 odst. 5 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (dále jen jako „TŘ“).¹⁸

Existenci souběhu vylučuje nejen vyhlášení odsuzujícího rozsudku mezi spácháním trestných činů, ale též doručení trestního příkazu (nikoli však jeho vyhlášení či vyhotovení), za předpokladu, že tento později nabyde právní moci, přičemž doručení trestního příkazu vyloučí souběh též v případě, že dojde k jeho zrušení podáním včasného odporu, avšak pouze za předpokladu, že v následném trestním řízení dojde k vydání odsuzujícího rozsudku, který nabyde právní moci.¹⁹

Odlišná situace však nastane, byl-li trestní příkaz v době jeho doručení obviněnému již zrušen (např. v důsledku včasného podání odporu státním zástupcem ve smyslu § 314g odst. 1 a 2 TŘ). Trestní příkaz, který již byl ze zákona zrušen podáním odporu státním zástupcem, pak nemá dle judikatury při posuzování existence souběhu mezi trestnými činy žádné účinky.²⁰

¹⁴ NOVOTNÝ, František, Josef SOUČEK a kol. *Trestní právo hmotné*. 3., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010, s. 221.

¹⁵ Tamtéž.

¹⁶ TOLAR, Jan. *Trest úhrnný a souhrnný*. Praha: Československá akademie věd, 1963, s. 147.

¹⁷ KRATOCHVÍL, Vladimír a kol. *Kurs trestního práva: trestní právo hmotné: obecná část*. Praha: C.H. Beck, 2009. Beckovy právnické učebnice, s. 333, marg. č. 489.

¹⁸ PŮRY, František. § 43 [Úhrnný a souhrnný trest]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. Velké komentáře, s. 600, marg. č. 14.

¹⁹ Viz Rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 10. 3. 1998, sp. zn.: 4 To 124/98 (R 29/2000 tr.).

²⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. 11. 2018, sp. zn.: 7 Tdo 1357/2018.

Trestní příkaz, který v okamžiku jeho doručení obviněnému již *de iure* neexistuje, nemůže mít pro obviněného stejné právní účinky jako doručení nezrušeného trestního příkazu. Proti tomuto závěru se však vymezuje Heranová,²¹ která výklad Nejvyššího soudu ČR považuje za příliš restriktivní s ohledem na znění a účel ustanovení § 43 odst. 2 TZ, přičemž zastává názor, že ani zrušený trestní příkaz nemůže být zcela bez právních účinků. Heranová tak v tomto upřednostňuje princip právní jistoty a předvídatelnosti. Nejvyšší soud ČR však svůj výklad ani v novější judikatuře nezměnil.²²

1.2.1. Členění souběhu trestných činů

Podle počtu skutků, kterými byly sbíhající se trestné činy spáchány, se souběh dělí na jednočinný (konkurenci ideální) a vícečinný (konkurenci reálnou). O jednočinný souběh se jedná v případě, že pachatel jedním skutkem naplnil skutkovou podstatu více trestných činů. Naopak pokud pachatel naplnil skutkovou podstatu více trestných činů více skutky, jedná se o vícečinný souběh. Souběh lze dále rozlišovat na stejnorodý (víceré naplnění téže skutkové podstaty) a nestejnorodý (naplnění více skutkových podstat).²³ Z uvedených rozdělení souběhu tudíž vyplývají čtyři přípustné kombinace: jednočinný souběh stejnorodý, jednočinný souběh nestejnorodý, vícečinný souběh stejnorodý a vícečinný souběh nestejnorodý.

Jednočinný souběh stejnorodý (tj. naplnění stejné skutkové podstaty trestného činu vícekrát jedním skutkem) je však v českém trestním právu trestán jako vícečetné spáchání jediného trestného činu na více předmětech útoku.^{24, 25} Jinak je tomu však v případě jednočinného souběhu nestejnorodého (tj. naplnění více skutkových podstat trestných činů jedním skutkem), na který se již vztahují zvláštní ustanovení trestního zákoníku o trestání souběhu trestných činů. Někteří autoři však vylučují existenci jednočinného souběhu jako takového a pojmají trestný čin jako jediný tělesný pohyb, který může odpovídat jen jedinému trestnému činu.²⁶

²¹ HERANOVÁ, Simona. Rozlišení souběhu a recidivy v případě doručení zrušeného trestního příkazu – nad jedním rozhodnutím Nejvyššího soudu. *Kriminalistika*. MV ČR, obor tisku a public relations, 2020, roč. LIII, č. 1, s. 19-26.

²² Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 7. 2020, sp. zn.: 4 Tdo 776/2020.

²³ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 5. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2016. Student (Leges), s. 342.

²⁴ Tak například usmrtí-li pachatel více obětí jedním skutkem, dopustí se trestného činu vraždy podle ustanovení § 140 odst. 1, odst. 3 písm. a) TZ (tedy na dvou a více osobách).

²⁵ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 5. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2016. Student (Leges), s. 342.

²⁶ Císařová a Fenyk spojují tento názor s F. v. Lisztem. Viz CÍSAŘOVÁ, Dagmar a Jaroslav FENYK. In: SOLNAŘ, Vladimír, Jaroslav FENYK, Dagmar CÍSAŘOVÁ a Marie VANDUCHOVÁ. *Systém českého trestního práva*. Praha: Novatrix, 2009, část II, s. 430.

Mezi vícečinným souběhem stejnorodým a vícečinným souběhem nestejnorodým nebývá z hlediska trestnosti spatřován žádný rozdíl.²⁷ Opakované páchaní trestných činů stejných či podobných skutkových podstat však může mít v neprospěch pachatele vliv na hodnocení osobnosti pachatele při stanovování druhu a výměry trestu.²⁸

Jednotlivé druhy souběhu se pak v praxi vzájemně prolínají, neboť reflektují často velmi komplikovaný charakter trestné činnosti pachatelů.

1.3. Pojem recidiva

Pod pojem mnohost trestné činnosti spadá též recidiva. K recidivě v trestněprávním smyslu dojde, pokud se pachatel dopustí dalšího trestného činu po nabytí právní moci rozsudku, kterým byl uznán vinným ze spáchání dřívějšího trestného činu.²⁹ Pachatel se tedy dopustí dalšího trestného činu přesto, že již byl společností pravomocným odsouzením varován před páchaním další trestné činnosti, a poskytnutou možnost nápravy nevyužil.³⁰

Na pojem recidiva lze však nahlížet nejen z hlediska trestněprávního. Z pohledu kriminologie například není rozhodující odsouzení pachatele, nýbrž samo opětovné spáchání trestného činu. Kriminologické pojetí recidivy tak zahrnuje vedle recidivy v trestněprávním pojetí též vícečinný souběh. Naopak znakem penologického pojetí je opětovný výkon trestu odnětí svobody týmž pachatelem.³¹

Jelínek definuje recidivu v trestněprávním pojetí jako „*případ, kdy pachatel, který byl dříve pravomocně odsouzen, spáchá nový trestný čin.*“³² Pravomocným odsouzením se pak rozumí nabytí právní moci odsuzujícího rozsudku, či nabytí právní moci trestního příkazu (srov. § 314e odst. 8 TŘ). S obdobnou definicí pracují rovněž další autoři.³³ Naopak dřívější uložení konkrétního trestu či dřívější vykonání trestu pachatelem nejsou znaky recidivy.

²⁷ TOLAR, Jan. *Trest úhrnný a souhrnný*. Praha: Československá akademie věd, 1963, s. 45.

²⁸ ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník: komentář*. 1. vydání (2. aktualizace). Praha: C.H. Beck, 2022. Beckova edice komentované zákony, marg. č. 53.

²⁹ ŠÁMAL Pavel. *Recidiva*. In: HENDRYCH, Dušan a kol. *Právní slovník*. 3., podstatně rozš. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009. Beckovy odborné slovníky.

³⁰ KRATOCHVÍL, Vladimír a kol. *Kurs trestního práva: trestní právo hmotné: obecná část*. Praha: C.H. Beck, 2009. Beckovy právnické učebnice, s. 348, marg. č. 515.

³¹ ROZUM, Jan, Lucie HÁKOVÁ, Jiří VLACH a Jan TOMÁŠEK. *Účinnost trestní politiky z pohledu recidivy*. Institut pro kriminologii a sociální prevenci. [online]. [cit. 02. 05. 2023]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/soubor/rvppk-dokumenty-1-pdf.aspx>.

³² JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 5. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2016. Student (Leges), s. 341.

³³ NOVOTNÝ, František a Josef SOUČEK. *Trestní právo hmotné*. 3., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010, s. 230.

O recidivu se nejedná, pokud se pachatel dopustí dalšího trestného činu, avšak ve vztahu k dřívějšímu odsouzení se na pachatele hledí, jako by nebyl odsouzen, neboť v takovém případě již nelze dřívější odsouzení pro účely posuzování existence recidivy brát v úvahu. Rovněž dřívější spáchání přestupku je z hlediska existence recidivy bez významu.³⁴

Znakem recidivy není úmyslnost spáchání trestného činu. K recidivě u pachatele dojde též jsou-li jeden či více spáchaných trestných činů nedbalostní.³⁵

Recidivu lze podle povahy spáchaných trestných činů dělit na stejnorodou a různorodou (pachatel byl již dříve odsouzen pro trestný čin jiného druhu).³⁶ Stejnorodá recidiva se dále dělí na recidivu druhovou (pachatel byl již dříve odsouzen pro trestný čin téhož druhu) a recidivu speciální (pachatel byl již dříve odsouzen pro týž trestný čin).³⁷ Speciální recidiva je navíc u některých skutkových podstat trestných činů předpokladem vzniku trestní odpovědnosti či okolností podmiňujících použití vyšší trestní sazby.³⁸

Pokud nelze s jistotou určit dobu spáchání trestného činu, a tedy zda se v konkrétním případě jedná o souběh či o recidivu, jedná se o pochybnost ve skutkové otázce. Z tohoto důvodu je nutno v souladu se zásadou *in dubio pro reo* (v pochybnostech ve prospěch) uložit trest pro pachatele příznivější, což bude trest stanovený podle pravidel pro trestání souběhu.³⁹

1.4. Pojem nepravá recidiva

Na pomezí mezi souběhem a recidivou je tzv. nepravá recidiva, neboli zdánlivá recidiva. Jako zdánlivá recidiva se označuje případ, kdy se pachatel dopustí dalšího trestného činu v době mezi vyhlášením odsuzujícího rozsudku za dřívější trestný čin jím spáchaný a nabytím právní moci tohoto rozsudku.⁴⁰

³⁴ CHMELÍK, Jan, František NOVOTNÝ a Simona STOČESOVÁ. *Trestní právo hmotné: obecná část*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. Právní učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk), s. 187.

³⁵ Stanovisko Nejvyššího soudu ČR ze dne 4. 4. 1974, sp. zn. Tpjf 28/73 (R 10/1974 tr.).

³⁶ NOVOTNÝ, František, Josef SOUČEK a kol. *Trestní právo hmotné*. 3., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010, s. 231.

³⁷ Opakem recidivy speciální pak je recidiva obecná. K dělení recidivy viz Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. 9. 2012, sp. zn.: 7 Tdo 1139/2012.

³⁸ NOVOTNÝ, František, Josef SOUČEK a kol. *Trestní právo hmotné*. 3., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010, s. 231.

³⁹ Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 10. 2. 2000, sp. zn.: 10 T 14/98 (R 54/2000 tr.).

⁴⁰ ŠÁMAL Pavel. *Recidiva*. In: HENDRYCH, Dušan a kol. *Právní slovník*. 3., podstatně rozš. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009. Beckovy odborné slovníky.

Jelínek⁴¹ nepravou recidivu vymezuje jako spáchání trestného činu, jenž byl pachatelem spáchán až po vyhlášení odsuzujícího rozsudku soudem prvního stupně, jímž byl pachatel odsouzen za spáchání předcházejícího trestného činu, avšak pouze pokud byl tento trestný čin spáchán do okamžiku, kdy odsuzující rozsudek nabyl právní moci. Jelínek tak navíc zdůrazňuje, že prvním odsuzujícím rozsudkem bude v daném případě vždy prvostupňový rozsudek.

Další autoři⁴² pak vymezují pojem nepravá recidiva obdobně. Například dle Kratochvíla se nepravá recidiva vyznačuje „*jediným pachatelem (resp. obviněným), dvěma či více jeho trestnými činy, spáchanými tak, že mezi kterýmikoliv z předcházejících a následujících trestných činů musí být vyhlášen dosud nepravomocný odsuzující rozsudek, nebo nepravomocný rozsudek, jímž bylo podmíněně upuštěno od potrestání s dohledem za kterýkoliv trestný čin předcházející, nebo doručen dosud nepravomocný trestní příkaz za něj.*“⁴³

Při odsouzení pachatele formou trestního příkazu musí být v době spáchání pozdějšího trestného činu trestní příkaz pachateli doručen, avšak prozatím nebýt v právní moci (srov. § 314e odst. 8 TR). Trestný čin tak musí být spáchán po doručení trestného příkazu obviněnému, avšak před uplynutím lhůty pro podání odporu proti trestnímu příkazu, či po podání odporu před nabytím právní moci následně vydaného odsuzujícího rozsudku.

Z výše uvedeného vyplývá, že časový úsek, v němž může dojít k nepravé recidivě může být v některých případech vlivem podání opravných prostředků velmi dlouhý. Není proto namístě na nepravou recidivu při úvahách o trestání mnohosti trestných činů zapomínat.

Nepravá recidiva je považována za jev pro společnost závažnější než souběh, avšak méně závažný než recidiva. Vyhlášením odsuzujícího rozsudku za spáchání dřívějšího trestného činu společnost pachatele na rozdíl od případů souběhu již varovala před další trestnou činností, avšak odsuzující rozsudek zatím nenabyl právní moci, a tudíž pachatel nebyl dosud pravomocně uznán vinným, ani potrestán.⁴⁴ Varování proto nebylo tak důrazné, jako u recidivy, a nepravá recidiva je tudíž trestána přísněji než souběh, avšak méně přísně než

⁴¹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 5. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2016. Student (Leges), s. 341.

⁴² NOVOTNÝ, František, Josef SOUČEK a kol. *Trestní právo hmotné*. 3., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010, s. 232.

⁴³ KRATOCHVÍL, Vladimír a kol. *Kurs trestního práva: trestní právo hmotné: obecná část*. Praha: C.H. Beck, 2009. Beckovy právnické učebnice, s. 358, marg. č. 522.

⁴⁴ Tamtéž.

recidiva. Právní úprava trestání nepravé recidivy se pak blíží spíše trestání recidivy než souběhu.⁴⁵

⁴⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 9. 12. 2020, sp. zn.: 8 Tdo 888/2020.

2. Ukládání trestů při souběhu trestných činů

Přístupy k trestání pachatelů trestných činů se v průběhu času mění a vyvíjí. Trendem ve vývoji trestání je ustupovat od přísných trestů a důrazu na odplatnou a generálně preventivní funkci trestu, ve prospěch mírnějších trestů a důrazu na nápravnou a individuálně preventivní funkci trestu.⁴⁶ Tomuto trendu odpovídá rovněž vývoj právní úpravy trestání souběhu trestných činů. Jednotlivé právní úpravy se však liší v důrazu kladeném na jednotlivé funkce trestu a v přísnosti ukládaných trestů.

2.1. Povaha a účel právní úpravy trestání souběhu trestných činů

Právní úprava trestání souběhu je zpravidla pojímána jako úprava oproti obecné úpravě ukládání trestů privilegovaná, neboť jejím účelem je uložit pachateli sbíhajících se trestných činů trest mírnější, než by byl v součtu uložen za stejné trestné činy při uložení samostatných trestů. Pravidla trestání souběhu by zejména měla být nastavena mírněji než pravidla trestání recidivy, neboť právní úpravy by měly reflektovat nižší společenskou závažnost souběhu v porovnání s recidivou.⁴⁷

Při trestání souběhu většina právních úprav reflektuje skutečnost, že pachatel nebyl po spáchání svého dřívějšího trestného činu adekvátně „varován“ před dalším pácháním trestné činnosti, neboť na něj zatím nebylo společností výchovně působeno vyhlášením odsuzujícího rozsudku.⁴⁸ V případě jednočinného souběhu pachatel navíc spáchal více trestných činů jediným skutkem, a proto mezi jejich spácháním ani být varován nemohl.

Většina právních řádů proto souběh trestných činů trestá mírněji, než by byly trestány tytéž spáchané trestné činy, pokud by za ně byly ukládány samostatné tresty. Zahraniční literatura tento fenomén označuje jako tzv. množstevní slevu (angl. *bulk discount* či *multiple-offence sentencing discounts*).⁴⁹ Mírnější postih sbíhajících se trestných činů se zpravidla nejvýrazněji projevuje při trestání jednočinného souběhu, přičemž limitování trestního postihu jednočinného souběhu je v soudních jurisdikcích standardní praxí.⁵⁰

⁴⁶ KUČERA, Petr. *Některé otázky související s mnohostí trestných činů*. In: MACHALOVÁ, Tatiana, ed. *K odkazu Jaroslava Kallaba: právně-filosofická východiska trestní politiky v procesu evropské integrace*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007, s. 158.

⁴⁷ SOLNAŘ, Vladimír. In: SOLNAŘ, Vladimír, Jaroslav FENYK, Dagmar CÍSAŘOVÁ a Marie VANDUCHOVÁ. *Systém českého trestního práva*. Praha: Novatrix, 2009, část II, s. 424.

⁴⁸ TOLAR, Jan. *Trest úhrnný a souhrnný*. Praha: Československá akademie věd, 1963, s. 123.

⁴⁹ RYBERG Jesper, Julian V. ROBERTS a Jan W. de KEIJSER. *Sentencing multiple crimes*. Oxford: Oxford University Press, 2017, s. 76.

⁵⁰ Tamtéž, s. 143.

Dle české právní nauky má právní úprava trestání souběhu též korigovat působení zásady, že trestný čin je třeba posoudit podle všech ustanovení, která se na tento trestný čin vztahují.⁵¹ Při bezvýhradném uplatnění této zásady by pachateli byl uložen za každý ze sbíhajících se trestných činů samostatný trest v plné výši, a mohlo by tak docházet k nepřiměřeně přísným postihům pachatelů, či k ukládání trestů, jež ve svém součtu převýší délku života pachatele.

2.2. Základní zásady trestání souběhu trestných činů

Teorie vymezuje tři základní zásady trestání souběhu – kumulační, absorpční a asperační.⁵² Tyto zásady se pak zpravidla v právních úpravách trestání souběhu vzájemně prolínají.

Kumulační, neboli sčítací zásada, je z uvedených zásad zásadou nejstarší a v platných právních úpravách spíše méně používanou. Princip kumulace trestů totiž více odpovídá odplatné a generálně preventivní funkci trestního práva,⁵³ než v současnosti zdůrazňované výchovné funkci, neboť pojímá trest jako odplatu pro pachatele za spáchání trestného činu.

Dle kumulační zásady se tresty za každý ze sbíhajících se trestných činů sčítají a dohromady pak tvoří výsledný trest. Dílčí trest je tak třeba určit zvlášť za každý trestný čin (resp. jednotlivé porušení trestních zákonů). Princip kumulace trestů lze vyjádřit slovy „*kolik trestných činů, tolik trestů (quot delicta, tot poenae)*.“⁵⁴

Při použití výhradně kumulační zásady by tak při trestání souběhu docházelo k ukládání nepřiměřeně přísných trestů. Například při spáchání pěti sbíhajících se trestných činů by muselo být uloženo pět dílčích trestů, jejichž součet by tvořil celkový trest, přičemž při uložení trestu odnětí svobody by pak trest mohl dosáhnout délky až několika doživotních trestů. Uložení takového trestu by ve většině případů bylo zcela nepřiměřené a postrádalo by logický smysl.

Solnař⁵⁵ nepřiměřenost kumulace trestů ilustruje tvrzením, „*že stoupá-li intenzita trestu cestou aritmetickou, zvyšuje se jeho citelnost cestou geometrickou*“. Tímto tvrzením přesně

⁵¹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 5. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2016. Student (Leges), s. 446.

⁵² Tamtéž.

⁵³ VANDUCHOVÁ, Marie a Vladimír SOLNAŘ. In: SOLNAŘ, Vladimír, Jaroslav FENYK, Dagmar CÍSAŘOVÁ a Marie VANDUCHOVÁ. *Systém českého trestního práva*. Praha: Novatrix, 2009, část III, s. 197.

⁵⁴ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 5. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2016. Student (Leges), s. 446.

⁵⁵ SOLNAŘ, Vladimír. In: SOLNAŘ, Vladimír, Jaroslav FENYK, Dagmar CÍSAŘOVÁ a Marie VANDUCHOVÁ. *Systém českého trestního práva*. Praha: Novatrix, 2009, část III, s. 197.

vystihuje, že intenzita nepříznivých důsledků uloženého trestu pro pachatele se zvyšuje neúměrně zvýšením výše trestu, neboť zvýšení intenzity nepříznivých důsledků trestu je vždy vyšší než zvýšení výše trestu. Na stejném místě však Solnař⁵⁶ uvádí, že uvedené platí spíše pro peněžitě tresty, neboť při uložení trestu odnětí svobody si odsouzený po určité době vězeňskému životu přivyká, čímž se citelnost trestu naopak snižuje. Toto tvrzení však dle mého názoru není zcela přesné, neboť jako újmu odsouzenému lze vnímat i samotný fakt, že si postupně přivyká vězeňskému životu a je pro něj tedy těžší navrátit se po vykonání trestu do společnosti. Bez ohledu na uvedené je však zřejmé, že uložení trestu stanoveného za použití kumulační zásady u trestu odnětí svobody snižuje šance pachatele, že bude někdy propuštěn z výkonu trestu a že bude ještě někdy žít hodnotný život.⁵⁷

Další nevýhodou kumulační zásady je skutečnost, že některé tresty fakticky není možné uložit současně (kumulovat).⁵⁸ Nedostatky kumulační zásady však neznamenají, že by tato zásada neměla v modifikované formě své uplatnění v současné právní úpravě.

Při trestání souběhu je však častěji používána zásada absorpční, neboli pohlcovací. Při použití absorpční zásady se nestanovuje trest zvlášť za každý sbíhající se trestný čin, ale stanoví se pouze jeden trest za všechny sbíhající se trestné činy. Absorpční zásadu lze vyjádřit jako princip, že „větší trest pohlcuje menší (*poena maior absorbet minorem*)“, neboť při využití absorpční zásady mohou být pohlcovány méně přísné tresty nejprísnějším trestem, nebo méně závažné trestné činy nejzávažnějším trestným činem, či méně přísné trestní sazby nejprísnějši trestní sazbou.⁵⁹

Z výše uvedeného vyplývá, že trest uložený pouze na základě absorpční zásady nikdy nemůže převýšit horní hranici trestní sazby nejprísněji trestného ze sbíhajících se trestných činů. Tresty ukládané za použití absorpční zásady jsou tak zpravidla nižší než za použití kumulační zásady, čímž odpadá problém přílišné přísnosti trestání souběhu jakožto méně závažné formy mnohosti trestné činnosti.

Rovněž absorpční zásada se v platných právních úpravách vyskytuje spíše v modifikovaných podobách. Při uplatnění nemodifikované absorpční zásady by totiž fakticky

⁵⁶ SOLNAŘ, Vladimír. In: SOLNAŘ, Vladimír, Jaroslav FENYK, Dagmar CÍSAŘOVÁ a Marie VANDUCHOVÁ. *Systém českého trestního práva*. Praha: Novatrix, 2009, část III, s. 197.

⁵⁷ DHAMI, Mandeep K. Sentencing Multiple- Versus Single-Offence Cases: Does More Crime Mean Less Punishment? *The British Journal of Criminology*. Oxford, 2022, vol. 62, no. 1, s. 55-72.

⁵⁸ Výčet trestných činů, které nelze uložit vedle sebe je uveden v § 53 odst. 1 TZ. Takto nelze vedle sebe uložit například trest domácího vězení spolu s trestem odnětí svobody.

⁵⁹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 5. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2016. Student (Leges), s. 446.

docházelo až k upuštění od potrestání u všech sbíhajících se trestných činů s výjimkou nejpřísněji trestného z nich.⁶⁰

Poslední ze základních zásad trestání souběhu je zásada asperační, neboli zostřovací. Podle asperační zásady se trest za sbíhající se činy vymezí v rámci trestní sazby stanovené pro nejpřísněji trestný čin (někdy též uváděno za nejtěžší trestný čin)⁶¹ ze sbíhajících se trestných činů, která je však pro účely trestání souběhu zvýšena.⁶² Rovněž v tomto případě se tak za všechny sbíhající se trestné činy ukládá pouze jeden trest. Latinsky je trest, uložený podle asperační zásady, označován jako *poena maior cum asperacione*.⁶³

Asperační princip se svou povahou nachází na pomezí kumulační a absorpční zásady. Blíže má však k zásadě absorpční, neboť podle zásady asperační je ukládán za sbíhající se trestné činy pouze jeden trest, a to za použití trestní sazby nejpřísněji trestného ze sbíhajících se trestných činů, avšak horní hranice této trestní sazby může být překročena.⁶⁴ Asperační zásada tak představuje modifikaci absorpční zásady.

O asperaci ve výše uvedeném smyslu se dle mého názoru nejedná, je-li vedle trestu, stanoveného v rámci nezvýšené trestní sazby, uložen též vedlejší trest (pak se jedná o kumulaci trestů), či je zvýšena intenzita výkonu trestu (pak se jedná o rozhodnutí týkající se výkonu trestu). Ke stejnému názoru dospívá též Tolar.⁶⁵

Vedle tří výše uvedených základních zásad trestání souběhu trestných činů existují též další méně často používané zásady. Zmínit lze například tzv. *Milderungsprinzip*, tedy zásadu zmírňování, která je založena na stanovení dílčích trestů za jednotlivé sbíhající se trestné činy, které se následně sečtou a výsledný součet se při rozhodování o celkovém trestu zmírní. Tento princip není používán často, neboť za použití asperačního principu lze dosáhnout stejného výsledku, a to jednodušším postupem (bez nutnosti přesného stanovení všech dílčích trestů).⁶⁶

Tolar⁶⁷ dále zmiňuje existenci tzv. principu jednotného trestu, založeného na stanovení výsledného trestu za sbíhající se trestné činy bez předběžného stanovení dílčích trestů za

⁶⁰ PÚRY, František. § 43 [Úhrnný a souhrnný trest]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. Velké komentáře, s. 584, marg. č. 1.

⁶¹ SOLNAŘ, Vladimír. In: SOLNAŘ, Vladimír, Jaroslav FENYK, Dagmar CÍSAŘOVÁ a Marie VANDUCHOVÁ. *Systém českého trestního práva*. Praha: Novatrix, 2009, část III, s. 198.

⁶² JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 5. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2016. Student (Leges), s. 446.

⁶³ Tamtéž.

⁶⁴ Tamtéž.

⁶⁵ TOLAR, Jan. *Trest úhrnný a souhrnný*. Praha: Československá akademie věd, 1963, s. 61.

⁶⁶ Tamtéž.

⁶⁷ Tamtéž, s. 62.

sbíhající se trestné činy. Sám Tolar však vymezení tohoto principu jako samostatného principu trestání souběhu vyvrací, neboť výše uvedené základní principy trestání souběhu lze zpravidla uplatnit jak bez stanovení předběžných trestů, tak se stanovením předběžných trestů.⁶⁸

Dalším zmiňovaným principem je tzv. princip kombinace trestů, podle kterého se za sbíhající činy ukládá nejprísrnější možný trest na svobodě, přičemž minimálně musí být uložen trest ve výši nejvyšší z horních hranic sbíhajících se trestných činů, či ve výši určitého násobku této horní hranice.⁶⁹

V jednotlivých právních úpravách se výše vymezené zásady kombinují a projevují různými způsoby. Výběr konkrétních zásad, na kterých je postaven určitý právní systém, záleží na mnoha faktorech, přičemž vliv mají zejména povaha systému trestů a výše trestních sazeb.⁷⁰

2.2.1. Základní zásady trestání souběhu trestných činů v české právní úpravě

Česká právní úprava trestání souběhu trestných činů je postavena na absorpční zásadě, avšak modifikované jak kumulační, tak asperační zásadou.⁷¹ Zásady trestání souběhu se v platné právní úpravě projevují zejména v ustanoveních § 43 a 44 TZ, která stanovují pravidla pro ukládání úhrnného a souhrnného trestu, ale též v § 42 písm. n) TZ.

Ukládání trestů při souběhu trestných činů je založeno na absorpci trestních sazeb sbíhajících se trestných činů trestní sazbou, stanovenou pro nejprísrněji trestný ze sbíhajících se trestných činů. Při ukládání trestu za sbíhající se trestné činy se trest ve smyslu § 43 odst. 1 TZ věty první ukládá v rámci trestní sazby, jejíž horní hranicí je horní hranice trestní sazby nejprísrněji trestného ze sbíhajících se trestných činů.⁷²

K absorpci dochází nejen při ukládání trestu odnětí svobody, ale též v případě, že připadá v úvahu uložení alternativního trestu za více ze sbíhajících se trestných činů.⁷³ Například pokud by připadalo v úvahu uložení trestu zákazu činnosti ve smyslu § 73 n. TZ ohledně více činností či povolání, uloží se na uplatnění zásady kumulační více trestů zákazu činnosti, avšak připadalo-li by v úvahu za více sbíhajících se trestných činů uložení trestu zákazu stejné činnosti či povolání, pak na základě principu absorpce dojde k uložení pouze

⁶⁸ TOLAR, Jan. *Trest úhrnný a souhrnný*. Praha: Československá akademie věd, 1963, s. 62.

⁶⁹ Tamtéž, s. 63.

⁷⁰ Tamtéž, s. 69.

⁷¹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 5. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2016. Student (Leges), s. 446.

⁷² ŠČERBA, Filip. § 43 [Úhrnný a souhrnný trest]. In: ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník: komentář*. 1. vydání (2. aktualizace). Praha: C.H. Beck, 2022. Beckova edice komentované zákony.

⁷³ TOLAR, Jan. *Trest úhrnný a souhrnný*. Praha: Československá akademie věd, 1963, s. 165 a s. 189.

jednoho trestu zákazu činnosti. Obdobně je tomu též u dalších alternativních trestů, či při ukládání tzv. přiměřených omezení, jež lze uložit spolu s některými druhy trestů.⁷⁴

Dále se princip absorpce uplatní též při stanovování délky zkušební doby při podmíněném odsouzení k trestu odnětí svobody.⁷⁵

Kumulační zásada se v platné právní úpravě trestání souběhu projevuje doplněním absorpční zásady o možnost uložení více druhů trestů vedle sebe.⁷⁶ Vedle trestu, který lze uložit za nejpřísněji trestný ze sbíhajících se trestných činů lze podle § 43 odst. 1 TZ věty druhé v rámci úhrnného trestu uložit rovněž jiný druh trestu, je-li jeho uložení odůvodněno některým ze sbíhajících se trestných činů.

Zásada asperační se v platné právní úpravě projevuje doplněním pravidel pro trestání souběhu o níže vymezená zpřísnující pravidla, uvedená v § 43 odst. 1 TZ, zejména v možnosti zvýšení horní hranice trestní sazby o jednu třetinu při spáchání většího počtu trestných činů ve vícečinném souběhu.⁷⁷ Asperaci lze rovněž spatřovat v tom, že při trestání souběhu se dle § 43 odst. 1 TZ věty třetí dolní hranice trestní sazby určuje nikoli jako dolní hranice trestní sazby nejpřísněji trestného činu, ale jako nejvyšší z dolních hranic sbíhajících se trestných činů, či v nemožnosti uložit ve smyslu § 43 odst. 1 TZ věty poslední jako trest úhrnný jiný druh trestu než odnětí svobody jako trest samostatný v případě, že trestní zákon⁷⁸ stanovuje u alespoň jednoho ze sbíhajících se činů pouze trest odnětí svobody.⁷⁹

Projevem asperační zásady v platné právní úpravě je rovněž skutečnost, že souběh je dle § 42 písm. n) TZ přitěžující okolností, a představuje tak důvod pro uložení vyššího trestu v rámci zákonné trestní sazby.⁸⁰

Z výše uvedeného plyne, že česká právní úprava trestání souběhu je založena primárně na absorpční zásadě. *De lege ferenda* by bylo možné uvažovat o založení této právní úpravy na principu asperace, což by vedlo k automatickému zvýšení trestních sazeb při trestání všech forem souběhu, tj. nikoli jen u vícečinného souběhu. Nejedná se však o ideální řešení. Trest

⁷⁴ TOLAR, Jan. *Trest úhrnný a souhrnný*. Praha: Československá akademie věd, 1963, s. 165 a s. 189.

⁷⁵ Tamtéž.

⁷⁶ ŠČERBA, Filip. § 43 [Úhrnný a souhrnný trest]. In: ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník: komentář*. 1. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022. Beckova edice komentované zákony.

⁷⁷ Tamtéž.

⁷⁸ K pojmu trestní zákon srov. § 110 TZ.

⁷⁹ ŠČERBA, Filip. § 43 [Úhrnný a souhrnný trest]. In: ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník: komentář*. 1. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022. Beckova edice komentované zákony.

⁸⁰ KALVODOVÁ, Věra a Filip ŠČERBA. § 42 [Přitěžující okolnosti]. In: ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník: komentář*. 1. vydání (2. aktualizace). Praha: C.H. Beck, 2022. Beckova edice komentované zákony, marg. č. 93.

v rámci zvýšené trestní sazby by v takovém případě by ukládán i při trestání méně závažných případů souběhu, jak jednočinného, tak vícečinného, což by vedlo ke zvýšení ukládaných trestů. Zvýšení ukládaných trestů by pak vedlo ke snížení zábran pachatelů trestné činnosti, neboť by pachatelům i za méně závažnou činnost hrozily vysoké tresty, a ti by tudíž nebyli motivováni páchat raději méně závažnou trestnou činnost.⁸¹

Co se zásad trestního práva a trestání týče, při trestání souběhu se uplatňují stejné zásady, jako při trestání jakékoli jiné trestné činnosti.⁸² Některé z těchto zásad pak mají při trestání souběhu výraznější vliv než jiné. Tolar⁸³ například při trestání souběhu vyzdvihuje jako klíčovou zásadu individualizace trestních sankcí (a souběh jako důvod zvýšení závažnosti trestné činnosti, jež má na individualizaci sankcí vliv).

2.3. Souběh trestných činů jako znak skutkových podstat trestných činů

Jedním ze znaků základní či kvalifikované skutkové podstaty trestného činu může být „opakovanost“ spáchání trestného činu, tj. opětovné spáchání trestného činu stejné skutkové podstaty. Opakovanost spáchání trestného činu je v takovém případě předpokladem rozhodnutí o vině pachatele, či okolností podmiňující použití vyšší trestní sazby.⁸⁴ K opětovnému spáchání trestného činu může z povahy věci dojít formou recidivy, či vícečinného souběhu (nikoli však jednočinného souběhu, neboť při jednočinném souběhu jsou všechny činy spáchány jedním skutkem).

Opakovanost spáchání trestného činu jako znak základní skutkové podstaty se v platné právní úpravě vyskytuje pouze u jediné skutkové podstaty, a to v § 205 odst. 2 TZ (druhá ze základních skutkových podstat trestného činu krádeže). Jedním ze znaků krádeže ve smyslu § 205 odst. 2 TZ je odsouzení nebo potrestání pachatele za takový trestný čin (tj. za krádež či za obdobný trestný čin⁸⁵) v posledních třech letech. Odsouzením se rozumí vydání pravomocného odsuzujícího rozsudku, přičemž rovněž znak potrestání předpokládá pravomocné uložení trestu, a jeho následný alespoň částečný výkon.⁸⁶ Tento znak skutkové podstaty dle

⁸¹ TOLAR, Jan. *Trest úhrnný a souhrnný*. Praha: Československá akademie věd, 1963, s. 108.

⁸² K obecným zásadám trestání se viz např. JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 5. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2016. Student (Leges), s. 391.

⁸³ TOLAR, Jan. *Trest úhrnný a souhrnný*. Praha: Československá akademie věd, 1963, s. 26.

⁸⁴ KUČERA, Petr. *Některé otázky související s mnohostí trestných činů*. In: MACHALOVÁ, Tatiana, ed. *K odkazu Jaroslava Kallaba: právně-filosofická východiska trestní politiky v procesu evropské integrace*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007, s. 155.

⁸⁵ ŠÁMAL, Pavel. § 205 [Krádež]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. Velké komentáře, s. 1989, marg. č. 18.

⁸⁶ Tamtéž, marg. č. 20.

§ 205 odst. 2 TZ tak lze naplnit pouze formou recidivy, nikoli o souběhu. Souběh trestných činů tak není podle platné právní úpravy znakem žádné základní skutkové podstaty trestného činu.

Opakovanost je znakem kvalifikované skutkové podstaty (okolností podmiňující použití vyšší trestní sazby) u taxativně vyjmenovaných skutkových podstat trestných činů (např. skutkové podstaty dle § 140 odst. 3 písm. h) TZ, § 201 odst. 3 písm. c) TZ, § 248 odst. 3 písm. b) TZ, či § 302 odst. 3 písm. d) TZ). Opakovanost spáchání trestného činu je zpravidla naplněna jak při souběhu, tak při recidivě. Znak opakovanosti může být však dále modifikován dalšími zákonnými požadavky.⁸⁷ U skutkové podstaty v § 272 odst. 2 písm. b) TZ se například jedná o časové určení opakovaného spáchání trestného činu (*v krátké době*).

Pokud je souběh u dané skutkové podstaty okolností podmiňující použití vyšší trestní sazby, má naplnění tohoto znaku za následek, že pachateli bude uložen trest v rámci vyšší trestní sazby stanovené pro danou kvalifikovanou skutkovou podstatu.

2.4. Souběh trestných činů jako přitěžující okolnost

Obecné přitěžující okolnosti, demonstrativně vymezené v § 42 TZ, napomáhají při stanovování konkrétního druhu a výměry trestu v rámci zákonné trestní sazby, neboť vypovídají o zvýšené závažnosti jednání pachatele. Jednou z těchto přitěžujících okolností je dle § 42 písm. n) TZ spáchání více trestných činů, tj. souběh trestných činů. Pritěžující okolnost ve smyslu § 42 písm. n) TZ se při trestání pachatele nezohlední, pokud pachatel spáchal více trestných činů ve formě recidivy, neboť recidiva představuje obecnou přitěžující okolnost dle § 42 písm. q) TZ.⁸⁸

Význam přitěžujících okolností není v každém posuzovaném případě stejný, neboť stupeň závažnosti jednotlivých sbíhajících se trestných činů a trestné činnosti pachatele jako celku závisí na skutkových okolnostech daného případu. Závažnost přitěžující okolnosti je dána mimo jiné též druhem souběhu, či počtem spáchaných trestných a povahou spáchaných trestných činů.⁸⁹

Trestní zákoník nevymezuje, kolik trestných činů musí být pro naplnění této přitěžující okolnosti spácháno. Vystává tak otázka, zda postačuje spáchání pouze dvou trestných činů.

⁸⁷ KALVODOVÁ, Věra, ŠČERBA, Filip. § 42 [Přitěžující okolnosti]. In: ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník: komentář*. 1. vydání (2. aktualizace). Praha: C.H. Beck, 2022. Beckova edice komentované zákony, marg. č. 95.

⁸⁸ PÚRY, František. § 42 [Přitěžující okolnosti]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. Velké komentáře, s. 566, marg. č. 15.

⁸⁹ Tamtéž.

V tomto souhlasím se Ščerbou,⁹⁰ který uvádí, že vzhledem k tomu, že tato přitěžující okolnost míří na postih souběhu trestných činů, jenž může nastat mezi dvěma a více trestnými činy, postačuje spáchání pouze dvou trestných činů naplněním této přitěžující okolnosti. Není však vyloučeno, že judikatura v budoucnu stanoví jinak.

Pachatel se může pro naplnění přitěžující okolnosti dle § 42 písm. n) TZ dopustit více trestných činů stejných či různých skutkových podstat. Spáchání více trestných činů stejné skutkové podstaty však může mít vliv na závažnost přitěžující okolnosti, neboť může ukazovat na sklony pachatele k páčání trestné činnosti určitého charakteru.⁹¹

Ustanovení § 39 odst. 5 TZ věta první zakazuje soudu jako na přitěžující či polehčující okolnost pohlížet na okolnost, která je zákonným znakem trestného činu, resp. v případě souběhu okolností podmiňujících použití vyšší trestní sazby. K přitěžující okolnosti dle § 42 písm. n) TZ nelze tedy přihlédnout, pokud by spáchání více trestných činů bylo znakem kvalifikované skutkové podstaty. K této přitěžující okolnosti lze však i v takovém případě při ukládání trestu přihlédnout, pokud pachatel spáchal podstatně více trestných činů, než by bylo nutné k naplnění daného znaku kvalifikované skutkové podstaty. Intenzita přitěžující okolnosti by tudíž musela být výrazně vyšší než je třeba pro naplnění znaku skutkové podstaty, aby bylo možné k přitěžující okolnosti při ukládání trestu přihlédnout.⁹²

2.5. Úhrnný trest

Základ právní úpravy trestání souběhu je obsažen v ustanoveních § 43 a 44 TZ, jež upravují trestání jak souběhu jednočinného, tak souběhu vícečinného. Předmětná ustanovení slouží zejména k určení trestní sazby, v rámci které bude ukládán trest za sbíhající se trestné činy.⁹³ Trest ukládaný podle ustanovení o trestání o souběhu se též označuje jako trest „jednotný“.⁹⁴

Ustanovení § 43 odst. 1 TZ upravuje tzv. úhrnný trest, který se ukládá odsuzuje-li soud pachatele za dva nebo více sbíhajících se trestných činů. Úhrnný trest lze ve smyslu § 43

⁹⁰ ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník: komentář*. 1. vydání (2. aktualizace). Praha: C.H. Beck, 2022. Beckova edice komentované zákony, marg. č. 94.

⁹¹ TOLAR, Jan. *Trest úhrnný a souhrnný*. Praha: Československá akademie věd, 1963, s. 182.

⁹² PÚRY, František. § 39 [Stanovení druhu a výměry trestu]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. Velké komentáře, s. 528-529, marg. č. 19.

⁹³ KUČERA, Petr. *Některé otázky související s mnohostí trestných činů*. In: MACHALOVÁ, Tatiana, ed. *K odkazu Jaroslava Kallaba: právně-filosofická východiska trestní politiky v procesu evropské integrace*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007, s. 155.

⁹⁴ PÚRY, František. § 43 [Úhrnný a souhrnný trest]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. Velké komentáře, s. 584, marg. č. 2.

odst. 1 TZ pachateli uložit pouze za sbíhající se trestné činy, které jsou posuzovány ve společném řízení, a to jediným rozsudkem či trestním příkazem. Pokud nejsou sbíhající se trestné činy posuzovány v jediném řízení, je třeba namísto úhrnného trestu uložit trest souhrnný podle § 43 odst. 2 TZ.⁹⁵

Úhrnný trest se dle § 43 odst. 1 TZ věty první ukládá podle toho ustanovení, které se vztahuje na ten trestný čin, jenž je ze sbíhajících se trestných činů nejpřísněji trestný. Dle Tolara⁹⁶ je trestní sazba, v rámci které se ukládá trest při trestání souběhu, sazbou specifickou, jež je však většinou shodná s trestní sazbou stanovenou za nejpřísněji trestný ze sbíhajících se trestných činů. Právní úprava úhrnného trestu je tudíž založena na absorpční zásadě. Úhrnný trest je však ukládán za všechny sbíhající se trestné činy, a použití absorpční zásady proto nelze vykládat tak, že by došlo k uložení trestu pouze za nejpřísněji trestný ze sbíhajících se trestných činů a k upuštění od potrestání pachatele ve vztahu k ostatním spáchaným trestným činům.⁹⁷

Ačkoli platí, že úhrnný trest se ukládá podle trestní sazby stanovené pro nejpřísněji trestný čin, dolní hranice trestní sazby, v rámci které se ukládá úhrnný trest, se určuje podle jiných pravidel. V souladu s asperační zásadou se dle § 43 odst. 1 TZ věty třetí použije dolní hranice trestní sazby toho ze sbíhajících se trestných činů, jenž má dolní hranici trestní sazby trestu odnětí svobody nejvyšší.⁹⁸ Úhrnný trest tudíž bude ukládán v rámci trestní sazby, jejíž horní hranici tvoří horní hranice trestní sazby nejpřísněji trestného ze sbíhajících se trestných činů, a jejíž dolní hranici tvoří nejvyšší z dolních hranic trestních sazeb sbíhajících se trestných činů.

2.5.1. Trestný čin nejpřísněji trestný

Trestný čin nejpřísněji trestný se primárně určuje podle trestní sazby trestu odnětí svobody ve smyslu § 55 n. TZ, která je stanovena u každé skutkové podstaty trestného činu ve zvláštní části trestního zákoníku. Je tomu tak právě proto, že tato trestní sazba je stanovena pro každou skutkovou podstatu trestného činu, a výše trestů odnětí svobody, jež lze za jednotlivé trestné činy uložit, proto představuje univerzální měřítko závažnosti trestných činů. Pravidla

⁹⁵ ŠČERBA, Filip. § 43 [Úhrnný a souhrnný trest]. In: ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník: komentář*. 1. vydání (2. aktualizace). Praha: C.H. Beck, 2022. Beckova edice komentované zákony.

⁹⁶ TOLAR, Jan. *Trest úhrnný a souhrnný*. Praha: Československá akademie věd, 1963, s. 100.

⁹⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 7. 2013, sp. zn.: 6 Tdo 698/2013.

⁹⁸ PÚRY, František. § 43 [Úhrnný a souhrnný trest]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, Velké komentáře, s. 589, marg. č. 5.

pro určení nejpřísněji trestného činu však nejsou obsažena v textu trestních zákonů, a musí tak být vymezena doktrínou.⁹⁹

Nejpřísněji trestným je ten ze sbíhajících se trestných činů, za který je možné uložit výjimečný trest dle § 54 TZ. Je-li takovýchto sbíhajících se trestných činů více, je nejpřísněji trestný ten z nich, za který lze uložit výjimečný trest odnětí svobody na doživotí dle § 54 odst. 3 TZ, neboť doživotní trest je v české právní úpravě nejpřísnějším uložitelným trestem. Pokud takto nelze určit nejpřísněji trestný čin, je nutné porovnat trestní sazby trestu odnětí svobody, uvedené u jednotlivých skutkových podstat.¹⁰⁰

Prvním kritériem pro porovnání trestních sazeb trestu odnětí svobody je výše horních hranic trestních sazeb. Nejpřísněji trestný je ten ze sbíhajících se trestných činů, jenž má nejvyšší horní hranici trestní sazby. V případě shodnosti horních hranic trestních sazeb trestných činů se následně posoudí dolní hranice trestních sazeb trestných činů, přičemž nejpřísněji trestný je ten trestný čin, jenž má trestní sazbu s nejvyšší dolní hranicí.¹⁰¹

Pokud za žádný ze sbíhajících se trestných činů nelze uložit výjimečný trest ve smyslu § 54 TZ, uplatní se pro určení nejpřísněji trestného činu obdobná pravidla ve vztahu k trestu odnětí svobody. Nejpřísněji trestným je ten trestný čin, za který zákon umožňuje uložit nejpřísnější trest, což bude trestný čin s nejvyšší horní hranicí trestu odnětí svobody. Pokud jsou horní hranice trestních sazeb více sbíhajících se trestných činů stejné, posoudí se výše dolních hranic trestních sazeb s tím, že přísněji trestný je ten trestný čin, jež má vyšší dolní hranici trestní sazby trestu odnětí svobody.¹⁰²

Posuzuje-li soud například sbíhající se trestné činy se sazbami trestu odnětí svobody na šest měsíců až pět let, na jeden rok až pět let a na šest měsíců až čtyři léta, bude nejpřísněji trestným ten čin, jehož trestní sazba umožňuje odnětí svobody na jeden rok až pět let.

Při posuzování výše trestních sazeb trestu odnětí svobody je třeba vzít v úvahu též § 59 TZ. Předmětné ustanovení umožňuje mimořádné zvýšení trestu odnětí svobody v případě,

⁹⁹ K tomu například: ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2020. Beckova edice komentované zákony, s. 656-658, či PÚRY, František. § 43 [Úhrnný a souhrnný trest]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. Velké komentáře, s. 587-589, marg. č. 5., nebo DRAŠTÍK, Antonín, Robert FREMR, Tomáš DURDÍK, Miroslav RŮŽIČKA, Alexander SOTOLAŘ a kol. *Trestní zákoník: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. Komentáře (Wolters Kluwer ČR), s. 352.

¹⁰⁰ PÚRY, František. § 43 [Úhrnný a souhrnný trest]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. Velké komentáře, s. 587-589, marg. č. 5.

¹⁰¹ Tamtéž.

¹⁰² Tamtéž.

že pachatel znovu spáchal zvlášť závažný zločin ve smyslu § 14 odst. 3 TZ,¹⁰³ ač již byl za takový nebo jiný zvlášť závažný zločin potrestán. Soud může dle § 59 odst. 1 TZ zvýšit horní hranici trestní sazby o jednu třetinu a uložit trest v horní polovině takto zvýšené trestí sazby. Pokud je ve vztahu ke spáchanému trestnému činu namíste mimořádné zvýšení trestu odnětí svobody ve smyslu § 59 TZ, musí soud pro účely posuzování nejpřísněji trestného ze sbíhajících se trestných činů u daného trestného činu pracovat právě s touto zvýšenou trestní sazbou.¹⁰⁴

Možnost mimořádného zvýšení trestu odnětí svobody nabízí rovněž ustanovení § 108 TZ. Ke zvýšení trestní sazby trestu odnětí svobody dle § 108 odst. 1 TZ dojde, pokud se pachatel dopustí trestného činu ve prospěch organizované zločinecké skupiny ve smyslu § 107 TZ. V takovém případě se podle § 108 TZ horní hranice trestní sazby trestu odnětí svobody obligatorně zvýší o jednu třetinu. Trest odnětí svobody se pak uloží v horní polovině takto zvýšené trestní sazby. Posuzovanou trestní sazbou pro účely určení nejpřísněji trestného činu je pak u daného trestného činu právě zvýšená trestní sazba ve smyslu § 108 TZ. Při zvýšení horní hranice trestní sazby ve smyslu § 59 TZ či zvýšení horní hranice trestní sazby podle § 108 TZ se dolní hranice trestní sazby trestu odnětí svobody, v rámci které se ukládá úhrnný trest, nijak nemění, a zvýšení horní hranice trestní sazby nemají na dolní hranici trestní sazby vliv.¹⁰⁵

Zvláštní trestní sazby upravují též skutkové podstaty trestných činů opilství (§ 360 TZ), nadřzování (§ 366 TZ), nepřekážení trestného činu (§ 367 TZ) a neoznámení trestného činu (§ 368 TZ). Uvedené skutkové podstaty upravují trestní sazby předmětných trestných činů, avšak pro všechny čtyři skutkové podstaty je zároveň předpokladem spáchání kvazideliktu (činu jinak trestného) v případě opilství, či spáchání dalšího trestného činu u trestných činů nadřzování, nepřekážení trestného činu a neoznámení trestného činu. V případě, že je trestní sazba spáchaného kvazideliktu či trestného činu mírnější než trestní sazba stanovená pro daný trestný čin se zvláštní trestí sazbou, musí soud uložit trest v rámci této mírnější trestní

¹⁰³ Zvlášť závažným zločinem je dle ustanovení § 14 odst. 3 TZ ten úmyslný trestný čin, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně deset let.

¹⁰⁴ DRAŠTÍK, Antonín a Robert FREMR, Tomáš DURDÍK, Miroslav RŮŽIČKA, Alexander SOTOLAŘ a kol. *Trestní zákoník: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. Komentáře (Wolters Kluwer ČR), s. 352-353, či ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2020. Beckova edice komentované zákony, s. 656.

¹⁰⁵ PŮRY, František. § 43 [Úhrnný a souhrnný trest]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. Velké komentáře, s. 587-589, marg. č. 5

sazby.¹⁰⁶ Při posuzování nejpřísněji trestného činu je u těchto trestných činů třeba vycházet z té trestní sazby, která je v daném případě mírnější.¹⁰⁷

V úvahu se při posuzování nejpřísněji trestného činu naopak nebere možnost mimořádného snížení trestu odnětí svobody podle § 58 TZ, neboť o mimořádném snížení trestu odnětí svobody pod dolní hranici trestní sazby může soud dle § 58 odst. 1 TZ rozhodnout až po posouzení konkrétních okolností případu a poměrů pachatele, lze-li předpokládat, že by uložení trestu v rámci zákonné trestní sazby bylo pro pachatele nepřiměřeně přísné, a pokud nápravy pachatele lze dosáhnout trestem kratšího trvání.¹⁰⁸

Trestní sazby trestu odnětí svobody stanovené trestním zákoníkem mohou být u více sbíhajících se trestných činů shodné. Další pravidlo pro určení nejpřísněji trestného činu v tomto případě stanoví, že nejpřísněji trestný je ten trestný čin, za který nelze samostatně uložit jiný druh trestu než trest odnětí svobody, neboť trest odnětí svobody je považován za trest přísnější než alternativní druhy trestů.¹⁰⁹

Pokud žádné z výše uvedených pravidel neumožňuje určit nejpřísněji trestný čin, pak je nutné přistoupit k posouzení alternativních trestů, jež lze uložit za jednotlivé sbíhající se trestné činy. Přísněji trestný je ten trestný čin, za který lze uložit přísnější alternativní trest, přičemž přísnost alternativních trestů je dle Púryho¹¹⁰ stanovena od nejpřísnějšího po nejméně přísný následovně: propadnutí majetku (§ 66 TZ), propadnutí věci (§ 70 n. TZ), zákaz činnosti (§ 73 n. TZ).

Bude-li soud ukládat trest za sbíhající se trestné činy, za něž lze uložit trest odnětí svobody na jeden rok až pět let nebo propadnutí majetku, trest odnětí svobody na jeden rok až pět let nebo zákaz činnosti a trest odnětí svobody na jeden rok až pět let, bude nejpřísněji trestným trestný čin, za nějž lze uložit trest odnětí svobody na jeden rok až pět let (z dvou zbývajících trestných činů by pak byl přísněji trestný ten čin, jehož trestní sazba umožňuje uložení trestu odnětí svobody na jeden rok až pět let nebo propadnutí majetku).

¹⁰⁶ Viz ustanovení § 360 odst. 1 TZ, § 366 odst. 1 TZ, § 367 odst. 1 TZ a § 368 odst. 1 TZ.

¹⁰⁷ PÚRY, František. § 43 [Úhrnný a souhrnný trest]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. Velké komentáře, s. 587-589, marg. č. 5.

¹⁰⁸ DRAŠTÍK, Antonín, Robert FREMR, Tomáš DURDÍK, Miroslav RŮŽIČKA, Alexander SOTOLAŘ a kol. *Trestní zákoník: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. Komentáře (Wolters Kluwer ČR), s. 353.

¹⁰⁹ PÚRY, František. § 43 [Úhrnný a souhrnný trest]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. Velké komentáře, s. 587-588, marg. č. 5.

¹¹⁰ Tamtéž.

Tolar¹¹¹ naopak uvádí, že pro přísnost alternativních trestů je rozhodující pořadí, v jakém jsou dané druhy trestů uváděny u skutkových podstat ve zvláštní části trestního zákona. Jednotné pořadí druhů trestů ve zvláštní části však již po novelizacích zákona č. 140/1961 Sb., trestního zákona, zrušeného ke dni 31.12.2009 (dále jen jako „*Trestní zákon 1961*“, či „*TrZ*“), nebylo důsledně dodržováno, čímž tato metoda určení nejpřísnějšího trestu ztratila smysl.¹¹²

Ani výše uvedený postup, používaný Púrym,¹¹³ však není dle mého názoru bez chyby. Trest zákazu činnosti může na pachatele dopadnout často citelněji než trest propadnutí věci (je-li např. pachateli uložen trest zákazu činnosti, spočívající v zákazu řízení motorových vozidel, může dojít k citelnému zásahu do pracovní sféry pachatele). *De lege ferenda* by tak zákonodárce mohl zvážit stanovení jednoznačné hierarchie přísnosti trestů formou zákona či podzákoného právního předpisu, aby předešel nejasnostem. Na druhou stranu je však třeba podotknout, že mimo jiné vzhledem k možnosti uložení i dalších druhů trestů v rámci úhrnného trestu ve smyslu § 43 odst. 1 TZ věty druhé, by změna hierarchie přísnosti trestů s největší pravděpodobností druh a výměru reálně ukládaných trestů příliš nezměnila.

Ustanovení § 53 odst. 2 TZ obsahuje výčet druhů trestů, které lze uložit za trestný čin samostatně přesto, že je trestní zákoník ve zvláštní části u dané skutkové podstaty výslovně neuvádí. Jedná se o následující tresty: domácí vězení, obecně prospěšné práce, peněžitý trest, zákaz držení a chovu zvířat, zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce, vyhoštění a zákaz pobytu. Znění ustanovení § 53 odst. 2 TZ však neznamena, že každý z uvedených trestů lze bez dalšího uložit za každý spáchaný trestný čin. Při ukládání alternativních trestů je totiž třeba postupovat podle pravidel pro ukládání jednotlivých druhů alternativních trestů. Například podle ustanovení § 74a odst. 1 TZ lze trest zákazu držení a chovu zvířat uložit pouze za trestný čin, spáchaný v souvislosti s držením, chovem nebo péčí o zvíře.

V návaznosti na znění § 53 odst. 2 TZ vyvstává otázka, zda brát při určování nejpřísnější trestného činu dle počtu přípustných druhů alternativních trestů v úvahu všechny druhy trestů, jež by bylo možné uložit při naplnění znaků předmětné skutkové podstaty trestného činu, nebo zda je nutno posoudit, které druhy trestů připadají v úvahu za konkrétních nastalých skutkových

¹¹¹ TOLAR, Jan. *Trest úhrnný a souhrnný*. Praha: Československá akademie věd, 1963, s. 167.

¹¹² Srov. např. § 171d odst. 1 TrZ a § 175 odst. 1 TrZ.

¹¹³ PÚRYM, František. § 43 [Úhrnný a souhrnný trest]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. Velké komentáře, s. 587-588, marg. č. 5.

okolností. Dle názoru některých autorů¹¹⁴ nelze žádný z trestů uvedených v § 53 odst. 2 TZ pro určení nejpřísněji trestného činu brát v úvahu, neboť tyto tresty lze uložit samostatně za všechny trestné činy. Skutkové okolnosti posuzovaného případu pak nejsou při posuzování nejpřísněji trestného činu relevantní.

Jazykový výklad § 43 odst. 1 TZ ve spojení s § 53 odst. 2 TZ by však dle mého názoru připouštěl i opačný závěr, tj. povinnost soudu brát při posuzování nejpřísněji trestného činu v úvahu i tresty, uvedené v § 53 odst. 2 TZ, jejichž uložení je za daných skutkových okolností za předmětné trestné činy přípustné. Tento výklad však dle mého názoru nelze akceptovat, neboť při posuzování nejpřísněji trestného činu se posuzuje toliko přísnost trestů, nikoli povaha a závažnost spáchaného činu. Uložení trestů, uvedených v § 53 odst. 2 TZ, je podmíněno okolnostmi, jež souvisí spíše s povahou trestného činu, než s přísností trestu.

Púry¹¹⁵ dále uvádí, že lze-li za více ze sbíhajících se trestných činů, které mají shodnou trestní sazbu, uložit shodný nepřísnější alternativní trest, je posledním kritériem pro určení nejpřísněji trestného činu počet druhů alternativních trestů, které je za trestný čin možno uložit, přičemž přísněji trestný je ten trestný čin, za který lze uložit menší počet druhů alternativních trestů (či za který nelze uložit žádný další druh alternativního trestu).

2.5.2. Určování druhu a výměry úhrnného trestu

Konkrétní druh a výměra trestu se určuje podle zásad uvedených v obecné části trestního zákoníku v hlavě V, zejména pak dle obecných zásad pro ukládání trestů v dílu 2, oddílu 1, a dále podle zásad pro ukládání jednotlivých druhů trestů v dílu 2, oddílu 4.

Při určování konkrétního druhu a výměry úhrnného trestu je nutno ve smyslu § 39 odst. 1 TZ přihlídnout mimo jiné k povaze a závažnosti celého souhrnu sbíhajících se trestné činnosti.¹¹⁶ Posoudit je tak třeba povahu a závažnost jak každého ze sbíhajících se činů zvlášť, tak rovněž trestné činnosti jako celku, a to zejména na základě kritérií, uvedených v § 39 TZ.

Sbíhající se trestné činy mohou mít různou souvislost a společné charakteristiky (např. společnou pohnutku pachatele). Sbíhající se trestné činy bude vždy spojovat

¹¹⁴ DRAŠTÍK, Antonín, Robert FREMR, Tomáš DURDÍK, Miroslav RŮŽIČKA, Alexander SOTOLAŘ a kol. *Trestní zákoník: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. Komentáře (Wolters Kluwer ČR), s. 352, či PÚRY, František. § 43 [Úhrnný a souhrnný trest]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. Velké komentáře, s. 587-588, marg. č. 5.

¹¹⁵ PÚRY, František. § 43 [Úhrnný a souhrnný trest]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. Velké komentáře, s. 587-588, marg. č. 5.

¹¹⁶ Tamtéž, s. 593, marg. č. 9.

charakteristika pachatele, avšak její projev u jednotlivých sbíhajících se trestných činů nemusí být vždy shodný.¹¹⁷ Z logiky věci pak plyne, že více společných charakteristik budou mít zpravidla trestné činy spáchané v jednočinném souběhu než ve vícečinném souběhu, a dále že trestné činy spáchané ve stejnorodém souběhu budou mít zpravidla více společných charakteristik než trestné činy v různorodém souběhu.

Jako samostatný úhrnný trest lze vždy uložit druhy trestů uvedené v § 53 odst. 2 TZ. Naopak trest propadnutí věci je dle § 72 TZ možné jako samostatný trest uložit pouze v případě, že trestní zákon uložení tohoto trestu dovoluje. Shodně stanovuje § 73 odst. 2 TZ též pro trest zákazu činnosti. Z těchto ustanovení dle Púryho¹¹⁸ vyplývá, že aby tyto druhy trestů mohly být uloženy samostatně jako úhrnný trest, musí být výslovně uvedeny ve zvláštní části trestního zákoníku u skutkové podstaty alespoň jednoho ze sbíhajících se trestných činů. Naopak ostatní druhy alternativních trestů lze samostatně jako úhrnný trest uložit rovněž, pokud nebyly výslovně uvedeny u skutkové podstaty některého ze sbíhajících se činů.

Připouští-li trestní zákon za některý ze sbíhajících se trestných činů pouze uložení trestu odnětí svobody, může být dle § 43 odst. 1 TZ in fine úhrnným trestem jako samostatný trest pouze trest odnětí svobody. Při posuzování, zda lze za trestný čin uložit pouze trest odnětí svobody musí soud vzít v úvahu rovněž tresty, vymezené v § 53 odst. 2 TZ. Vzhledem k tomu, že lze tyto tresty, jsou-li pro uložení daného trestu splněny podmínky, vždy jako tresty samostatné, pak splnění podmínek pro jejich uložení za trestný čin znamená, že se nejedná o trestný čin, za nějž lze uložit pouze trest odnětí svobody ve smyslu § 43 odst. 1 TZ in fine.¹¹⁹ Na rozdíl od posuzování nejpřísněji trestného činu, kdy soud teprve určuje, podle kterého z ustanovení, vztahujících se ke sbíhajícím se trestným činům, a pracuje tudíž s trestnými činy jako takovými, při stanovování konkrétního druhu a výměru úhrnného trestu musí soud již posoudit i konkrétní skutkové okolnosti, za nichž byly sbíhající se trestné činy spáchané, a tudíž i zda mohou být za daných skutkových podmínek uloženy tresty dle § 53 odst. 2 TZ.

Kumulační zásada se dle § 43 odst. 1 TZ věty druhé při ukládání úhrnného trestu projevuje možností uložit v rámci úhrnného trestu spolu s trestem dle ustanovení, jenž se vztahuje na trestný čin nejpřísněji trestný, rovněž další druhy trestů, jejichž uložení je

¹¹⁷ PÚRY, František. § 43 [Úhrnný a souhrnný trest]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. Velké komentáře, s. 593, marg. č. 9.

¹¹⁸ Tamtéž, s. 589, marg. č. 6.

¹¹⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ČSFR ze dne 22. 1. 1991, sp. zn.: Tzv 49/90 (R 58/1991 tr.).

odůvodněno některým ze sbíhajících se trestných činů. V každém případě však vždy musí být uložen jeden z druhů trestů uvedených u nejpřísněji trestného činu.¹²⁰

Dopustí-li se pachatel například trestného činu výtržnictví podle § 358 odst. 1 TZ, za který lze uložit trest odnětí svobody až na dvě léta, v souběhu s trestným činem nebezpečného vyhrožování podle § 353 odst. 1 TZ, za který lze uložit trest odnětí svobody až na jeden rok, či zákaz činnosti, bude úhrnný trest ukládán podle ustanovení § 358 odst. 1 TZ, neboť se jedná o trestný čin přísněji trestný. Vedle trestu odnětí svobody ve výměře dle § 358 odst. 1 TZ může soud pachateli uložit rovněž trest zákazu činnosti, pokud je jeho uložení odvodněno trestným činem podle § 353 odst. 1 TZ.

Při rozhodování, které druhy trestů mohou být v rámci úhrnného trestu uloženy zároveň, je nutno postupovat podle pravidel pro ukládání jednotlivých druhů trestů, uvedených v obecné části trestního zákoníku v ustanoveních § 52 n. TZ. Ustanovení § 53 odst. 1 TZ věta třetí pak vylučuje uložení trestu domácího vězení spolu s trestem odnětí svobody či obecně prospěšných prací, uložení trestu obecně prospěšných prací spolu s trestem odnětí svobody, uložení peněžitého trestu spolu s trestem propadnutí majetku a uložení trestu zákazu pobytu spolu s trestem vyhoštění. Ke stanovování horní a dolní hranice trestní sazby trestu odnětí svobody, v rámci které se ukládá úhrnný trest, viz výše.

Pravidlo, obsažené v ustanovení § 39 odst. 4 TZ, ukládající soudu povinnost přihlédnout při stanovování druhu a výměry trestu dále k druhu a výměře trestů, uloženým pachateli za jinou jeho trestnou činnost, jež dosud nebyly vykonány, které má zabránit nepřiměřenému postihu pachatele, se při ukládání úhrnného trestu použije pouze v případě, že sbíhající se trestné činy byly pachatelem spáchány po odsouzení pachatele za jinou jeho trestnou činnost, za kterou byl pachateli uložen trest, jenž dosud nebyl zcela vykonán. Obdobně se ustanovení § 39 odst. 4 TZ nepřímou aplikuje při ukládání souhrnného trestu ve smyslu § 43 odst. 2 TZ pouze pokud existují dříve uložené dosud zcela nevykonané tresty, uložené pachateli za jinou jeho trestnou činnost, než za kterou se ukládá souhrnný trest.¹²¹

¹²⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu SSR ze dne 12. 11. 1970, sp. zn.: 3 Tz 116/70 (R 7/1972 tr.).

¹²¹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 9. 2022, sp. zn.: 6 Tdo 884/2022 (R 3/2022 tr.).

Při stanovování konkrétní výměry úhrnného trestu je třeba k souběhu trestných činů přihlížet k přitěžující okolnosti podle § 42 písm. n) TZ.¹²² K přitěžující okolnosti podle § 42 písm. n) TZ viz výše.

2.5.3. Zvýšení horní hranice trestní sazby při vícečinném souběhu

Při trestání vícečinného souběhu umožňuje trestní zákoník za určitých podmínek uložení přísnějšího trestu než při trestání jednočinného souběhu. Ustanovení § 43 odst. 1 TZ věta první za středníkem v souladu s asperační zásadou umožňuje soudu uložit úhrnný trest odnětí svobody v rámci trestní sazby nejpřísněji trestného ze sbíhajících se trestných činů, zvýšené o jednu třetinu. Soud tak může učinit pouze v případě, že pachatel spáchal větší počet trestných činů ve formě vícečinného souběhu. Horní hranice trestní sazby trestu odnětí svobody však ani při zvýšení horní hranice nesmí překročit dvacet let, a dále při ukládání výjimečného trestu odnětí svobody na dvacet až třicet let nesmí horní hranice podle § 43 odst. 1 TZ věty první za středníkem překročit třicet let.

Zvýšení horní hranice trestní sazby ve smyslu § 43 odst. 1 TZ věty první za středníkem lze demonstrovat na příkladu, kdy nejpřísněji trestný ze sbíhajících se činů bude trestný čin loupeže podle § 173 odst. 1 TZ, za který trestní zákoník umožňuje uložení trestu odnětí svobody ve výměře dvě léta až deset let. Horní hranice této trestní sazby se zvýší o jednu třetinu, tj. o tři roky a čtyři měsíce, a bude tak činit třináct let a čtyři měsíce. Úhrnný trest odnětí svobody tak bude možné uložit ve výměře dvě léta až třináct let a čtyři měsíce.

Jinak tomu bude v případě, že nejpřísněji trestným činem bude trestný čin vraždy podle § 140 odst. 1 TZ, za který trestní zákoník umožňuje uložít trest odnětí svobody ve výměře od deseti do osmnácti let. Horní hranice by v takovém případě měla být zvýšena o šest let a úhrnný trest odnětí svobody by tak bylo možné uložit ve výměře od deseti do dvaceti čtyř let. Ustanovení § 43 odst. 1 TZ věta první za středníkem in fine však stanoví, že horní hranice po zvýšení nesmí převyšovat dvacet let. Úhrnný trest odnětí svobody tak bude možné uložit ve výměře od deseti do dvaceti let.

Spáchání více trestných činů více skutky však nemusí zvyšovat závažnost trestné činnosti pachatele, a proto je zpřísnění trestu dle § 43 odst. 1 TZ věty první za středníkem pouze

¹²² ŠČERBA, Filip. § 43 [Úhrnný a souhrnný trest]. In: ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník: komentář*. 1. vydání (2. aktualizace). Praha: C.H. Beck, 2022. Beckova edice komentované zákony, marg. č. 38.

možností, avšak nikoli povinností soudu.¹²³ Případné zpřísnění se navíc týká pouze trestu odnětí svobody, nikoli jiných druhů trestů, a je tak vyhrazeno pouze pro závažnější případy souběhu.

Podmínkou uložení úhrnného trestu v rámci zvýšené trestní sazby je spáchání většího počtu trestných činů ve formě vícečinného souběhu. Minimální počet trestných činů, které musí být spáchány není trestním zákoníkem vymezen. Jelínek¹²⁴ zastává názor, že spácháním „více“ trestných činů se rozumí spáchání nejméně pěti trestných činů. Jiní autoři¹²⁵ naopak uvádí, že by se mělo jednat minimálně o tři, zpravidla však spíše o čtyři či více trestných činů. Pevný minimální počet trestných činů, jež musí být pro zvýšení trestní sazby více skutky spáchány, nelze pevně stanovit. V konkrétních případech totiž závisí minimální počet trestných činů na povaze a závažnosti jednotlivých spáchaných trestných činů, ale i na dalších okolnostech daného případu.¹²⁶

Púry, či též Ščerba¹²⁷ uvádějí, že spáchání pouze dvou trestných činů zvýšení hranice trestní sazby neodůvodňuje. Nejvyšší soud ČR však ve svém ojedinělém rozhodnutí neposoudil jako v rozporu se zákonem ani uložení trestu v rámci zvýšené trestní sazby v případě, že pachatel spáchal pouze dva trestné činy ve vícečinném souběhu, neboť možnost zpřísnění trestní sazby dle Nejvyššího soudu ČR závisí hlavně „na povaze a závažnosti sbíhajících se trestných činů a na okolnostech, jež tyto trestné činy charakterizují“.¹²⁸

Shodně se Ščerbou¹²⁹ se domnívám, že tento výklad Nejvyššího soudu ČR není správný, neboť z jazykového výkladu textu zákona jasně vyplývá, že se musí jednat o větší počet trestných činů spáchaný ve vícečinném souběhu, nikoli pouze o trestné činy spáchané ve vícečinném souběhu. *De lege ferenda* by však dle mého názoru bylo namístě výslovně umožnit uložení trestu v rámci zvýšené trestní sazby též v případě spáchání dvou trestných činů ve vícečinném souběhu, a to, pokud by sbíhající se trestné činy dosahovaly výrazně zvýšené závažnosti.

¹²³ ŠČERBA, Filip. § 43 [Úhrnný a souhrnný trest]. In: ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník: komentář*. 1. vydání (2. aktualizace). Praha: C.H. Beck, 2022. Beckova edice komentované zákony, marg. č. 50.

¹²⁴ JELÍNEK, Jirí a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 5. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2016. Student (Leges), s. 450.

¹²⁵ DRAŠTÍK, Antonín, Robert FREMR, Tomáš DURDÍK, Miroslav RŮŽIČKA, Alexander SOTOLAŘ a kol. *Trestní zákoník: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. Komentáře (Wolters Kluwer ČR), s. 354.

¹²⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 15. 11. 2016, sp. zn.: 4 Tdo 1517/2016.

¹²⁷ PŮRY, František. § 43 [Úhrnný a souhrnný trest]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. Velké komentáře, s. 595, marg. č. 10, či ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2020. Beckova edice komentované zákony, s. 660.

¹²⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 15. 11. 2016, sp. zn.: 4 Tdo 1517/2016.

¹²⁹ ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2020. Beckova edice komentované zákony, s. 660.

Nejvyšší soud ČR dále uvádí, že hranice trestní sazby by při ukládání úhrnného trestu měla být zvýšena pouze v případě, že trestní sazba trestu odnětí svobody stanovená pro nejpřísněji trestný ze sbíhajících se trestných činů dostatečně nevystihuje podstatu ukládaného trestu a vzhledem k povaze spáchaných trestných činů je nutné uložit trest nad touto hranicí, přičemž pro zvýšení horní hranice trestní sazby musí větší počet trestných činů spáchaných více skutky v konkrétním případě výrazněji zvyšovat závažnost celé trestné činnosti pachatele.¹³⁰ Nejvyšší soud ČR navíc dovodil, že horní hranici trestní sazby lze zvýšit toliko v případě, že soud má v úmyslu uložit trest ve výši, která převyšuje horní hranici původní nezvýšené trestní sazby nejpřísněji trestného ze sbíhajících se trestných činů.¹³¹

Z uvedeného vyplývá, že ke zvýšení horní hranice trestní sazby nejpřísněji trestného činu ve smyslu § 43 odst. 1 TZ věty první za středníkem soud přistoupí tehdy, je-li závažnost sbíhajících se trestných činů natolik vysoká, že uložení trestu na samé horní hranici trestní sazby nejpřísněji trestného činu, případně i v kombinaci s dalšími druhy trestů, jež lze spolu s trestem odnětí svobody uložit, tuto závažnost dostatečně nereflektuje.

Ke zvýšení horní hranice trestní sazby podle § 43 odst. 1 TZ věty první za středníkem pak nelze přistoupit, pokud již došlo ke zvýšení horní hranice trestní sazby podle § 108 TZ, či podle § 59 TZ.¹³²

Zvýšení horní hranice trestní sazby trestu odnětí svobody ve smyslu § 43 odst. 1 TZ věty první za středníkem připadá z povahy věci v úvahu pouze při trestání vícečinného souběhu. Některé případy jednočinného souběhu však mohou dosahovat vyšší závažnosti než případy vícečinného souběhu. Domnívám se proto, že *de lege ferenda* by zákonodárce měl umožnit uložení trestu ve zvýšené trestní sazbě též při trestání trestných činů spáchaných formou jednočinného souběhu různorodého a při trestání dvou trestných činů, spáchaných ve vícečinném souběhu. Již Solnař¹³³ vyzdvihoval jako klad tehdejší právní úpravy (zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon) právě skutečnost, že při trestání nerozlišovala mezi jednočinným a vícečinným souběhem.

¹³⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 18. 12. 2019, sp. zn.: 8 Tdo 1502/2019.

¹³¹ Tamtéž.

¹³² ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2020. Beckova edice komentované zákony, s. 662.

¹³³ SOLNAŘ, Vladimír. In: SOLNAŘ, Vladimír, Jaroslav FENYK, Dagmar CÍSAŘOVÁ a Marie VANDUCHOVÁ. *Systém českého trestního práva*. Praha: Novatrix, 2009, část II, s. 426.

2.6. Souhrnný trest

Souhrnný trest se, stejně jako úhrnný trest, uplatňuje při trestání souběhu trestných činů, neboť se dle § 43 odst. 2 TZ ukládá za trestné činy, které pachatel spáchal dříve, než byl soudem prvního stupně vyhlášen odsuzující rozsudek (resp. dle § 314e odst. 8 TZ doručen trestní příkaz) za dřívější trestný čin téhož pachatele. Souhrnný trest se ukládá podle § 43 odst. 2 TZ, a to za použití stejných zásad jako při ukládání trestu úhrnného.

Rozdíl mezi úhrnným a souhrnným trestem spočívá v procesním postupu při trestání souběhu. K uložení souhrnného trestu soud přistoupí, pokud nebylo o všech sbíhajících se trestných činech pachatele rozhodnuto ve společném řízení jediným odsuzujícím rozsudkem či trestním příkazem.¹³⁴ K příčinám rozhodování o sbíhajících se trestných činech ve více řízeních viz níže. Vzhledem k tomu, že za trestné činy, spáchané v jednočinném souběhu, musí být uložen trest v rámci jednoho řízení, neboť je trestán pouze jeden skutek, který však naplňuje znaky více skutkových podstat, připadá uložení souhrnného trestu v úvahu pouze u vícečinného souběhu.¹³⁵

Souhrnný trest se ukládá, pokud již existuje pravomocný rozsudek (či trestní příkaz) z dřívějšího trestního řízení, uložený za část sbíhajících se trestné činnosti. Odsuzující rozsudek musí být pravomocný jak ve výroku o vině, tak ve výroku o trestu.¹³⁶ Souhrnný trest tudíž nelze dle § 43 odst. 4 TZ uložit v případě, že se podle povahy přecházejícího odsouzení na pachatele hledí, jako by nebyl odsouzen. Existenci fikce neodsouzení je třeba posoudit k okamžiku, kdy soud rozhoduje o trestné činnosti, za niž by mohlo uložení souhrnného trestu přicházet v úvahu, přičemž v okamžiku rozhodování o další trestné činnosti pachatele musí pro vyloučení uložení souhrnného trestu fikce neodsouzení platit o všech trestech, uložených dřívějším výrokem o trestu za část sbíhajících se trestné činnosti.¹³⁷ To však neplatí pro samostatný trest, uložený tímtež dřívějším rozsudkem.

Dřívější odsuzující rozsudek nelze dále dle § 43 odst. 4 TZ vzít pro účely ukládání souhrnného trestu v úvahu, pokud byl vydán soudem jiného členského státu Evropské unie. Je tomu tak proto, že soud by při ukládání souhrnného trestu nemohl zrušit výrok o trestu,

¹³⁴ ŠČERBA, Filip. § 43 [Úhrnný a souhrnný trest]. In: ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník: komentář*. 1. vydání (2. aktualizace). Praha: C.H. Beck, 2022. Beckova edice komentované zákony, marg. č. 62.

¹³⁵ Další řízení o témže skutku je vyloučeno z důvodu existence překážky *rei iudicatae*.

¹³⁶ ŠČERBA, Filip. § 43 [Úhrnný a souhrnný trest]. In: ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník: komentář*. 1. vydání (2. aktualizace). Praha: C.H. Beck, 2022. Beckova edice komentované zákony, marg. č. 63.

¹³⁷ ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2020. Beckova edice komentované zákony, s. 670.

obsažený v rozsudku, vydaném soudem jiného státu.¹³⁸ V takových případech tudíž soud uloží pachateli samostatný trest.

Souhrnný trest lze uložit, pokud mělo dřívější odsouzení pachatele formu trestního příkazu.¹³⁹ Na druhou stranu § 314e odst. 7 písm. c) TR výslovně vylučuje uložení souhrnného trestu trestním příkazem, pokud byl dřívější trest uložen rozsudkem.

Rozhoduje-li soud v jednom řízení o části sbíhající se trestné činnosti v době, kdy dřívější rozsudek, jímž byl pachatel v jiném řízení odsouzen za jinou část sbíhající se trestné činnosti, ještě není v právní moci, musí soud s uložením souhrnného trestu vyčkat do doby nabytí právní moci tohoto dřívějšího rozsudku.¹⁴⁰ Za určitých podmínek je však při ukládání souhrnného trestu umožněno z důvodu rychlosti řízení, aby soud později rozhodující rozhodl před nabytím právní moci dřívějšího rozsudku, a to pokud byl dřívější odsuzující rozsudek zrušen odvolacím soudem a vrácen soudu prvního stupně k novému projednání. Souhrnný trest pak uloží až soud, který znovu rozhoduje po zrušení rozsudku odvolacím soudem, a to až po nabytí právní moci odsuzujícího rozsudku, uloženého v pozdějším řízení za další část sbíhající se trestné činnosti.¹⁴¹ V opačném případě by totiž mohlo docházet k průtahům v později započatém řízení. Judikatura uvádí, že soud musí při rozhodování, zda vyčká na rozhodnutí prvostupňového soudu po zrušení odsuzujícího rozsudku v jiném řízení, či sám rozhodne první, „v každém jednotlivém případě vážít okolnosti s ohledem na požadavek rychlosti řízení vyjádřený v ustanovení § 2 odst. 4 tr. ř. a také v čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod“.¹⁴² Soud tak musí vždy zvolit procesní postup až po zvážení konkrétních okolností daného případu.

Čekat na nabytí právní moci odsuzujícího rozsudku, vydaného v dalším řízení ohledně jiné části sbíhající se trestné činnosti, soud dále nemusí, pokud v projednávané věci nehodlá rozhodnout o vině.¹⁴³

V případě, že odvolací soud uloží trest na základě pravomocné části výroku o vině, a zároveň zruší část výkonu o vině ohledně další části sbíhající se trestné činnosti a vrátí tuto

¹³⁸ PÚRY, František. § 43 [Úhrnný a souhrnný trest]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní zákoník. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 610–611, marg. č. 23.

¹³⁹ ŠČERBA, Filip. § 43 [Úhrnný a souhrnný trest]. In: ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník: komentář*. 1. vydání (2. aktualizace). Praha: C.H. Beck, 2022. Beckova edice komentované zákony, marg. č. 62.

¹⁴⁰ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. 12. 1970, sp. zn.: 7 Tz 47/70 (R 27/1971 tr.).

¹⁴¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 13. 11. 1997, sp. zn.: 1 Tzn 13/97 (R 33/1998 tr.).

¹⁴² Tamtéž.

¹⁴³ DRAŠTÍK, Antonín, Robert FREMR, Tomáš DURDÍK, Miroslav RŮŽIČKA, Alexander SOTOLARŠ a kol. *Trestní zákoník: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. Komentáře (Wolters Kluwer ČR), s. 355.

část sbíhající se trestné činnosti k posouzení soudu prvního stupně, uloží soud prvního stupně souhrnný trest. Pokud však odvolací soud v obdobné situaci trest na základě pravomocné části výroku o vině neuloží, uloží soud prvního stupně v případě, že rozhodne o vině též za další část sbíhající se trestné činnosti, trest úhrnný.¹⁴⁴

Na druhou stranu spáchal-li pachatel po vyhlášení odsuzujícího rozsudku soudu prvního stupně další trestný čin, pak i při opětovném posuzování obou trestných činů v jednom společném řízení (při spojení věcí ke společnému projednání) je třeba uložit za trestné činy dva samostatné tresty, nikoli úhrnný, či souhrnný trest, neboť se nejedná o sbíhající se trestné činy.¹⁴⁵

Dále se nabízí otázka, jak postupovat v případě, že v mezidobí mezi nepravomocným uložením souhrnného trestu soudem prvního stupně a právní mocí rozsudku odvolacího soudu, nastane fikce neodsouzení ohledně dřívějšího pravomocného odsuzujícího rozsudku, na jehož základě byl v pozdějším řízení ukládán souhrnný trest. Vzhledem k tomu, že souhrnný trest není dle § 43 odst. 4 TZ možné uložit, pokud je dřívější odsouzení takové povahy, že se na pachatele hledí, jako by nebyl odsouzen, nelze v takovém případě již souhrnný trest uložit, přičemž za trestnou činnost posuzovanou v odvolacím řízení tak soud musí uložit samostatný trest.¹⁴⁶ Na tomto výkladu zákona nemohou dle mého názoru nic změnit ani případné úvahy o spravedlivosti takového postupu pro pachatele.

Samostatnou otázkou pak je, zda může být, v případě, že o dřívějším rozsudku již platí fikce neodsouzení, v odvolacím řízení uložen samostatný trest ve stejné výši, v jaké byl nepravomocně uložen trest souhrnný. Proti tomuto postupu totiž svědčí skutečnost, že odvolání může být podáno též pouze ve prospěch obviněného. Uložení stejného trestu, avšak již za méně sbíhajících se trestných činů, by tak mohlo být v rozporu se zásadou zákazu změny k horšímu (zákazu *reformationis in peius*) ve smyslu § 259 odst. 4 TR. Nejvyšší soud ČR rozhodl, že v takovém případě musí soud při ukládání samostatného trestu reflektovat, že ukládá trest za menší počet trestných činů (neboť ve vztahu k dříve posuzované části sbíhající se trestné činnosti se na pachatele již hledí jako by nebyl odsouzen), protože pokud by tak soud neučinil, došlo by v rozporu se zásadou zákazu změny k horšímu ke zhoršení postavení obviněného.¹⁴⁷

¹⁴⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 12. 2018, sp. zn. 5 Tdo 1134/2018 (R 46/2019 tr.).

¹⁴⁵ Rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 6. 12. 1979, sp. zn.: 8 To 963/79 (R 42/1980 tr.).

¹⁴⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. 3. 2014, sp. zn.: 8 Tdo 1301/2013 (R 6/2015 tr.).

¹⁴⁷ Tamtéž.

Pokud nelze určit, zda pachatel spáchal trestný čin před vyhlášením odsuzujícího rozsudku soudu prvního stupně za jiný jeho trestný čin, nebo až po vyhlášení tohoto rozsudku, musí soud pachateli uložit v souladu se zásadou v pochybnostech ve prospěch (lat. *in dubio pro reo*) trest podle pravidel pro pachatele příznivějších. Soud tudíž musí uložit souhrnný trest, neboť pravidla pro ukládání souhrnného trestu představují úpravu oproti uložení více samostatných trestů pro pachatele příznivější.¹⁴⁸

Soud rozhodující o souhrnném trestu nemůže část sbíhající se trestné činnosti, o které již rozhodl soud v jiném řízení, posuzovat z hlediska viny. Z hlediska trestu může soud trestnou činnost posuzovat pouze za účelem uložení souhrnného trestu. Soud rovněž ohledně dříve posuzované části trestné činnosti nemůže činit skutkové závěry. Výjimkou jsou zjištění o skutečnostech, jež nastaly v době po vyhlášení odsuzujícího rozsudku, a dále zjištění, jež bezprostředně souvisí s posuzovaným trestným činem, neboť tyto skutečnosti musí soud vzít v úvahu při hodnocení povahy a závažnosti sbíhající se trestné činnosti jako celku.¹⁴⁹

Soud musí dle § 43 odst. 2 TZ věty druhé současně s uložením souhrnného trestu zrušit celý výrok o trestu, který byl pachateli za část sbíhající se trestné činnosti uložen dřívějším rozsudkem, a zároveň zrušit všechna další rozhodnutí, jež na výrok o trestu obsahově navazují, pokud zrušením výroku o trestu tato rozhodnutí pozbyla podkladu.¹⁵⁰ Zrušeny musí být všechny druhy trestů obsažené ve výroku o trestu, avšak obsahuje-li rozsudek více samostatných výroků o trestu, zruší se pouze ty výroky, jež se týkají posuzované sbíhající se trestné činnosti.¹⁵¹ Naopak výrok o vině, obsažený v dřívějším rozsudku, se neruší a platí i nadále, neboť se nejedná o výrok o trestu (§ 43 odst. 2 TZ věta druhá a contrario). Nedotčeny zůstávají též výroky o náhradě škody či o uložení ochranného opatření, neboť se ani v tomto případě nejedná o výroky o trestu ve smyslu § 43 odst. 2 TZ věty druhé.¹⁵²

¹⁴⁸ Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 10. 2. 2000, sp. zn.: 10 T 14/98 (R 54/2000 tr.).

¹⁴⁹ TOLAR, Jan. *Trest úhrnný a souhrnný*. Praha: Československá akademie věd, 1963, s. 206.

¹⁵⁰ Jedná se zejména o rozhodnutí, týkající se výkonu trestu. K tomu blíže ŠČERBA, Filip. § 43 [Úhrnný a souhrnný trest]. In: ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník: komentář*. 1. vydání (2. aktualizace). Praha: C.H. Beck, 2022. Beckova edice komentované zákony, marg. č. 81.

¹⁵¹ ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2020. Beckova edice komentované zákony, s. 664.

¹⁵² PÚRY, František. § 43 [Úhrnný a souhrnný trest]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 607, marg. č. 20.

V případě, že byl trest za část posuzované trestné činnosti uložen rozsudkem soudu v odvolacím řízení, musí soud zrušit jak výrok o trestu v rozsudku odvolacího soudu, tak výrok o trestu v rozsudku soudu prvního stupně.¹⁵³

Ustanovení § 43 odst. 3 TZ věta první stanoví, že za odsuzující rozsudek se pro účely ukládání souhrnného trestu považuje rovněž rozsudek, jímž bylo ve smyslu § 48 odst. 1 TZ podmíněně upuštěno od potrestání s dohledem. Protože rozsudek, jímž soud podmíněně upustil od potrestání s dohledem, neobsahuje výrok o trestu, obsahuje § 43 odst. 3 TZ věta druhá speciální pravidlo ukládající soudu spolu s uložením souhrnného trestu zrušit rovněž výrok o podmíněném upuštění od potrestání s dohledem, a rovněž všechna další rozhodnutí na tento výrok obsahově navazující, pokud zrušením výroku pozbyla podkladu.

2.6.1. Určování druhu a výměry souhrnného trestu

Souhrnný trest má být z hlediska druhu a výměry shodný jako úhrnný trest, který by dle výše uvedených pravidel byl uložen za všechny posuzované sbíhající se trestné činy, přičemž odsouzený by po uložení souhrnného trestu měl být „zásadně ve stejné situaci jako v případě trestu úhrnného“.¹⁵⁴ Skutečnost, že jsou sbíhající se trestné činy posuzovány ve více řízeních tudíž není důvodem pro uložení jiného trestu, než jaký by byl uložen, pokud by se o sbíhajících se trestných činech rozhodovalo v jediném řízení. Při stanovování druhu a výměry souhrnného trestu se tak uplatní výše rozebraná pravidla, uvedená v hlavě V trestního zákoníku, avšak vedle toho je nutno brát v úvahu též některá specifika, plynoucí z povahy souhrnného trestu.

Souhrnný trest nesmí být dle § 43 odst. 2 TZ věty třetí mírnější než trest, jenž byl za část sbíhající se trestné činnosti pravomocně uložen v dřívějším trestním řízení. Vzhledem k tomu, že soud může jako souhrnný trest uložit druhy trestů, než byly uloženy dřívějším rozsudkem (k výjimkám z tohoto pravidla viz níže), musí soud vždy posoudit, zda je ukládaná kombinace trestů přísnější než kombinace dříve uložených trestů. K porovnání jednotlivých druhů a výměr trestů a jejich kombinací se vyjadřuje rozsáhlá judikatura.¹⁵⁵ V případě, že soud dospěje k názoru, že dřívější trest je dostačující i ve vztahu k nově posuzované části sbíhající

¹⁵³ Stanovisko Nejvyššího soudu ČR ze dne 10. 6. 2010, sp. zn.: Tpjn 301/2010 (R 48/2010 tr.).

¹⁵⁴ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 19. 9. 1967, sp. zn.: 1 Tz 40/67 (R 13/1968 tr.).

¹⁵⁵ Například jakýkoli jiný druh trestů je vždy mírnější než nepodmíněný trest odnětí svobody. K tomu viz ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2020. Beckova edice komentované zákony, s. 669.

se trestné činnosti, souhrnný trest neuloží, ale naopak ve smyslu § 44 TZ od uložení souhrnného trestu upustí.

Ačkoli by se vzhledem k existenci § 44 TZ mohlo zdát, že souhrnný trest nemůže být stejně přísný jako trest uložený dřívějším rozsudkem za část sbíhajících se trestné činnosti, neboť v takovém případě by soud měl místo uložení stejně přísného trestu přistoupit k upuštění od uložení souhrnného trestu ve smyslu § 44, ve skutečnosti tomu tak není. Souhrnný trest může být stejně přísný jako trest dříve uložený, pokud soud dospěje k závěru, že je za daných skutkových okolností vhodnější uložit pachateli jiné druhy trestů, než byly uloženy dřívějším rozsudkem. Tyto nově ukládané tresty pak mohou být ve svém souhrnu stejně přísné, jako dříve uložené tresty.¹⁵⁶

Souhrnný trest je ve smyslu § 43 odst. 2 TZ věty první a § 43 odst. 1 TZ věty první ukládán podle ustanovení, vztahujícího se na ten trestný čin, jenž je ze všech sbíhajících se trestných činů nejpřísněji trestný, a to bez ohledu na to, zda jím je trestný čin, za který již byl uložen trest v dřívějším řízení, či o trestný čin v soudním řízení posuzovaný nově.¹⁵⁷

Ustanovení § 43 odst. 2 TZ věta čtvrtá obsahuje výčet trestů, jež v případě, že byly uloženy dřívějším rozsudkem, musí být znovu uloženy v rámci souhrnného trestu. Jedná se o trest ztráty čestných titulů a vyznamenání, trest ztráty vojenské hodnosti, trest propadnutí majetku a trest propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty. Je tomu tak proto, že například zpětné vrácení titulů či hodnoty by provázely značné problematické důsledky.¹⁵⁸ Ostatní původně uložené druhy trestů soud není povinen v rámci souhrnného trestu znovu uložit, avšak povaha trestné činnosti často opětovné uložení těchto trestů odůvodní.¹⁵⁹

Na stanovení druhu a výměry souhrnného trestu může mít vliv skutečnost, zda trest uložený dřívějším rozsudkem byl již v době ukládání souhrnného trestu zcela či z části vykonán. V takovém případě soud při ukládání souhrnného trestu zruší i výroky o již vykonaných trestech. Vykonaný trest je pak třeba ve smyslu § 92 odst. 2 TZ započítat do souhrnného trestu. Pokud započítání již vykonaného trestu není z jakéhokoli důvodu možné,

¹⁵⁶ ŠČERBA, Filip. § 43 [Úhrnný a souhrnný trest]. In: ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník: komentář*. 1. vydání (2. aktualizace). Praha: C.H. Beck, 2022. Beckova edice komentované zákony, marg. č. 88.

¹⁵⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 7. 2018, sp. zn.: 5 Tdo 855/2018 (R 6/2019 tr.).

¹⁵⁸ PŮRY, František. § 78 [Ztráta čestných titulů nebo vyznamenání]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. Velké komentáře, s. 974, marg. č. 1.

¹⁵⁹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 5. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2016. Student (Leges), s. 454.

vezme soud již vykonaný trest v úvahu při stanovování druhu a výměry souhrnného trestu (ustanovení § 92 odst. 3 TZ se uplatní obdobně).¹⁶⁰

Soud je dále při ukládání souhrnného trestu povinen opatřit si spis o trestním řízení, ve kterém byl vydán dřívější odsuzující rozsudek za část sbíhající se trestné činnosti. Opis rozsudku totiž, na rozdíl od spisu o trestním řízení, nemusí obsahovat všechny skutečnosti relevantní pro rozhodnutí o souhrnném trestu. Spis si musí opatřit jak soud prvního stupně, tak soud odvolací, který má povinnost učinit tak zejména, pokud soud prvního stupně při ukládání souhrnného trestu spis k dispozici neměl, či pokud odvolací soud sám rozhoduje ve věci.¹⁶¹

2.6.2. Upuštění od uložení souhrnného trestu

Upuštění od uložení souhrnného trestu umožňuje soudu ustanovení § 44 TZ, podle kterého soud upustí od uložení souhrnného trestu, má-li za to, že trest uložený dřívějším rozsudkem je v posuzovaném případě dostačující. Jinými slovy ačkoli jsou splněny předpoklady pro uložení souhrnného trestu, jeho uložení není vzhledem k druhu a výměře dřívějšího trestu nutné.¹⁶²

Upuštění od uložení souhrnného trestu je zvláštním případem upuštění od potrestání, jenž je specifický tím, že se nejedná o pouhé neuložení trestu za spáchaný trestný čin, nýbrž se trest již uložený za část sbíhající se trestné činnosti považuje za dostatečný ve vztahu k celé posuzované sbíhající se trestné činnosti, přičemž dosah tohoto dříve uloženého trestu se rozšiřuje i na později posuzovanou trestnou činnost.¹⁶³ Projevem toho je například skutečnost, že doba kterou pachatel stráví v průběhu pozdějšího trestního řízení před upuštěním od uložení souhrnného trestu ve vazbě, se započte do dříve uloženého trestu.¹⁶⁴ Zahlazení odsouzení pak probíhá podle zákonných pravidel pro zahlazení odsouzení, vztahujících se k dříve uloženému trestu.¹⁶⁵

Důsledkem upuštění od uložení souhrnného trestu je dále skutečnost, že lhůty, jež zákon stanovuje například pro běh zkušební doby u podmíněného odsouzení (§ 82 odst. 1 TZ), pro

¹⁶⁰ PŮRY, František. § 43 [Úhrnný a souhrnný trest]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. Velké komentáře, s. 603, marg. č. 16.

¹⁶¹ Tamtéž.

¹⁶² ŠČERBA, Filip. § 44 [Upuštění od uložení souhrnného trestu]. In: ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník: komentář*. 1. vydání (2. aktualizace). Praha: C.H. Beck, 2022. Beckova edice komentované zákony.

¹⁶³ PŮRY, František. § 44 [Upuštění o uložení souhrnného trestu]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. Velké komentáře, s. 620, marg. č. 1.

¹⁶⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 9. 10. 1997, sp. zn.: 2 Tzn 84/97 (R 21/1998 tr.).

¹⁶⁵ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou*. 8. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2020. Glosátor, s. 93.

běh zkušební doby u podmíněného odsouzení s dohledem (§ 85 odst. 1 TZ) či pro promlčení výkonu trestu (§ 94 odst. 2 TZ), běží až od právní moci rozsudku, jímž bylo upuštěno od uložení souhrnného trestu ve smyslu § 44 TZ. Další důsledek upuštění od uložení souhrnného trestu se týká běhu zkušební doby. Do zkušební doby stanovené rozsudkem, kterým se ukládá úhrnný či souhrnný trest, se dle § 82 odst. 5 TZ započítává doba, po kterou podmíněně odsouzený vedl ve zkušební době řádný život a vyhověl tak uloženým podmínkám. Analogicky je pak třeba tuto dobu započítat rovněž při upuštění od uložení souhrnného trestu.¹⁶⁶

Rozhoduje-li soud v dalším řízení o uložení souhrnného trestu za další část sbíhající se trestné činnosti, musí při ukládání souhrnného trestu zrušit vedle výroků o trestu z dřívějších rozhodnutí rovněž výrok o upuštění od uložení souhrnného trestu z dřívějšího řízení ve smyslu § 44 TZ, neboť tento výrok je třeba rovněž považovat za výrok o trestu, nebo naopak může opětovně upustit od uložení souhrnného trestu též ve vztahu k nově posuzované části sbíhající se trestné činnosti.¹⁶⁷

Při posuzování, zda je již uložený trest dostačující ve vztahu ke sbíhající se trestné činnosti jako celku, musí soud rovněž vycházet z obecných zásad pro stanovení druhu a výměry trestu (zejména zásad uvedených v § 39 TZ), ale i dalších kritérií a pravidel pro ukládání trestů dle obecné části trestního zákoníku. Posoudit je třeba jak část sbíhající se trestné činnosti projednávanou v řízení poprvé, tak část trestné činnosti již posouzenou v dřívějším řízení, a dále sbíhající se trestnou činnost jako celek. Zhodnotit je nutno též dosavadní výkon uloženého trestu, průběh tohoto výkonu a skutečnost, zda výkon plní nápravný účel.¹⁶⁸

Splnění podmínek pro upuštění od uložení souhrnného trestu ve smyslu § 44 TZ posuzuje soud v konkrétním případě podle podmínek v době rozhodování o souhrnném trestu.¹⁶⁹

Upuštění od uložení souhrnného trestu zásadně není možné v případě, že byl dřívější trest uložen podle mírnějšího ustanovení, než podle kterého by byl uložen trest za později projednávanou část sbíhající se trestné činnosti, obzvlášť byl-li navíc uložen trest pod dolní hranicí trestní sazby později projednávaného trestného činu. Uvedené však neplatí, pokud byly

¹⁶⁶ PÚRY, František. § 44 [Upuštění o uložení souhrnného trestu]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. Velké komentáře, s. 621, marg. č. 2.

¹⁶⁷ Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 26. 10. 2005, sp. zn.: 5 To 100/2005 (R 55/2006 tr.), či Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 7. 2018, sp. zn.: 5 Tdo 855/2018 (R 6/2019 tr.).

¹⁶⁸ PÚRY, František. § 44 [Upuštění o uložení souhrnného trestu]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. Velké komentáře, s. 621, marg. č. 2.

¹⁶⁹ Tamtéž.

u později projednávaného trestného činu splněny podmínky pro uložení trestu pod dolní hranici trestní sazby ve smyslu § 40 odst. 2 TZ či § 58 TZ.¹⁷⁰

Upuštění od uložení souhrnného trestu ve smyslu § 44 TZ z povahy věci dále nepřichází v úvahu, pokud bylo dřívějším rozsudkem o části sbíhající se trestné činnosti upuštěno od potrestání. Upuštění od potrestání totiž nelze považovat za dostatečný trest ve smyslu § 44 TZ, neboť se vůbec nejedná o trest. Stejně je tomu v případě, že pro pachatele ohledně předchozího odsouzení již platí fikce neodsouzení.¹⁷¹ Podmínkou upuštění od uložení souhrnného trestu je totiž existence pravomocného odsuzujícího rozsudku, jímž byl za část sbíhající se trestné činnosti uložen trest.

Upuštění od uložení souhrnného trestu naopak bude zpravidla na místě v případě, že byl dříve uložený trest stanoven na horní hranici trestní sazby nejpřísněji trestného ze sbíhajících se trestných činů, která se ani při posuzování další části sbíhající se trestné činnosti nezmění.¹⁷² Jedinou možností uložení přísnějšího souhrnného trestu by totiž bylo doplnit již uložený trest v souladu s kumulační zásadou o dalšího druh trestu.

Domnívá-li se však soud, že by souhrnný trest mohl být mírnější než trest již za část trestné činnosti uložený, nemůže ani přes to uložit mírnější souhrnný trest. Od uložení souhrnného trestu lze pouze upustit ve smyslu § 44 TZ, nikoli již uložený trest dodatečně zmírnit, neboť to trestní zákoník neumožňuje.

Pokud dojde k upuštění od uložení souhrnného trestu, a následně ke zrušení rozsudku, jímž byl uložen dřívější trest za část sbíhající se trestné činnosti, výrok o upuštění od potrestání pozbude podkladu.¹⁷³

2.6.3. Vliv přechodných ustanovení trestního zákoníku na uložení souhrnného trestu

Přechodná ustanovení v § 419 TZ větě druhé vylučují uložení souhrnného trestu v případě, že dřívější trest, k němuž byl pachatel odsouzen, byl uložen za trestný čin, který již podle trestního zákoníku není trestným činem. Soud je pak povinen již uložený úhrnný či souhrnný trest, uložený mimo jiné za tento čin, dle § 419 TZ věty třetí poměrně zkrátit.

¹⁷⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 7. 2018, sp. zn.: 5 Tdo 855/2018 (R 6/2019 tr.).

¹⁷¹ PŮRY, František. § 44 [Upuštění o uložení souhrnného trestu]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní zákoník. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. Velké komentáře, s. 621, marg. č. 1.

¹⁷² Tamtéž, marg. č. 2.

¹⁷³ Tamtéž, marg. č. 1.

Při krácení trestu musí soud vzít v úvahu vzájemný poměr závažnosti sbíhajících se trestných činů a činů, jež podle trestního zákoníku již nejsou trestnými činy.

V poslední době se pak objevují úvahy o použitelnosti § 419 TZ při posuzování činů, jež přestaly být trestnými činy v důsledku přijaté novely trestního zákoníku (zejm. v kontextu zvýšení hranic škod ve smyslu § 138 TZ v důsledku přijetí zákona č. 333/2020 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony).¹⁷⁴ Domnívám, že je žádoucí ustanovení § 419 TZ vykládat ve prospěch pachatele spíše extenzivně a rozšířit jeho působnost též na novely trestního zákoníku.

2.7. Trestání souběhu a mladiství pachatelé

Trestné činnosti se nedopouští pouze dospělí pachatelé, ale též mladiství.¹⁷⁵ Zvláštní pravidla, týkající se trestání mladistvých pachatelů, upravuje jako *lex specialis* k trestnímu zákoníku zákon o soudnictví ve věcech mládeže.

Při ukládání trestních sankcí mladistvým je vždy třeba postupovat v souladu s výchovnou funkcí trestání mladistvých ve smyslu § 9 odst. 1 ZSVM, a s pravidly trestání mladistvých dle ustanovení §24 n. ZSVM. Při trestání mladistvých se však rovněž uplatní § 43 a § 44 TZ, neboť zákon o soudnictví ve věcech mládeže upravuje pouze dílčí otázky trestání souběhu. Vyplývá to z § 109 TZ věty druhé, jež stanovuje, že vedle zákona o soudnictví ve věcech mládeže se při ukládání sankcí mladistvým použije rovněž trestní zákoník, a to subsidiárně v případě, že zákon o soudnictví ve věcech mládeže neobsahuje vlastní úpravu dané problematiky. Shodné pravidlo pro mladistvé, kteří v době spáchání činu nepřekročili osmnáct let věku, stanovuje též § 1 odst. 3 ZSVM.

Mladistvým, kteří se dopustili provinění, se dle zákona o soudnictví ve věcech mládeže ukládají nikoli tresty, ale trestní opatření vymezená v § 24 odst. 1 ZSVM. Trestní opatření, která jsou zároveň uvedena v § 53 odst. 2 TZ, lze uložit jako samostatná úhrnná trestní opatření. Naproti tomu trestní opatření propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty a zákazu činnosti lze samostatně uložit pouze, pokud jsou uvedena u skutkové podstaty daného provinění ve

¹⁷⁴ ŠČERBA, Filip. § 419 [Přechodné ustanovení]. In: ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník: komentář*. 1. vydání (2. aktualizace). Praha: C.H. Beck, 2022. Beckova edice komentované zákony, marg. č. 1–5.

¹⁷⁵ K pojmu mladiství viz § 2 odst. 1 písm. c) ZSVM.

zvláštní části trestního zákoníku (ve smyslu § 1 odst. 3 ZSVM se uplatní § 72 a 73 odst. 2 TZ obdobně).

Výměra konkrétních trestních opatření, ukládaných v rámci úhrnného (či souhrnného) trestního opatření, je omezena podmínkami a přípustným rozsahem trestních opatření dle § 26 n. ZSVM. Maximální výměra trestního opatření odnětí svobody je pak upravena v § 31 odst. 1 a 3 ZSVM. Horní hranici trestní sazby lze zvýšit ve smyslu § 43 odst. 1 TZ věty první za středníkem, či § 108 odst. 2 TZ, avšak maximální výměra vymezená v § 31 odst. 1 a 3 TZ musí být vždy bez výjimky dodržena.¹⁷⁶

Mladistvému lze jako sankci za spáchaná provinění uložit vedle úhrnného (či souhrnného) trestního opatření těž výchovná (§ 15 n. ZSVM) či ochranná opatření (§ 96 n. TZ a § 21 n. ZSVM), která se ukládají vedle úhrnného (či souhrnného) trestu, nikoli jako jeho součást.

V případě, že se pachatel dopustí jako mladistvý provinění, a následně se po dosažení osmnácti let věku dopustí trestného činu předtím, než je za spáchané provinění odsouzen, je o potrestání pachatele nutno rozhodnout za použití § 43 a 44 TZ, neboť zákon o soudnictví ve věcech mládeže neobsahuje vlastní právní úpravu trestání sbíhajících se trestných činů, resp. provinění.¹⁷⁷ Při stanovování výše úhrnného trestu, resp. trestního opatření, je třeba u provinění spáchaného mladistvým před dovršením osmnácti let věku snížit, pro účely určení nejpřísněji trestného činu resp. provinění, hranice trestních sazeb ve smyslu zákona o soudnictví ve věcech mládeže.¹⁷⁸ Trestní sazby trestního opatření odnětí svobody tak musí být při posuzování nejpřísněji trestného činu, resp. provinění, nejprve upraveny podle § 31 odst. 1 ZSVM.¹⁷⁹

Dále je třeba rozhodnout, zda soud v daném případě uloží úhrnné trestní opatření, či úhrnný trest. Ustanovení § 25 odst. 3 ZSVM odkazuje na použití ustanovení o úhrnném či souhrnném trestu, tj. na § 43 a 44 TZ, avšak neurčuje, zda má být uložen úhrnný trest, či úhrnné trestní opatření. Dle Nejvyššího soudu ČR¹⁸⁰ platí, že rozhodující je v tomto případě doba, kdy byl spáchán nejpřísněji trestný čin, resp. provinění, a zda k jeho spáchání

¹⁷⁶ SOTOLÁŘ, Alexander. § 25 [Ukládání trestního opatření]. In: ŠÁMAL, Pavel, Helena VÁLKOVÁ, Alexander SOTOLÁŘ, Milana HRUŠÁKOVÁ a Milada ŠÁMALOVÁ. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011. Beckova edice komentované zákony, s. 263-264.

¹⁷⁷ ŠČERBA, Filip. § 43 [Úhrnný a souhrnný trest]. In: ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník: komentář*. 1. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022. Beckova edice komentované zákony, marg. č. 1–5., marg. č. 104.

¹⁷⁸ Pro trest odnětí svobody tak například stanoví ustanovení § 31 odst. 1 TZ.

¹⁷⁹ PŮRY, František. § 43 [Úhrnný a souhrnný trest]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. Velké komentáře, s. 587-589, marg. č. 5.

¹⁸⁰ Stanovisko Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. 10. 2010, sp. zn. Tpjn 300/2009 (R 2/2011 tr.).

došlo před či po dovršení 18 let věku pachatele. Pokud je nejpřísněji trestným ze sbíhajících se činů provinění, uloží soud úhrnné trestní opatření (či souhrnné trestní opatření). Naopak, je-li nejpřísněji trestným trestný čin, uloží soud úhrnný trest (či souhrnný trest).¹⁸¹

Posouzení, zda bude uloženo úhrnné trestní opatření, či úhrnný trest má význam pro určení, zda bude uložená trestní sankce regulována speciální úpravou v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže, nebo pouze obecnou úpravou v trestním zákoníku, což bude mít vliv zejména na nastavení podmínek pro zaházení odsouzení.¹⁸² Lze se proto ptát, zda je nejpřísněji trestný čin vhodným kritériem, podle kterého se bude ukládat úhrnné trestní opatření, či úhrnný trest. Dle mého názoru Nejvyšší soud ČR zvolil rozlišovací kritérium správně, neboť jiné možné postupy¹⁸³ by pachatele mohly buď nepřiměřeně zvýhodňovat (pokud by se vždy ukládalo úhrnného trestní opatření), či nepřiměřeně znevýhodňovat (pokud by se vždy ukládal úhrnný trest).

Soud má při ukládání úhrnného, či souhrnného, trestu za sbíhající se trestnou činnost spáchanou jediným pachatelem z části před dovršením osmnácti let věku a z části po dovršení osmnácti let věku možnost uložit jako součást úhrnného trestu rovněž druh trestu, odůvodněný činem spáchaným před dovršením osmnácti let věku, a naopak při ukládání úhrnného (či souhrnného) trestního opatření je možno uložit v rámci úhrnného trestního opatření též další druh trestu odůvodněný trestnou činností, spáchanou pachatelem po dovršení osmnácti let věku. Tento důsledek uplatnění kumulační zásady bude významný zejména při ukládání trestu zákazu činnosti.¹⁸⁴

Výše uvedené lze demonstrovat na příkladu, kdy se mladistvý pachatel dopustí provinění loupeže podle § 173 odst. 1 TZ, jehož trestní sazba ve smyslu § 31 odst. 1 ZSVM umožňuje odnětí svobody na jeden rok až pět let, a následně se po dovršení osmnácti let věku dopustí trestného činu krádeže podle § 205 odst. 1 TZ, jehož trestní sazba umožňuje odnětí svobody až na dvě léta, či uložení zákazu činnosti nebo propadnutí věci. Pachateli může být takovém případě uloženo trestní opatření odnětí svobody ve výměře jeden rok až pět let, přičemž jako

¹⁸¹ PÚRY, František. § 44 [Upuštění o uložení souhrnného trestu]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní zákoník. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. Velké komentáře, s. 621, marg. č. 1.

¹⁸² SOTOLÁŘ, Alexander. § 25 [Ukládání trestního opatření]. In: ŠÁMAL, Pavel, Helena VÁLKOVÁ, Alexander SOTOLÁŘ, Milana HRUŠÁKOVÁ a Milada ŠÁMALOVÁ. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011. Beckova edice komentované zákony, s. 268.

¹⁸³ K jiným postupům, jichž dříve používaly soudy viz Stanovisko Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. 10. 2010, sp. zn. Tpjn 300/2009 (R 2/2011 tr.).

¹⁸⁴ PÚRY, František. § 78 [Ztráta čestných titulů nebo vyznamenání]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní zákoník. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. Velké komentáře, s. 586, marg. č. 3, či Stanovisko Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. 10. 2010, sp. zn. Tpjn 300/3009 (R 2/2011 tr.).

další sankce může být pachateli uložen rovněž zákaz činnosti, či propadnutí věci, pokud jejich uložení odůvodňuje povaha spáchaného trestného činu.

2.8. Trestání souběhu a právnické osoby

Ukládání trestů právnickým osobám se řídí zákonem č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim (dále jen „ZTOPO“, či „zákon o odpovědnosti právnických osob“), jenž představuje *lex specialis* k trestnímu zákoníku. Subsidiárně se dle § 1 odst. 2 ZTOPO na ukládání trestů právnickým osobám užije rovněž trestní zákoník.

Zákon o odpovědnosti právnických osob neobsahuje zvláštní úpravu trestání souběhu trestných činů. Trestání souběhu se tak řídí § 43 a 44 TZ. Právnickým osobám však lze uložit pouze druhy trestů uvedené v § 15 odst. 1 ZTOPO, a to v souladu s pravidly jejich ukládání dle § 16 n. ZTOPO. Důsledkem toho je například vyloučení možnosti zvýšení horní hranice trestní sazby ve smyslu § 43 odst. 1 TZ věty první za středníkem, neboť této možnosti lze využít pouze při ukládání trestu odnětí svobody.¹⁸⁵ Právnickým osobám mohou být naopak oproti osobám fyzickým uloženy některé druhy trestů navíc (např. trest zrušení právnické osoby dle § 15 odst. 1 písm. a) ZTOPO).

Všechny druhy trestů, jež lze právnické osobě dle § 15 odst. 1 ZTOPO uložit, lze ve smyslu § 15 odst. 3 ZTOPO věty první uložit jako samostatný úhrnný (či souhrnný) trest.¹⁸⁶ Jednotlivé druhy trestů lze též uložit ve vzájemné kombinaci, avšak pouze, je-li to u jednotlivých druhů trestů přípustné. Hlediska pro stanovení druhu a výměry úhrnného a souhrnného trestu je pak třeba vedle obecných ustanovení trestního zákoníku (zejm. v hlavě V trestního zákoníku) hledat též v § 14 odst. 1 a 3 ZTOPO.

Zákon o odpovědnosti právnických osob upravuje jedinou dílčí otázku trestání souběhu, a to ukládání trestu za souběh trestných činů právnímu nástupci právnické osoby. Cílem právní úpravy odpovědnosti právního nástupce je znemožnit pachateli vyhnout se trestní odpovědnosti přeměnou v jinou právnickou osobu.¹⁸⁷

Podle § 10 odst. 3 ZTOPO se při ukládání trestu právnímu nástupci obdobně použijí ustanovení o ukládání úhrnného a souhrnného trestu v trestním zákoníku. Právní nástupce se

¹⁸⁵ DĚDIČ, Jan. § 10 [Trestní odpovědnost právního nástupce právnické osoby]. In: ŠÁMAL, Pavel, Jan DĚDIČ, Tomáš GRIVNA, František PÚRY a Jiří ŘÍHA. *Trestní odpovědnost právnických osob: komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018. Beckova edice komentované zákony, s. 290.

¹⁸⁶ PÚRY, František. § 78 [Ztráta čestných titulů nebo vyznamenání]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. Velké komentáře, s. 587, marg. č. 4.

¹⁸⁷ Důvodová zpráva k zákonu č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim.

však mohl dopustit trestné činnosti rovněž v rámci vlastní činnosti. Pokud vlastní trestná činnost právního nástupce naplňuje znaky vícečinného souběhu s trestnými činy jeho předchůdce, je namístě právnímu nástupci uložit úhrnný (resp. souhrnný) trest.¹⁸⁸ Má-li právnická osoba více právních nástupců, musí soud při ukládání trestu právnímu nástupci přihlídnout rovněž k hlediskům v § 10 odst. 2 ZTOPO.

V případě, že právnímu nástupci nelze vzhledem k povaze právního nástupnictví uložit úhrnný či souhrnný trest podle § 43 a 44 TZ, uloží soud právnímu nástupci samostatný trest. Úhrnný (resp. souhrnný) trest typicky nelze uložit, pokud byl dřívějším rozsudkem uložen trest právnické osobě, jež mezitím zanikla či se přeměnila s více právními nástupci.¹⁸⁹

2.9. Procesní aspekty trestání souběhu trestných činů

Spáchání více trestných činů jediným pachatelem představuje subjektivní souvislost trestných činů, a je jedním z důvodů pro konání společného řízení o těchto trestných činech.¹⁹⁰ O sbíhajících se trestných činech se tudíž zpravidla rozhoduje v jednom soudním řízení.

O všech trestných činech v jednočinném souběhu se pak vždy rozhoduje v jediném soudním řízení, neboť tyto trestné činy jsou z pohledu trestního práva jedním skutkem, který naplňuje více skutkových podstat trestných činů. O jediném skutku může být v soudním řízení pravomocně rozhodnuto pouze jednou, neboť dalšímu rozhodnutí o témže skutku brání překážka *rei iudicatae* (věci rozhodnuté) a zásada *ne bis in idem* (ne dvakrát v téže věci) ve smyslu § 11 odst. 1 písm. h) TŘ. Důsledkem existence překážky věci rozhodnuté je skutečnost, že byl-li pachatel pravomocně uznán vinným ze spáchání jednoho trestného činu, či více trestných činů spáchaných v jednočinném souběhu (jediným skutkem), nemůže být již v jiném řízení odsouzen za další trestný čin spáchaný tímtež skutkem, a tedy za další trestný čin s těmito trestnými činy v jednočinném souběhu.¹⁹¹

Jinak je tomu u vícečinného souběhu při spáchání více trestných činů více skutky, kdy jednotlivé skutky mohou být projednány v samostatných řízeních.¹⁹² Příčiny, ze kterých nebylo

¹⁸⁸ DĚDIČ, Jan. § 10 [Trestní odpovědnost právního nástupce právnické osoby]. In: ŠÁMAL, Pavel, Jan DĚDIČ, Tomáš GRIVNA, František PÚRY a Jirí RÍHA. *Trestní odpovědnost právnických osob: komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018. Beckova edice komentované zákony, s. 290.

¹⁸⁹ Tamtéž, s. 291.

¹⁹⁰ ŠÁMAL, Pavel a Milada ŠÁMALOVÁ. § 20 [Společné řízení]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře, s. 313.

¹⁹¹ ŠČERBA, Filip. § 43 [Úhrnný a souhrnný trest]. In: ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník: komentář*. 1. vydání (2. aktualizace). Praha: C.H. Beck, 2022. Beckova edice komentované zákony, marg. č. 34.

¹⁹² Tamtéž.

o všech sbíhajících se trestných činech rozhodnuto v jediném soudním řízení, mohou být různé. Z důvodů vhodnosti a hospodárnosti řízení je možné jednotlivé trestné činy ve smyslu § 20 odst. 1 TŘ vyloučit k samostatnému projednání. Samostatné projednání jednoho či více skutků může být dáno rovněž časovou posloupností odhalení a stíhání trestných činů orgány činnými v trestním řízení (některé sbíhající se trestné činy budou „odhaleny“ dříve než jiné). Samostatné projednání některých trestných činů pak vede k uložení souhrnného trestu ve smyslu § 43 odst. 2 TZ.

2.10. Porovnání české a italské právní úpravy ukládání trestů při souběhu trestných činů

Italský právní řád je obdobně jako český právní řád právním řádem kontinentálním, čemuž odpovídá též povaha italského trestního práva. Jak české, tak italské právo obsahují úpravu ukládání trestů v psaných zákonících, přičemž v případě italské právní úpravy se jedná o *Codice penale* (Trestní zákoník), vydaný královským dekretem č. 1398 ze dne 19.10.1930 (dále jen jako „CP“, či „*Codice penale*“). Za svých více než devadesát let platnosti prošel *Codice penale* (známý též jako Zákoník Rocco) četnými úpravami,¹⁹³ jež původně fašistickou právní úpravu uvedly do souladu s požadavky demokratického právního státu.

Italský právní řád upravuje právní úpravu trestání souběhu v *Codice penale*, zejména pak v Knize první – Obecných ustanoveních o trestných činech (it. *Libro primo – Dei reati in generale*), v Titulu III – O trestném činu (it. *Titolo III - Del reato*), a to v Hlavě III – O souběhu trestných činů (it. *Capo III – Del concorso di reati*), v člancích 71 až 84.

Italská právní úprava, stejně jako právní úprava česká, souběh trestných činů výslovně nedefinuje. Obě tyto právní úpravy však vztahují použití právní úpravy trestání souběhu na situace, kdy je jediný pachatel trestán za více jím spáchaných trestných činů (v případě italské právní úpravy se dle čl. 71 CP jedná o případ, kdy je o více pachatelem spáchaných trestných činech rozhodováno jedním rozsudkem či dekretem).

Česká právní úprava odlišuje při trestání ve smyslu § 43 TZ souběh jednočinný a vícečinný. Italská právní úprava pak rovněž dělí souběh na souběh formální (it. *il concorso formale*, tj. jednočinný souběh) a souběh materiální (it. *il concorso materiale*, tj. vícečinný souběh), a navíc při trestání odlišuje, zda se jedná o souběh stejnorodý (it. *il concorso*

¹⁹³ Text zákona s komentářem je dostupný na: <https://www.brocardi.it/codice-penale/>.

omogeneo), jakožto porušení jediného ustanovení zákona vícekrát, či souběh různorodý (*it. il concorso eterogeneo*), jakožto porušení více různých ustanovení zákona.¹⁹⁴

Česká právní úprava dále při trestání souběhu rozlišuje, zda je za sbíhající se trestné činy ukládán trest jediným rozsudkem, resp. trestním příkazem (úhrnný trest), či více rozsudky, resp. trestními příkazy, ve více soudních řízeních (souhrnný trest). Italská právní úprava pak při ukládání trestů rozlišuje, zda je pachateli ukládán ve smyslu čl. 71 CP trest za více trestných činů jediným rozsudkem (pak se jedná o souběh), či zda má již dříve odsouzený pachatel být ve smyslu čl. 80 CP po dřívějším odsouzení znovu souzen pro jiný trestný čin, spáchaný před dřívějším odsouzením za jiný trestný čin, či po tomto odsouzení. Ve druhém z uvedených případů se jedná o kumulaci trestů, uložených více rozsudky ve více soudních řízeních, za trestné činy spáchané jak před dřívějším odsouzením pachatele za jiný jeho trestný čin, tak po tomto odsouzení. Článek 80 CP se tudíž nevztahuje pouze na tresty, uložené za sbíhající se trestné činy, ale též na tresty za trestné činy spáchané pachatelem po jeho odsouzení za dřívější trestný čin, a výslovně odkazuje na maximální výměry souhrnu uložených trestů v čl. 78 CP, jejichž působnost rozšiřuje též na souhrn nevykonaných dřívějších trestů a nově ukládaných trestů za pozdější trestnou činnost.¹⁹⁵

Česká právní úprava trestání souběhu je založena na principu absorpce s prvky asperace, a s možností uložení dalších druhů trestů za použití principu kumulace.¹⁹⁶ Italská doktrína pak vymezuje tři základní principy trestání souběhu trestných činů – princip absorpce (trest se uloží pouze za jeden ze sbíhajících se trestných činů),¹⁹⁷ princip zákonné kumulace (trest se uloží pouze za nejpřísněji trestný čin, zvýšený o část trestu stanovenou zákonem) a princip materiální kumulace (trest je tvořen dílčími tresty, uloženými za jednotlivé sbíhající se trestné činy).¹⁹⁸

Na rozdíl od české právní úpravy, která při trestání s výjimkou možnosti zvýšení trestní sazby trestu odnětí svobody dle § 43 odst. 1 TZ věty první za středníkem nerozlišuje mezi

¹⁹⁴ Uvedené dělení druhů souběhu lze seznat z textu *Codice penale*. K tomu blíže: Čl. 71 Codice Penale s komentářem a judikaturou [online]. [cit. 28. 03. 2023]. Dostupné z: <https://www.brocardi.it/codice-penale/libro-primo/titolo-iii/capo-iii/art71.html>.

¹⁹⁵ *Articolo 80 Codice penale*. Brocardi.it. [online]. [cit. 24. 04. 2023]. Dostupné z: <https://www.brocardi.it/codice-penale/libro-primo/titolo-iii/capo-iii/art80.html>.

¹⁹⁶ ŠČERBA, Filip. § 43 [Úhrnný a souhrnný trest]. In: ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník: komentář*. 1. vydání (2. aktualizace). Praha: C.H. Beck, 2022. Beckova edice komentované zákony.

¹⁹⁷ Princip absorpce se uplatní při trestání tzv. konkurence právních norem dle čl. 15 CP (které upravuje vyloučení souběhu trestných činů na základě principů speciality), českým právem nazývané zdánlivý souběh. V těchto případech dochází dle italské právní úpravy k absorpci a trest je ukládán pouze za trestný čin, na nějž se vztahuje ustanovení speciální.

¹⁹⁸ *Articolo 78 Codice penale*. Brocardi.it. [online]. [cit. 28. 03. 2023]. Dostupné z: <https://www.brocardi.it/codice-penale/libro-primo/titolo-iii/capo-iii/art78.html>.

jednočinným a vícečinným souběhem, italská právní úprava zakládá trestání formálního (jednočinného) souběhu na zcela jiných principech než trestání materiálního (vícečinného) souběhu.

Trestání materiálního (vícečinného) souběhu je založeno na principu zákonné kumulace, jenž odpovídá v české doktríně vymezenému principu asperace. Princip materiální kumulace je však v italské právní úpravě omezen stanovením nepřekročitelné maximální výměry trestů v čl. 78 CP. Hranice maximální výměry celkového uložitelného trestu je určena jak násobkem nejpřísnějšího ze sbíhajících se trestů (konkrétně pětinasobkem), tak stanovením konkrétní maximální výměry jednotlivých druhů trestů (např. délka trestu odnětí svobody, uloženého za trestné činy, za něž nelze uložit doživotní odnětí svobody, nesmí překročit třicet let). V případě, že součet dílčích trestů za sbíhající se trestné činy překročí hranici maximální výměry celkového trestu, dojde k absorpci části trestů, jež tuto maximální hranici překračují, tímto maximálním trestem.¹⁹⁹

Na rozdíl od české právní úpravy, která při trestání souběhu pracuje s pojmem trestný čin nejpřísněji trestný, pracuje italská právní úprava s pojmem nejpřísnější trest, kterým je konkrétní uložený trest, nikoli nejvyšší možný trest, jenž lze za daný trestný čin uložit.²⁰⁰

Italská právní úprava trestání souběhu dále v čl. 73 až 76 CP zvlášť upravuje ukládání trestu doživotního odnětí svobody, trestu odnětí svobody, či peněžitého trestu, a to zejména proto, že je třeba jednoznačně určit, jak zkombinovat více trestů uložených za trestné činy ve vícečinném souběhu. Dle italské právní úpravy mohou v důsledku kumulace uložených trestů nastat zpravidla tři situace. Uložené dílčí tresty mohou být stejného druhu a stejné kategorie, přičemž se pak na tyto tresty pohlíží jako na jeden trest. Uložené dílčí tresty mohou dále být stejného druhu, avšak různé kategorie (např. tresty odnětí svobody, jež mají být vykonány v různých zařízeních), přičemž pak se i na tyto tresty pohlíží jako na jeden trest, avšak nikoli pro účely výkonu jednotlivých trestů, či pro některé další zákonem stanovené účely (např. pro účely ukládání ochranných opatření ve smyslu čl. 199 n. CP). Liší-li se dílčí tresty druhem i kategorií, vůbec se za jeden trest nepovažují a pohlíží se na ně jako na tresty samostatné.²⁰¹

¹⁹⁹ *Articolo 78 Codice penale*. Brocardi.it. [online]. [cit. 28. 03. 2023]. Dostupné z: <https://www.brocardi.it/codice-penale/libro-primi/titolo-iii/capo-iii/art78.html>.

²⁰⁰ Tamtéž.

²⁰¹ *Articolo 76 Codice penale*. Brocardi.it. [online]. [cit. 28. 03. 2023]. Dostupné z: <https://www.brocardi.it/codice-penale/libro-primi/titolo-iii/capo-iii/art76.html>.

Jak dle české, tak dle italské právní úpravy platí, že ukládání úhrnného, resp. celkového, trestu za sbíhající se trestné činy nemá za následek zánik samostatnosti spáchaných trestných činů (např. pro účely amnestie).²⁰²

Výše uvedené použití principu materiální kumulace v italské právní úpravě se však vztahuje pouze k materiálnímu (vícečinnému) souběhu. Trestání formálního (jednočinného) souběhu je upraveno v čl. 81 n. CP.

Česká právní úprava trestá jednočinný souběh zpravidla za použití absorpčního principu (§ 43 TZ věta první), a jednočinný souběh stejnorodý dokonce pouze jako jediný trestný čin s více hmotnými předměty útoku, či za použití kvalifikované skutkové podstaty trestného činu, spočívající právě v dotčení více hmotných předmětů útoku. Naproti tomu italská právní úprava dle čl. 81 CP při spáchání více trestných činů ve formálním (jednočinném) souběhu, a to jak stejnorodém, tak různorodém, umožňuje v souladu s principem zákonné kumulace pachateli uložit trest ve výši nejpřísnějšího trestu, jenž by měl být uložen za jeden ze spáchaných činů, a to zvýšený až na trojnásobek.

Italská právní úprava tak ve srovnání s českou právní úpravou umožňuje při spáchání více trestných činů v jednočinném souběhu uložení přísnějšího trestu, neboť jako nejvyšší možný trest lze dle čl. 81 CP v krajním případě uložit až trojnásobek trestu na horní hranici trestní sazby nejzávažnějšího trestného činu, což může být teoreticky trest přísnější než trest uložený dle české právní úpravy v případě vícečinného souběhu. Italská právní úprava trestání vícečinného souběhu, jak je vymezena výše, je pak bezpochyby přísnější než česká právní úprava, neboť je založena na kumulačním principu.

Italská právní úprava dále v čl. 84 CP vylučuje použití úpravy trestání souběhu v případě, že skutečnosti, které by jinak představovaly samostatný trestný čin, jsou zároveň znaky skutkové podstaty jiného spáchaného trestného činu či pouhou přitěžující okolností u jiného spáchaného trestného činu. Toto ustanovení tak představuje případ vyloučení jednočinného souběhu.

Shodně jako při trestání jednočinného souběhu lze dle italské právní úpravy dle čl. 81 CP věty druhé postupovat též v případě, že pachatel spáchá několik trestných činů, které jsou

²⁰² *Articolo 76 Codice penale*. Brocardi.it. [online]. [cit. 28. 03. 2023]. Dostupné z: <https://www.brocardi.it/codice-penale/libro-primi/titolo-iii/capo-iii/art76.html>.

součástí stejného zločinného záměru, a to i bez časové souvislosti. Pod čl. 81 CP by tedy bylo možné podřadit mimo jiné též pokračování v trestném činu ve smyslu § 116 TZ.

3. Ukládání trestů při recidivě

3.1. Povaha a účel právní úpravy trestání recidivy

Recidiva představuje závažnější případ mnohosti trestných činů než souběh. K recidivě v trestněprávním pojetí u pachatele dojde v případě, že se dopustil trestného činu poté, co již byl za jiný trestný čin pravomocně odsouzen.²⁰³ K recidivě naopak u pachatele nedochází, existuje-li již ohledně dřívějšího trestného činu fikce neodsouzení.²⁰⁴ Při trestání recidivy je dále zcela bez významu celá škála latentní kriminality, jež nebyla orgány činnými v trestním řízení odhalena, či jejímž pachatelům nebyla v trestním řízení prokázána vina.

Vedle existence odsouzení pachatele za dříve spáchaný trestný čin je definičním znakem recidivy též nabytí právní moci tohoto odsouzení.²⁰⁵ Pravomocné odsouzení pachatele, představující vyslovení viny pachatele, a případně též úplný či částečný výkon trestu, jež však pachatele neodradily od páčání další trestné činnosti, jsou příčinou zvýšené závažnosti trestné činnosti pachatele, a tudíž důvodem pro zpřísnění postihu pachatele. Zvýšená závažnost recidivy je dále dána skutečností, že recidivující pachatelé navíc působí kriminogenně na další členy společnosti, se kterými mohou sdílet poznatky o kriminálních zkušenostech.²⁰⁶

Závažnost jednotlivých případů recidivy se pak liší v závislosti na kritériích, týkajících se spáchaných trestných činů a osoby pachatele. Závažnější bude zpravidla recidiva stejnorodá, neboť ta může vypovídat o kriminální specializaci pachatele. Na druhou stranu je třeba poznamenat, že rovněž opětovné páčání trestných činů různých skutkových podstat může být spojeno s protispolečenským zaměřením pachatele.²⁰⁷ Každý konkrétní případ recidivy a jeho závažnost je tak třeba posuzovat zvlášť dle skutkových okolností daného případu.

Přestože nutnost zpřísnovat tresty při trestání recidivy je zpravidla uznávána, existují různé přístupy k míře zpřísnování trestů pro recidivisty. Příkladem přísnějších přístupů, od nichž se vlivem tendencí k dekriminálnímu a zmírňování trestů postupně upouští, je koncept *Three Strikes and You're Out* (Třikrát a dost). Pro tento koncept je typické, že zpravidla při

²⁰³ ŠÁMAL Pavel. *Recidiva*. In: HENDRYCH, Dušan a kol. *Právní slovník*. 3., podstatně rozš. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009. Beckovy odborné slovníky.

²⁰⁴ CHMELÍK, Jan, František NOVOTNÝ a Simona STOČESOVÁ. *Trestní právo hmotné: obecná část*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. Právní učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk), s. 187.

²⁰⁵ Tamtéž.

²⁰⁶ CHROMÝ, Jakub. K právnímu pojetí recidivy v novém trestním zákoníku. *Trestněprávní revue*. Praha: C. H. Beck 2009, č. 11, s. 325-331.

²⁰⁷ ŠÁMAL, Pavel, Tomáš GRIVNA, Lukáš BOHUSLAV, Oto NOVOTNÝ, Jirí HERCZEG a Marie VANDUCHOVÁ. *Trestní právo hmotné*. 9., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2022, s. 439.

třetím odsouzení se pachateli ukládá doživotní, či výrazně zpřísněný trest bez ohledu na povahu a závažnost spáchaného trestného činu. Je tak stanovena určitá kategorie recidivujících pachatelů, jejichž trestná činnost a ztížená možnost nápravy dosáhly takové míry, že společnost od snahy o nápravu a resocializaci těchto pachatelů upustila a upřednostnila při jejich trestání ochranu společnosti a pachatele „zneškodnila“ trvalým uvězněním.²⁰⁸

Předmětný koncept se uplatňuje v různých modifikacích, týkajících se jak počtu odsouzení před zpřísněním trestu, tak druhu a závažnosti spáchaných trestných činů, či výše zpřísněného trestu. Použití modifikovaných verzí konceptu *Three Strikes and You're Out* je pak typické pro některé státy Spojených států amerických. Nevýhodou tohoto principu pak, že přináší četné problémy od přeplněnosti věznic v důsledku nadměrného ukládání dlouhodobých trestů odnětí svobody, až po zvýšení četnosti a závažnosti páchaných trestných činů, když se pachatelé domnívají, že „nemají co ztratit“, a tudíž postrádají motivaci snažit se páchat raději méně závažné trestné činy, a naopak se mohou dokonce dopouštět další trestné činnosti, aby zabránili svému odsouzení.²⁰⁹ O efektivitě konceptu Tříkrát a dost tak panují značné pochybnosti. Některé výzkumy dokonce uvádí, že užívání tohoto principu vede ke zvýšení četnosti páchaných vražd, neboť se pachatelé častěji snaží umlčet oběti a svědky své trestné činnosti, a snížit tak možnost svého dopadení.²¹⁰ Další výzkumy pak zdůrazňují nízkou efektivitu této koncepce, zejména v porovnání s vysokými finančními náklady, jež musí být vynaloženy na její realizaci a ukládání dlouhodobých trestů odnětí svobody.²¹¹ Z uvedeného vyplývá, že přílišné zpřísnění ukládaných trestů při trestání recidivy není vhodným krokem, neboť negativní důsledky mohou v takovém případě převyšovat důsledky pozitivní. V české právní úpravě, ani v níže porovnávané italské právní úpravě, se koncept Tříkrát a dost v současnosti neuplatňuje.

Vedle kladení důrazu na trestání recidivujících pachatelů by však ze strany státu mělo docházet zejména k aktivní snaze o nápravu a resocializaci pachatelů, a to jak prvopachatelů, tak recidivistů.²¹² Podle výzkumů má totiž na nápravu pachatele větší vliv správně zvolený

²⁰⁸ VANDUCHOVÁ, Marie. In: SOLNAŘ, Vladimír, Jaroslav FENYK, Dagmar CÍSAŘOVÁ a Marie VANDUCHOVÁ. *Systém českého trestního práva*. Praha: Novatrix, 2009, část III, s. 213.

²⁰⁹ CHROMÝ, Jakub. K právnímu pojetí recidivy v novém trestním zákoníku. *Trestněprávní revue*. Praha: C. H. Beck 2009, č. 11, s. 325-331.

²¹⁰ MARVELL Thomas B. and Carlisle E. MOODY. The Lethal Effects of Three-Strikes Laws. *The Journal of Legal Studies*. The University of Chicago Press, 2001, vol. 30, no. 1, s. 89-106.

²¹¹ CHEN, Elsa Y. Impacts of „Three Strikes and You're Out“ on Crime Trends in California and throughout the United States. *Journal of Contemporary Criminal Justice*, 2008, vol. 24, no. 4, s. 345-370.

²¹² K významu resocializačních opatření a k možným resocializačním opatřením viz ROZUM, Jan, Jan TOMÁŠEK, Jirí VLACH a Lucie HÁKOVÁ. *Efektivita trestní politiky z pohledu recidivy*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2016. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci), s. 23.

léčebný program než samotný trest.²¹³ Obdobně se vyjadřuje rovněž Gřivna, který klade důraz zejména na nutnost reformy věznic a nápravných zařízení, sloužících k výkonu ochranného léčení a ochranné výchovy, a dále na možnost uložení dohledu pachateli při podmíněném odsouzení ve smyslu § 86 TZ.²¹⁴

Marešová a Tamchyna²¹⁵ však varují před pojetím resocializačních programů v průběhu výkonu trestu odnětí svobody jako výplně „volného času“ vězňů a poukazují na finanční náročnost a neefektivnost tohoto pojetí. Resocializační opatření v průběhu výkonu trestu odnětí svobody tak musí být nastavena po důkladné úvaze, jinak vedou pouze ke vzniku finančních nákladů, aniž by přispívala k nápravě recidivistů.

Na závěr úvodu do problematiky trestání recidivy je třeba zdůraznit, že ačkoli jsou trestání souběhu a trestání recidivy v této práci pojaty jako dvě samostatné kapitoly, v praxi není trestání těchto dvou forem mnohosti trestné činnosti striktně odděleno, a naopak se v praxi často vyskytují ve vzájemné kombinaci. Rozpletení struktury trestné činnosti pachatele tak mnohdy může pro soud představovat nelehký úkol.

Pachatel se například může dopustit více trestných činů ve formě souběhu trestných činů, přičemž část trestných činů může být spáchána ve formě jednočinného souběhu, avšak tyto trestné činy mohou být zároveň ve vícečinném souběhu s dalšími trestnými činy. Následně dojde k pravomocnému odsouzení pachatele za tyto trestné činy. Pachatel se po tomto odsouzení dopustí dalších trestných činů v jednočinném souběhu, které jsou navíc ve vícečinném souběhu s dalšími později spáchanými trestnými činy. Veškeré trestné činy spáchané po pravomocném odsouzení tak budou představovat recidivu pachatele, a při jejich trestání bude na místě uplatnit jak právní úpravu trestání souběhu, tak právní úpravu trestání recidivy, přičemž při posuzování závažnosti recidivy bude nutno vzít v úvahu povahu dřívější trestné činnosti pachatele a rovněž dříve uložené dosud nevykonané tresty ve smyslu § 39 odst. 4 TZ . V takovém případě pak budou naplněny zároveň obě přitěžující okolnosti podle § 42 písm. n) a q) TZ.

²¹³ LATESSA, Edward. J. and Christopher LOWENKAMP. What Works in Reducing Recidivism? *University of St. Thomas Law Journal*, 2006. vol. 3, no. 3, art. 7, s. 521-535.

²¹⁴ ŠÁMAL, Pavel, Tomáš GŘIVNA, Lukáš BOHUSLAV, Oto NOVOTNÝ, Jirí HERCZEG a Marie VANDUCHOVÁ. *Trestní právo hmotné*. 9., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2022, s. 442.

²¹⁵ MAREŠOVÁ, Alena a Miroslav TAMCHYNA. Několik kritických připomínek k současným pokusům o resocializaci pachatelů trestných činů. *Trestněprávní revue*. Praha: C. H. Beck 2011, č. 9, s. 260.

3.2. Pojetí trestání recidivy v české právní úpravě

Zatímco souběh trestných činů je zpravidla trestán trestem mírnějším, než by byl souhrn samostatných trestů za jednotlivé spáchané trestné činy, je recidiva zpravidla trestána přísněji. Z výše uvedených definic recidivy vyplývá, že při trestání recidivy vždy existuje jednak samostatné dřívější odsouzení za jiný trestný čin téhož pachatele, a jednak samostatné odsouzení za trestný čin, jež je k činu dřívějšímu v poměru recidivy, přičemž trest za později spáchané trestné činy (tj. za část trestné činnosti, jež představuje recidivu pachatele) je pak zpravidla v důsledku existence recidivy zpřísněn. Jednotlivá odsouzení, kterými se ukládají tresty za trestnou činnost pachatele, jsou pak na sobě z procesního hlediska vzájemně nezávislá.²¹⁶

Tresty se recidivistům zpravidla ukládají v rámci obecné trestní sazby, přičemž recidiva představuje přitěžující okolnost dle § 42 písm. q) TZ. Tresty za trestné činy spáchané ve formě recidivy tudíž budou v důsledku existence recidivy zpravidla přísnější, než kdyby k recidivě nedošlo. Platná právní úprava již neupravuje institut zvlášť nebezpečného recidivisty ve smyslu § 41 n. TrZ. Zákonné možnosti zpřísněného postihu pachatele, jehož opakovaná trestná činnost dosahuje zvýšené závažnosti, však zůstaly v platné právní úpravě zachovány (jedná se zejména o mimořádné zvýšení trestu odnětí svobody ve smyslu § 59 TZ).²¹⁷

Trest ukládaný recidivistovi by měl být přísnější než trest uložený v obdobné situaci prvopachateli, neboť recidiva zvyšuje závažnost trestné činnosti pachatele. To však neznamená, že by uložený trest měl být nepřiměřeně přísný. Při ukládání zpřísněného trestu vždy musí být dodržen princip proporcionality mezi spáchaným trestným činem a ukládaným trestem.²¹⁸

3.2.1. Přiměřenost trestu a dřívější nevykonané tresty

Při stanovování druhu a výměry trestu musí soud dle § 39 odst. 4 TZ přihlídnout mimo jiné k druhu a výměře trestů, uložených pachateli za jinou jeho trestnou činnost, které zároveň dosud nebyly zcela vykonány.²¹⁹ Účelem § 39 odst. 4 TZ je zajistit, že pachateli bude za později

²¹⁶ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 8. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2022. Student (Leges), s. 461.

²¹⁷ KRATOCHVÍL, Vladimír a kol. *Kurs trestního práva: trestní právo hmotné: obecná část*. Praha: C.H. Beck, 2009. Beckovy právnícké učebnice, s. 352, marg. č. 520.

²¹⁸ DRÁPAL, Jakub. Speciální skutkové podstaty pro recidivisty: Nepromyšlené a škodlivé. *Trestněprávní revue*. Praha: C. H. Beck, 2022, č. 3, s. 172-180.

²¹⁹ K vymezení okolností, za nichž může docházet k ukládání nového trestu před úplným vykonáním dřívějšího trestu a k odlišení závažnosti jednotlivých případů viz DRÁPAL, J. In: DRÁPAL, Jakub. Ukládání trestů v případě

spáchanou trestnou činností (při postihování recidivy) uložen trest, který nebude nepřiměřeným postihem pachatele vzhledem k povaze a závažnosti trestného činu a osobě pachatele.²²⁰

Kalvodová²²¹ odůvodňuje nutnost vážit přiměřenost ukládaného trestu ve vztahu k dříve uloženým nevykonaným trestům skutečností, že na pachatele nebylo ze strany společnosti zatím v plné míře výchovně působeno, neboť dříve uložený trest zatím nebyl pachatelem zcela vykonán. Uvedené zdůvodnění však není dle mého názoru správné, neboť Kalvodová²²² rovněž uvádí, že skutečnost, zda byl uložený trest zcela vykonán, je třeba posuzovat „*ke dni ukládání trestu za nový trestný čin*“. Ačkoli na pachatele nebylo v době spáchání pozdějšího trestného činu v plné míře výchovně působeno vykonáním celého dříve uloženého trestu, pravidlo v § 39 odst. 4 TZ by se tak přesto neuplatnilo, pokud by pachatel vykonal zbývající část dříve uloženého trestu v mezidobí mezi spácháním pozdějšího trestného činu a uložením trestu za tento trestný čin. Dle této interpretace by tak ustanovení § 39 odst. 4 TZ zakládalo nedůvodnou nerovnost v postavení pachatelů znevýhodněním pachatelů, jež mezi spácháním dalšího trestného činu a odsouzením za tento trestný čin, stihli zbývající část dřívějšího trestu vykonat, protože dřívější odsouzení a jimi uložené (již vykonané) tresty by tak nemohla být ve smyslu § 39 odst. 4 TZ při ukládání nového trestu vzata v úvahu.

De lege ferenda by při výkladu účelu § 39 odst. 4 TZ dle Kalvodové bylo vhodnější ustanovení § 39 odst. 4 TZ upravit tak, aby znělo: „*Pokud soud neukládá souhrnný trest nebo společný trest za pokračování v trestném činu, při stanovení druhu trestu a jeho výměry přihlédne též k druhu a výměře trestů, které byly pachateli uloženy za jinou jeho trestnou činnost a v době spáchání dalšího trestného činu dosud nebyly vykonány, tak, aby vzhledem k povaze a závažnosti trestného činu a osobě pachatele nebyl uložen takový trest, který by spolu s dosud nevykonanými tresty vedl k nepřiměřenému postihu pachatele.*“

Účelem § 39 odst. 4 TZ je však dle mého názoru spíše uložit za později spáchanou trestnou činnost trest, jenž nebude v kombinaci s dřívějším dosud nevykonaným trestem, nepřiměřeně přísný, a zabránit tak kumulaci negativních účinků trestů, jež má pachatel

jejich kumulace: Jak trestat pachatele, kteří spáchali další trestný čin předtím, než vykonali dříve uložené tresty. *Jurisprudence*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2020, č. 2, s. 1-17.

²²⁰ Jak vyplývá z § 39 odst. 4 TZ.

²²¹ KALVODOVÁ, Věra a Filip ŠČERBA. § 39 [Stanovení druhu a výměry trestu]. In: ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník*. 1. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022, Beckova edice komentované zákony, marg. č. 105.

²²² Tamtéž, marg. č. 106.

v budoucnu vykonat, neboť intenzita těchto negativních účinků s růstem výše trestu stoupá. Formulace § 39 odst. 4 TZ tak tomuto účelu odpovídá.

Ustanovení § 39 odst. 4 TZ bylo do trestního zákoníku vloženo zákonem č. 333/2020 Sb. Konkrétně bylo ustanovení § 39 odst. 4 TZ do návrhu předmětného zákona přijato jako pozměňovací návrh D.3. poslankyně Heleny Válkové a poslance Jakuba Michálka (Sněmovní tisk 453/4) při projednávání návrhu zákona v Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR. K ustanovení § 39 odst. 4 TZ tak neexistuje důvodová zpráva.²²³ Při podrobné rozpravě ve třetím čtení pak poslanec Jakub Michálek, jakožto spolunavrhovatel pozměňovacího návrhu, odůvodňoval pozměňovací návrh snahou umožnit soudům zohlednit při ukládání trestů tresty pachatelů již uložené za dřívější spáchané trestné činy, což může vést až k uložení trestu ve výměře pod dolní hranicí trestní sazby trestu odnětí svobody.²²⁴

Podobné důvody pro přijetí obdobného ustanovení uváděl Drápal,²²⁵ který před zavedením § 39 odst. 4 TZ do trestního zákoníku zdůrazňoval zejména nutnost reflektovat četnost ukládání alternativních trestů a jejich následné přeměny v nepodmíněné tresty odnětí svobody, což před přijetím § 39 odst. 4 TZ nemohly soudy při trestání pozdějšího trestného činu dostatečně zohlednit.

Za zmínku stojí, že při přijímání ustanovení § 39 odst. 4 TZ v Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR bylo navrhováno též doplnění trestního zákoníku o ustanovení, které by soudům ukládalo při ukládání trestů nejen přihlížet k dosud nevykonaným uloženým trestům, ale též k předpokládanému vývoji výkonu těchto trestů (tj. k očekávaným rozhodnutím podle § 61, § 65, § 69, § 83, § 86 nebo § 91 TZ). Účelem tohoto ustanovení bylo nejen uložit tresty, jež nebudou nepřiměřené typové závažnosti trestné činnosti, ale též vzít při trestání v úvahu možnost nápravy pachatele.²²⁶ Pozměňovací návrh však nebyl Poslaneckou sněmovnou Parlamentu ČR přijat.²²⁷ Zpřesnění ustanovení § 39 odst. 4 TZ by dle mého názoru bylo přínosné z hlediska zajištění jednotnosti postupu soudů. Takové zpřesnění by však muselo být

²²³ Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna. 49. schůze. 2017-2021. Sněmovní tisk 453/4 ze dne 03. 06. 2020, bod D.1.

²²⁴ Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna. 49. schůze. 2017-2021. Stenozáznam části projednávání bodu pořadu schůze 260. ze dne 19. 06. 2020.

²²⁵ DRÁPAL, Jakub. Ukládání trestů v případě jejich kumulace: Jak trestat pachatele, kteří spáchali další trestný čin předtím, než vykonali dříve uložené tresty. *Jurisprudence*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2020, č. 2, s. 1-17.

²²⁶ Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna. 49. schůze. 2017-2021. Sněmovní tisk 453/4 ze dne 03. 06. 2020, bod E.1.

²²⁷ Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna. 49. schůze. 2017-2021. Stenozáznam části projednávání bodu pořadu schůze 260. ze dne 19. 06. 2020.

pečlivě promyšleno z hlediska proveditelnosti, neboť po soudu lze jen těžko požadovat, aby předvídal budoucí rozhodnutí soudů v jiných trestních řízeních.

Úpravu podobnou § 39 odst. 4 TZ obsahoval též § 36 TrZ. Zatímco § 39 odst. 4 TZ omezuje ukládaný trest požadavkem na přiměřenost celkového postihu pachatele (přiměřenost součtu nevykonaných částí dřívějších trestů a nově ukládaného trestu za jinou trestnou činnost pachatele), ustanovení § 36 TrZ stanovovalo pevné horní hranice jednotlivých druhů postupně ukládaných trestů (dané nejvyšší výměrou přípustnou dle trestního zákona pro daný druh trestu), které nesměl součet nevykonaných dřívějších trestů a nově ukládaných trestů stejného druhu překročit. Trestní zákon 1961 tak obsahoval formulaci, jež omezovala pouze postupné uložení více trestů stejného druhu, nikoli však souhrnnou výši všech postupně uložených nevykonaných trestů a nově ukládaného trestu z hlediska přiměřenosti.

Omezení v § 36 TrZ tak mohlo vést až k nutnosti uložit při posuzování pozdějšího trestného činu trest ve výměře pod dolní hranicí trestní sazby daného trestného činu, a to bez splnění zákonných podmínek pro mimořádné snížení trestu odnětí svobody.²²⁸ Nejvyšší soud ČR²²⁹ však při výkladu § 39 odst. 4 TZ dovodil, že toto ustanovení neumožňuje soudu samo o sobě uložit trest ve výměře pod dolní hranicí trestu odnětí svobody. K uložení trestu odnětí svobody pod dolní hranicí trestní sazby lze totiž přistoupit pouze na základě výslovného zákonného zmocnění, které platná právní úprava poskytuje pouze v § 58 TZ (mimořádné snížení trestu odnětí svobody) a v § 40 odst. 2 TZ (ukládání trestu při současném uložení ochranného léčení). Je však třeba si uvědomit, že Nejvyšší soud ČR se zabýval pouze výkladem zákona, nikoli vhodností uložení trestu ve výměře pod dolní hranicí trestu odnětí svobody z hlediska přiměřenosti celkového postihu pachatele. Domnívám se, že *de lege ferenda* by bylo přínosné umožnit při aplikaci § 39 odst. 4 TZ ukládat v odůvodněných případech též trest ve výměře pod dolní hranicí trestu odnětí svobody posuzovaného trestného činu.

Ustanovení § 39 odst. 4 TZ však neznamená, že by soud nemohl při trestání recidivy přihlédnout k recidivě jako k přitěžující okolnosti ve smyslu § 42 písm. q) TZ bez ohledu na to, zda byl trest uložený za dřívější trestnou činnost již vykonán.²³⁰

²²⁸ PÚRY, František. § 36 [Uložení dalšího trestu]. In: ŠÁMAL, Pavel, František PÚRY a Stanislav RIZMAN. *Trestní zákon*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 325-326, marg. č. 4.

²²⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 9. 2022, sp. zn.: 6 Tdo 884/2022 (R 3/2022 tr.).

²³⁰ KALVODOVÁ, Věra a Filip ŠČERBA. § 39 [Stanovení druhu a výměry trestu]. In: ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník: komentář*. 1. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022, Beckova edice komentované zákony, marg. č. 105.

Přijetí § 39 odst. 4 TZ je bezpochyby krokem správným směrem v řešení problému ukládání příliš dlouhých trestů pachatelům, kteří v době ukládání nové trestu nevykonali všechny jim uložené dřívější tresty, neboť soudům umožňuje dosud nevykonané tresty při trestání zohlednit. Právní úprava však zákonodárci stále poskytuje prostor pro zlepšení, ať už by se jednalo o zpřesnění formulace § 39 odst. 4 TZ (jak navrhoval výše zmíněný nepřijatý pozměňovací návrh E.1. k zákonu č. 333/2020 Sb.), nebo o poskytnutí zákonné licence pro uložení trestu pod dolní hranicí trestní sazby trestu odnětí svobody též pro účely aplikace § 39 odst. 4 TZ a zajištění přiměřenosti celkového postihu pachatele.

3.3. Recidiva jako přitěžující okolnost

Recidiva je přitěžující okolností dle § 42 písm. q) TZ (pachatel již byl pro trestný čin odsouzen), a tudíž nespadá pod přitěžující okolnost dle § 42 písm. n) TZ (spáchání více trestných činů).²³¹ Odsouzením pro trestný čin ve smyslu § 42 písm. q) TZ se rozumí právě skutečnost, že došlo k recidivě (speciální, ale i obecné, k opakovanému spáchání úmyslných či nedbalostních trestných činů).²³² Recidiva bývá jednou z nejčastěji se vyskytujících, a zároveň druh a výměru trestu nejvíce ovlivňujících, přitěžujících okolností.²³³

K obecným přitěžujícím okolnostem dle § 42 TZ, přihlíží soud při stanovování konkrétní výměry trestu v rámci zákonné trestní sazby. Existence přitěžujících okolností však neodůvodňuje překročení horní hranice zákonné trestní sazby. Posouzení závažnosti jednotlivých přitěžujících okolností a jejich vlivu na výměru ukládaného trestu záleží na úvaze soudu.²³⁴

Ustanovení § 42 písm. q) TZ věta první za středníkem soudu umožňuje po posouzení povahy předchozího odsouzení nepovažovat předchozí odsouzení při ukládání trestu za okolnost přitěžující, a to *„zejména s ohledem na význam chráněného zájmu, který byl činem dotčen, způsob provedení činu a jeho následky, okolnosti, za kterých byl čin spáchán, osobu pachatele, míru jeho zavinění, jeho pohnutku a dobu, která uplynula od posledního odsouzení, a jde-li o pachatele trestného činu, který byl spáchán ve stavu vyvolaném duševní poruchou,*

²³¹ To však neznamená, že by se recidivující pachatel nemohl po pravomocném odsouzení dopustit více trestných činů, jež budou navzájem v souběhu. V takovém případě budou naplněny obě přitěžující okolnosti podle § 42 písm. n) TZ a § 42 písm. q) TZ.

²³² Stanovisko Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 4. 4. 1974, sp. zn.: Tpjf 28/73 (R 10/1974 tr.).

²³³ CHROMÝ, Jakub. K právnímu pojetí recidivy v novém trestním zákoníku. *Trestněprávní revue*. Praha: C. H. Beck, 2009, č. 11, s. 325-331.

²³⁴ KALVODOVÁ, Věra, ŠČERBA, Filip. § 42 [Přitěžující okolnosti]. In: ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník: komentář*. 1. vydání (2. aktualizace). Praha: C.H. Beck, 2022. Beckova edice komentované zákony, marg. č. 1–2.

anebo o pachatele, který se oddává zneužívání návykové látky a spáchal trestný čin pod jejím vlivem nebo v souvislosti s jejím zneužíváním, také tehdy, započal-li léčení nebo učinil jiná potřebná opatření k jeho zahájení“.

Účelem § 42 písm. q) TZ věty první za středníkem je zajistit, aby soud při trestání pachatele považoval recidivu za přitěžující okolnost pouze, pokud recidiva v daném případě u pachatele zvyšuje závažnost později spáchané trestné činnosti. V opačném případě se sice bude jednat o recidivu, ale nebude dána zvýšená závažnost spáchaného trestného činu, ani ztížená možnost pachatele se napravit, a tudíž ani důvod ukládat pachateli v rámci trestní sazby přísnější trest.²³⁵

O recidivu ve smyslu § 42 písm. q) TZ se bude jednat pouze za předpokladu existence dřívějšího pravomocného odsouzení, a to v době rozhodování o pozdějším trestném činu, nikoli pouze v době spáchání tohoto trestného činu. Přihlížet nelze k odsouzení, ohledně kterého již platí fikce neodsouzení, přičemž pokud v daném případě mělo dojít k zahlazení odsouzení rozhodnutím soudu, a pro zahlazení odsouzení byly splněny podmínky, pak k odsouzení nelze pro účely § 42 písm. q) TZ přihlížení ani v případě, že rozhodnutí prozatím nebylo soudem vydáno.²³⁶

Platí-li ohledně dřívějšího odsouzení již fikce neodsouzení, může soud k trestní minulosti přihlédnout při hodnocení osoby pachatele, přičemž zejména může přihlédnout ke sklonům pachatele k páčání trestné činnosti, či možnostem jeho nápravy a vztahu ke společenským hodnotám.²³⁷ Vliv odsouzení, ohledně kterého již platí fikce neodsouzení, však není totožný jako vliv přitěžující okolnosti ve smyslu § 42 písm. q) TZ, neboť jeho vliv bude zpravidla nižší.²³⁸ Vrchní soud v Praze například zdůraznil význam zahlazených odsouzení pachatele pro hodnocení sklonů pachatele k páčání trestné činnosti pod vlivem alkoholu.²³⁹

Za dřívější odsouzení ve smyslu § 42 písm. q) TZ se dle § 11 odst. 2 TZ považuje též odsouzení soudem jiného členského státu Evropské unie, bylo-li vydáno pro čin trestný i podle práva České republiky. Odsouzení vydané soudem jiného než členského státu Evropské unie se

²³⁵ ŠÁMAL, Pavel, Tomáš GŘIVNA, Lukáš BOHUSLAV, Oto NOVOTNÝ, Jiří HERCZEG a Marie VANDUCHOVÁ. *Trestní právo hmotné*. 9., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2022, s. 440.

²³⁶ Stanovisko Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 4. 4. 1974, sp. zn. Tpjf 28/73 (R 10/1974 tr.).

²³⁷ Rozhodnutí Nejvyššího soudu SSR ze dne 17. 4. 1974, sp. zn. 5 Tz 33/74 (R 6/1975 tr.).

²³⁸ Stanovisko Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 4. 4. 1974, sp. zn. Tpjf 28/73 (R 10/1974 tr.).

²³⁹ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 23. 11. 2021, sp. zn. 7 To 107/2021.

za odsouzení ve smyslu § 42 písm. q) TZ považuje pouze, pokud bylo promítnuto do evidence Rejstříku trestů ve smyslu § 4 odst. 5 zákona č. 269/1994 Sb., o Rejstříku trestů.²⁴⁰

Ustanovení § 42 písm. q) TZ nerozlišuje mezi recidivou stejnorodou a různorodou. To však neznamená, že by soud nemohl povahu opakované trestné činnosti pachatele vzít v úvahu při posuzování závažnosti přitěžující okolnosti a jejího vlivu na druh a výměru trestu. Solnař²⁴¹ k tomu uvádí, že „*Čím se činy svou povahou více sobě blíží, tím méně bude lze k recidivě nepřihlížet.*“ Přihlížet je tak třeba zejména k opětovnému spáchání trestných činů, jež se sobě navzájem podobají. Závažnější přitěžující okolností dále recidiva zpravidla bude v případě vícero odsouzení pachatele za spáchání úmyslného trestného činu. Přitěžující okolností ve smyslu § 42 písm. q) TZ může však být též opětovné spáchání nedbalostního trestného činu po předchozím odsouzení za jiný trestný čin.²⁴²

Závažnost přitěžující okolnosti je kromě skutkových podstat trestných činů dána též řadou dalších faktorů. Soud při hodnocení této přitěžující okolnosti bere v úvahu například shodnou povahu pohnutek trestné činnosti, dobu, jež uplynula mezi spácháním jednotlivých trestných činů, či celkový způsob života pachatele mezi spácháním dřívějšího a pozdějšího trestného činu.²⁴³ Roli však hrají i další faktory.²⁴⁴

Jedním z významných kritérií při hodnocení závažnosti recidivy jako přitěžující okolnosti je doba, jež uplynula mezi odsouzením za trestný čin a spácháním dalšího trestného činu týměž pachatelem. Po uplynutí určité doby od pravomocného odsouzení již není žádoucí opakování trestné činnosti pachatelem považovat za přitěžující okolnost recidivy. Délku této doby ovšem nelze určit s obecnou platností, neboť se tato bude lišit jak v závislosti na skutkových podstatách trestných činů, tak v závislosti na konkrétních skutkových okolnostech dřívějšího a později spáchaného trestného činu. Vyloučení dřívějšího odsouzení jako přitěžující okolnosti však zpravidla nebude odůvodněno po uplynutí pouhých tří let.²⁴⁵ Na druhou stranu

²⁴⁰ KALVODOVÁ, Věra a Filip ŠČERBA. § 42 [Přitěžující okolnosti]. In: ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník: komentář*. 1. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022. Beckova edice komentované zákony, marg. č. 121.

²⁴¹ SOLNAŘ, Vladimír. In: SOLNAŘ, Vladimír, Jaroslav FENYK, Dagmar CÍSAŘOVÁ a Marie VANDUCHOVÁ. *Systém českého trestního práva*. Praha: Novatrix, 2009, část III, s. 216.

²⁴² PŮRY, František. § 42 [Přitěžující okolnosti]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. Velké komentáře, s. 570, marg. č. 17.

²⁴³ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 22. 1. 1965, sp. zn.: 5 Tz 42/64 (R 15/1965 tr.).

²⁴⁴ KALVODOVÁ, Věra a Filip ŠČERBA. § 42 [Přitěžující okolnosti]. In: ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník: komentář*. 1. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022. Beckova edice komentované zákony, marg. č. 123.

²⁴⁵ Tamtéž, č. 124.

uplyne-li od dřívějšího odsouzení doba deseti let, soud zpravidla již nebude moci k recidivě přihlídnout jako k přitěžující okolnosti.²⁴⁶

Vedle doby, jež uplynula od posledního odsouzení je třeba při hodnocení přitěžující okolnosti přihlídnout rovněž k době, jež uplynula od vykonání trestu za dříve spáchanou trestnou činnost, neboť v době výkonu trestu měl pachatel zpravidla zmenšenou možnost opakovat trestnou činnost.²⁴⁷

3.4. Recidiva jako znak skutkových podstat trestných činů

Recidiva může být znakem základní skutkové podstaty, a tudíž podmínkou trestní odpovědnosti, anebo, což je v české právní úpravě častější, může být znakem kvalifikované skutkové podstaty.²⁴⁸

3.4.1. Recidiva jako znak základních skutkových podstat trestných činů

Platná právní úprava upravuje pouze jednu základní skutkovou podstatu trestného činu, jejímž znakem je recidiva. Jedná se o druhou základní skutkovou podstatu trestného činu krádeže dle § 205 odst. 2 TZ.²⁴⁹ Pro naplnění znaků skutkové podstaty krádeže ve smyslu § 205 odst. 2 TZ pachatel nemusí naplnit žádný ze znaků krádeže, uvedených v § 205 odst. 1 písm. a) až e) TZ, vyjadřujících určitou minimální míru závažnosti jednání pachatele. U druhé skutkové podstaty krádeže spočívá totiž závažnost jednání pachatele právě ve speciální recidivě.²⁵⁰

Pachatel se krádeže dle § 205 odst. 2 TZ dopustí v případě, že „*si přisvojí cizí věc tím, že se jí zmocní, a byl za takový čin v posledních třech letech odsouzen nebo potrestán*“. Odsouzením ve smyslu § 205 odst. 2 TZ se rozumí pravomocné odsouzení a potrestáním pak vykonání alespoň části trestu.²⁵¹ Znakem skutkové podstaty dle § 205 odst. 2 TZ pak je speciální recidiva. Nepostačuje, že pachatel byl v posledních třech letech odsouzen či potrestán za

²⁴⁶ Stanovisko Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. 5. 1981, sp. zn.: Tpjf 46/80 (R 40/1981 tr.).

²⁴⁷ SOLNAŘ, Vladimír. In: SOLNAŘ, Vladimír, Jaroslav FENYK, Dagmar ČÍSAŘOVÁ a Marie VANDUCHOVÁ. *Systém českého trestního práva*. Praha: Novatrix, 2009, část II, s. 418.

²⁴⁸ KRATOCHVÍL, Vladimír a kol. *Kurs trestního práva: trestní právo hmotné: obecná část*. Praha: C.H. Beck, 2009. Beckovy právní učebnice, s. 352, marg. č. 520.

²⁴⁹ Vyskytují se však rovněž názory, že skutková podstata, vymezená v § 205 odst. 2 TZ, je skutkovou podstatou kvalifikovanou, přičemž základní skutkovou podstatou krádeže je pouze skutková podstata vymezená v § 205 odst. 1 TZ. K tomuto menšinovému názoru se vyjadřuje CHROMÝ, Jakub. In: CHROMÝ, Jakub. K právnímu pojetí recidivy v novém trestním zákoníku. *Trestněprávní revue*, 2009, č. 11, s. 325-331.

²⁵⁰ KANDOVÁ, Katarína a David ČEP. § 205 [Krádež]. In: ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník: komentář*. 1. vydání (2. aktualizace). Praha: C.H. Beck, 2022. Beckova edice komentované zákony, marg. č. 57.

²⁵¹ Tamtéž, marg. č. 58 a 60.

spáchání jakéhokoli trestného činu, nýbrž se muselo jednat pouze o trestný čin krádeže ve smyslu § 205 TZ či loupeže ve smyslu § 173 TZ.²⁵²

Konstrukce skutkové podstaty dle § 205 odst. 2 TZ se však může dostat do rozporu se zásadou subsidiarity trestní represe ve smyslu § 12 odst. 2 TZ, podle které má trestní postih pachatele představovat pouze možnost *ultima ratio*. Skutková podstata krádeže dle § 205 odst. 2 TZ má totiž za následek, že v důsledku speciální recidivy pachatele může být trestním právem postihováno jednání, jímž si pachatel přisvojí cizí věc tím, že se jí zmocní, rovněž v případě, že hodnota předmětné věci nedosahuje ani výše škody nikoli nepatrné (srov. § 138 odst. 1 písm. a) TZ), které by jinak bylo postihováno pouze jako přešůpek. Postih takového méně závažného jednání trestním právem pak neúměrně zatěžuje soudní systém, přičemž může vést až k uložení trestu odnětí svobody pachateli, který se dopustil méně závažného protispolečenského jednání, což zatěžuje vězeňský systém a má pro pachatele další negativní důsledky, spojené s výkonem trestu odnětí svobody.²⁵³

Výše způsobené škody však není při posuzování kolize s principem subsidiarity trestní represe jediným kritériem. Posoudit je nutno též závažnost speciální recidivy v daném případě (četnost trestné činnosti pachatele, dobu mezi spácháním jednotlivých trestných činů, apod.), neboť právě ta může výrazně zvýšit závažnost trestné činnosti, a odůvodnit v daném případě trestní postih.²⁵⁴ Právě speciální recidiva je důvodem pro existenci skutkové podstaty v § 205 odst. 2 TZ, a tedy důvodem trestního postihu tohoto jednání.²⁵⁵ Dle Nejvyššího soudu ČR je rozhodnutí, že čin není trestným činem, a to na základě aplikace zásady subsidiarity trestní represe, namísto pouze, pokud posuzovaný skutek „z hlediska spodní hranice trestnosti neodpovídá běžně se vyskytujícím trestným činům dané skutkové podstaty“.²⁵⁶ Čin tak musí v daném případě vykazovat velmi nízkou závažnost. Tento výklad však nelze vnímat příliš extenzivně, neboť při soustavném méně intenzivním porušování trestněprávních norem soudy rozpor trestního postihu se zásadou subsidiarity trestní represe zpravidla neshledávají.²⁵⁷

²⁵² KANDOVÁ, Katarína a David ČEP. § 205 [Krádež]. In: ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník: komentář*. 1. vydání (2. aktualizace). Praha: C.H. Beck, 2022. Beckova edice komentované zákony, marg. č. 57.

²⁵³ ZEMAN, Milan. *Recidiva podle § 205 odst. 2 trestního zákona z hlediska subsidiarity trestní represe*. [online]. [cit. 04.02.2023]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/recidiva-podle-205-odst-2-trestniho-zakona-z-hlediska-subsidiarity-trestni-represe-96829.html>.

²⁵⁴ KANDOVÁ, Katarína a David ČEP. § 205 [Krádež]. In: ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník: komentář*. 1. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022. Beckova edice komentované zákony, marg. č. 64.

²⁵⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 4. 2016, sp. zn.: 8 Tdo 428/2016.

²⁵⁶ Stanovisko Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 1. 2013, sp. zn.: Tpjn 301/2012 (R 26/2013 tr.).

²⁵⁷ K tomu srov. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 9. 12. 2015, sp. zn.: 8 Tdo 1444/2015; či Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 4. 2017, sp. zn.: 7 Tdo 446/2017.

De lege ferenda by zákonodárce měl dle mého názoru zvážit úpravu základní skutkové podstaty krádeže podle § 205 odst. 2 TZ, a to jejím doplněním o další podmínky trestní odpovědnosti, či jejím úplným zrušením a zachováním pouze základní skutkové podstaty krádeže podle § 205 odst. 1 TZ.

3.4.2. Recidiva jako znak kvalifikovaných skutkových podstat trestných činů

Recidiva se v trestním zákoníku, spíše než jako znak základní skutkové podstaty, uplatňuje jako znak kvalifikované skutkové podstaty, tj. jako okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby, přičemž typicky se jedná o recidivu speciální (opětovné spáchání trestného činu po pravomocném odsouzení za stejný trestný čin).²⁵⁸ Je tomu tak například u skutkových podstat zpronevěry (§ 206 odst. 2 TZ), podvodu (§ 209 odst. 2 TZ), či poškozování spotřebitele (§ 253 odst. 2 písm. c) TZ), které výslovně předpokládají opětovné odsouzení, nebo potrestání za stejný trestný čin. Recidiva však připadá v úvahu též u kvalifikovaných skutkových podstat se znaky vyjádřenými jako „*opětovné spáchání trestného činu*“ (např. vražda dle § 140 odst. 3 písm. h) TZ, těžké ublížení na zdraví dle § 145 odst. 2 písm. g) TZ, či obecné ohrožení dle § 272 odst. 2 písm. b) TZ). Vedle recidivy však může být znak opětovnosti v tomto případě naplněn rovněž formou vícečinného souběhu trestných činů.²⁵⁹

Znak opětovnosti spáchání trestného činu, může být v rámci skutkové podstaty dále specifikován, a to kupříkladu požadavkem na dobu uplynulou mezi spácháním jednotlivých trestných činů, např. opětovně „*v krátké době*“ (§ 272 odst. 2 písm. b) TZ). Z hlediska ukládání trestů spočívá význam okolností podmiňujících použití vyšší trestní sazby ve stanovení zpřísněných trestných sazeb, v rámci kterých soud následně stanovuje výměru konkrétního trestu.

Co se vztahu kvalifikovaných skutkových podstat k přitěžující okolnosti ve smyslu § 42 písm. q) TZ týče, uplatní se zásada zákazu dvojího přičítání (téže okolnosti). Je-li recidiva znakem kvalifikované skutkové podstaty, nemůže být pachateli přičítána též jako přitěžující okolnost. Recidiva v takovém případě již vedla ke zvýšení hranice trestní sazby, a nemůže tak být navíc důvodem pro zvýšení výměry trestu v rámci této zvýšené trestní sazby. Převyšuje-li však intenzita recidivy u pachatele výrazně intenzitu potřebnou pro naplnění okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby, lze k recidivě pachatele v konkrétním případě dle mého

²⁵⁸ Není tomu tak ale u všech trestných činů – srov. § 145 odst. 2 písm. g) TZ.

²⁵⁹ KALVODOVÁ, Věra, ŠČERBA, Filip. § 42 [Přitěžující okolnosti]. In: ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník: komentář*. 1. vydání (2. aktualizace). Praha: C.H. Beck, 2022. Beckova edice komentované zákony, marg. č. 95.

názoru přihlédnout též jako k přitěžující okolnosti.²⁶⁰ K tomu by dle mého názoru mohlo dojít v případě, že by pachatel byl již před spácháním posuzovaného trestného činu za stejný trestný čin pravomocně odsouzen již vícekrát.

3.5. Mimořádné zvýšení trestu odnětí svobody

Jak již bylo uvedeno výše, recidiva je zpravidla důvodem pro uložení přísnějšího trestu v rámci zákonné trestní sazby, stanovené pro danou skutkovou podstatu ve zvláštní části trestního zákoníku. Závažnost recidivy však může být za určitých okolností natolik vysoká, že uložení trestu v rámci zákonné trestní sazby dostatečně nereflektuje závažnost jednání pachatele. Platná právní úprava na tuto skutečnost pamatuje a prostřednictvím úpravy mimořádného zvýšení trestu odnětí svobody ve smyslu § 59 TZ umožňuje uložení trestu odnětí svobody v rámci zvýšené trestní sazby v případě, že pachatel znovu spáchal zvlášť závažný zločin ve smyslu § 14 odst. 3 TZ, a to za předpokladu, že recidiva v daném případě zvyšuje závažnost zvlášť závažného zločinu nebo ztěžuje možnost nápravy pachatele. Vzhledem k tomu, že se jedná o „mimořádné“ zvýšení trestu, je nutno podmínky pro uplatnění tohoto institutu vykládat spíše restriktivně.²⁶¹

Mimořádně zvýšit ve smyslu § 59 TZ lze pouze trest odnětí svobody, nikoli jiný druh trestu. Dosah § 59 TZ je tudíž omezený. Vzhledem k tomu, že zvýšený trest se ukládá pouze při opakovaném spáchání zvlášť závažného zločinu,²⁶² nebylo by však uložení jiného trestu než odnětí svobody zpravidla dle mého názoru ani na místě, a proto není nutné, aby právní úprava umožňovala mimořádné zvýšení jiných druhů trestů. Některé druhy trestů by navíc ani z povahy věci zvýšeny být nemohly (např. trest propadnutí majetku dle § 66 TZ).

3.5.1. Podmínky mimořádného zvýšení trestu odnětí svobody

Předpokladem pro mimořádné zvýšení trestu odnětí svobody ve smyslu § 59 TZ je recidiva v podobě opětovného spáchání zvlášť závažného zločinu týmž pachatelem, a to poté, co již byl pachatel pro stejný či jiný zvlášť závažný zločin potrestán. Totožnost skutkových

²⁶⁰ Obdobně jako je tomu v případě použití zvýšení trestu ve smyslu § 43 odst. 1 TZ současně s přihlédnutím k přitěžující okolnosti ve smyslu § 42 písm. n) TZ (k tomu viz výše). K tomu viz: KALVODOVÁ, Věra. § 59 [Mimořádné zvýšení trestu odnětí svobody]. In: ŠCERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník: komentář*. 1. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck. Beckova edice komentované zákony, 2022, marg. č. 24.

²⁶¹ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 13. 5. 2004, sp. zn.: IV. ÚS 396/03.

²⁶² Zvlášť závažným zločinem se navíc ve smyslu § 111 TZ rozumí rovněž příprava, pokus, organizátorství, návod a pomoc ke zvlášť závažnému zločinu.

podstat spáchaných trestných činů tudíž není podmínkou uplatnění § 59 TZ.²⁶³ Dřívější odsouzení pak soud při posuzování později spáchaného trestného činu a aplikaci § 59 TZ neposuzuje z hlediska viny, a to ani jako předběžnou otázku.²⁶⁴

K dřívějšímu odsouzení nelze pro účely aplikace § 59 TZ přihlížet, pokud již ohledně daného rozhodnutí platí fikce neodsouzení, nebo jsou-li již splněny materiální podmínky pro zahlazení odsouzení, avšak o zahlazení prozatím nebylo soudem formálně rozhodnuto.²⁶⁵

Při posuzování existence dřívějšího odsouzení za zvlášť závažný zločin lze přihlídnout pouze k odsuzujícím rozsudkům, vydaným českými soudy. Vedle toho však lze přihlídnout též k pravomocnému odsuzujícímu rozsudku, vydanému soudem členského státu Evropské unie, pokud byl pachatel odsouzen za čin trestný též podle českého práva, a dále k rozhodnutí soudu jiného státu, pokud bylo českým soudem uznáno, či zapsáno do Rejstříku trestů.²⁶⁶

Vedle opakovaného spáchání zvlášť závažného zločinu musel být pachatel dle § 59 odst. 1 TZ za dříve spáchaný zvlášť závažný zločin též potrestán. Pachatel tudíž musel vykonat alespoň část trestu, přičemž k výkonu alespoň části trestu pak muselo dojít před opětovným spácháním zvlášť závažného zločinu, přičemž druh a výše uloženého, resp. vykonaného, trestu nejsou pro aplikaci § 59 TZ rozhodné.²⁶⁷ Podmínka potrestání však není dle Kalvodové²⁶⁸ splněna, pokud byl celý trest vykonán započtením vazby. V takovém případě totiž nedošlo ke skutečnému fyzickému výkonu uloženého trestu. Solnař²⁶⁹ k tomu však uvádí, že ačkoli se může zdát, že vazba postrádá výchovnou funkci, neboť nedošlo k odsouzení pachatele, při započtení vazby na uložený trest tomu tak není, protože před započtením vazby musí dojít k pravomocnému odsouzení. Shodně se Solnařem se domnívám, že k trestu, jenž byl celý vykonán započtením vazby, by soud pro účely mimořádného zvýšení trestu odnětí svobody měl přihlížet, neboť izolace pachatele od společnosti při výkonu vazby má na pachatele obdobný

²⁶³ KALVODOVÁ, Věra. § 59 [Mimořádné zvýšení trestu odnětí svobody]. In: ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník: komentář*. 1. vydání (2. aktualizace). Praha: C.H. Beck, 2022. Beckova edice komentované zákony.

²⁶⁴ DRAŠTÍK, Antonín, Robert FREMR, Tomáš DURDÍK, Miroslav RŮŽIČKA, Alexander SOTOLAŘ a kol. *Trestní zákoník: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. Komentáře (Wolters Kluwer ČR), s. 474.

²⁶⁵ SOLNAŘ, Vladimír. In: SOLNAŘ, Vladimír, Jaroslav FENYK, Dagmar CÍSAŘOVÁ a Marie VANDUCHOVÁ. *Systém českého trestního práva*. Praha: Novatrix, 2009, část II, s. 490.

²⁶⁶ KALVODOVÁ, Věra. § 59 [Mimořádné zvýšení trestu odnětí svobody]. In: ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník: komentář*. 1. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022. Beckova edice komentované zákony, marg. č. 22, či VANDUCHOVÁ, Marie. In: SOLNAŘ, Vladimír, Jaroslav FENYK, Dagmar CÍSAŘOVÁ a Marie VANDUCHOVÁ. *Systém českého trestního práva*. Praha: Novatrix, 2009, část III, s. 216.

²⁶⁷ KALVODOVÁ, Věra. § 59 [Mimořádné zvýšení trestu odnětí svobody]. In: ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník: komentář*. 1. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022. Beckova edice komentované zákony, marg. č. 9 a 13.

²⁶⁸ Tamtéž, marg. č. 13.

²⁶⁹ SOLNAŘ, Vladimír. In: SOLNAŘ, Vladimír, Jaroslav FENYK, Dagmar CÍSAŘOVÁ a Marie VANDUCHOVÁ. *Systém českého trestního práva*. Praha: Novatrix, 2009, část II, s. 418.

vliv a důsledky pro něj jako výkon trestu, neboť došlo k odnětí svobody pachatele. *De lege ferenda* by tak zákonodárce mohl legislativně zakotvit změnu § 59 TZ v tom smyslu, aby soud mohl přistoupit ke zvýšení trestu podle § 59 TZ též v případě, že došlo k výkonu celého dříve uloženého trestu započtením vazby.

Výše rozebrané podmínky mimořádného zvýšení trestu odnětí svobody (tj. spáchání zvlášť závažného zločinu, po pravomocném odsouzení a potrestání za jiný zvlášť závažný zločin) jsou označovány jako podmínky formální.²⁷⁰ Vedle formálních podmínek však musí být při zvýšení trestu odnětí svobody splněny rovněž podmínky materiální, jež souvisí jak s povahou a závažností dříve spáchaných zvlášť závažných zločinů, tak s povahou a závažností posuzované trestné činnosti, a dále též s osobou pachatele.²⁷¹

Důsledkem existence materiálních podmínek je skutečnost, že aplikace ustanovení § 59 TZ není při opakovaném spáchání zvlášť závažného trestného činu pro soud obligatorní.²⁷² Soud musí dle § 59 odst. 1 TZ rovněž posoudit, zda je, vzhledem k opakovanému spáchání zvlášť závažného zločinu tímž pachatelem, a to po odsouzení a potrestání za jiný dřívější zvlášť závažný zločin, závažnost později spáchaného trestného činu v důsledku existence recidivy a ostatních okolností daného případu vysoká, nebo zda je možnost nápravy pachatele ztížena.

Vysokou závažností zvlášť závažného zločinu se rozumí závažnost převyšující obvyklou závažnost zvlášť závažných zločinů stejné skutkové podstaty.²⁷³ Důležitou roli při posuzování celkové závažnosti trestné činnosti pachatele pro účely mimořádného zvýšení trestu odnětí svobody hraje povaha dříve spáchaného trestného činu. Ke kritériím pro hodnocení závažnosti recidivy se vyjádřil Ústavní soud ČR v rozhodnutích IV. ÚS 396/03 a III. ÚS 747/06,²⁷⁴ která se zabývají materiální stránkou zvlášť nebezpečné recidivy.²⁷⁵ Ústavní soud ČR zdůraznil, že pro vybočení z obecné trestní sazby, stanovené trestním zákonem pro daný zvlášť závažný zločin, musí být dány „*zcela mimořádné a náležitě zdůvodněné okolnosti*“.²⁷⁶

²⁷⁰ KALVODOVÁ, Věra. § 59 [Mimořádné zvýšení trestu odnětí svobody]. In: ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník: komentář*. 1. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022. Beckova edice komentované zákony, marg. č. 1-3.

²⁷¹ DRAŠTÍK, Antonín, Robert FREMR, Tomáš DURDÍK, Miroslav RŮŽIČKA, Alexander SOTOLAŘ a kol. *Trestní zákoník: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. Komentáře (Wolters Kluwer ČR), s. 473.

²⁷² KALVODOVÁ, Věra. § 59 [Mimořádné zvýšení trestu odnětí svobody]. In: ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník: komentář*. 1. vydání (2. aktualizace). Praha: C.H. Beck, 2022. Beckova edice komentované zákony.

²⁷³ Tamtéž, marg. č. 19.

²⁷⁴ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 13. 5. 2004, sp. zn.: IV. ÚS 396/03, či Nález Ústavního soudu ČR ze dne 4.4.2007, sp. zn.: III. ÚS 747/06.

²⁷⁵ Materiální podmínky zvlášť nebezpečné recidivy ve smyslu § 41 TrZ byly obdobné materiálním podmínkám mimořádného zvýšení trestu odnětí svobody ve smyslu § 59 TZ, proto je judikatura k § 41 TrZ použitelná též pro účely výkladu § 59 TZ.

²⁷⁶ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 13. 5. 2004, sp. zn.: IV. ÚS 396/03

Ačkoli předmětná rozhodnutí se vztahují k recidivě v pojetí Trestního zákona 1961 a materiálnímu pojetí trestného činu, kritéria pro určení společenské nebezpečnosti recidivy je dle mého názoru třeba posoudit rovněž při hodnocení závažnosti recidivy ve smyslu § 59 TZ. Na závažnost recidivy mají vliv též druh a výměra uloženého a vykonaného trestu za dříve spáchaný trestný čin.²⁷⁷

K hodnocení závažnosti recidivy se dále vyjádřil Nejvyšší soud ČR, který mezi kritéria, zvyšující závažnost recidivy, řadí např. uplynutí pouze krátké doby mezi výkonem trestu za dřívější zvláště závažný zločin a spácháním nového zvláště závažného zločinu, vysokou závažnost jednotlivých zvláště závažných zločinů, vysoká výše dříve uloženého trestu, spáchání dalšího zvláště závažného zločinu již ve zkušební době, spáchání více zvláště závažných zločinů v souběhu po předcházejícím odsouzení za jiný zvláště závažný zločin, apod.²⁷⁸ Zhodnotit je však dle Nejvyššího soudu ČR třeba též působení výkonu uloženého trestu na osobu pachatele, a to se zřetelem k možnostem nápravy pachatele, a dále též osobnost pachatele.²⁷⁹

Soud musí při posuzování závažnosti recidivy ve smyslu § 59 TZ vzít v úvahu též další trestnou činnost pachatele (tj. jiné spáchané trestné činy než zvláště závažné zločiny), a její souvislost s posuzovanou trestnou činností.²⁸⁰

Pro účely posouzení závažnosti dříve spáchaného zvláště závažného zločinu by si soud měl vyžádat trestní spis, týkající se dřívějšího odsouzení. Vedle poznatků o závažnosti trestné činnosti soud ze spisu získává též poznatky o povaze dřívější trestné činnosti.²⁸¹ Spis si musí soud vyžádat rovněž u zahraničních rozsudků, na něž se hledí jako na rozsudky českých soudů, a pokud vyžádání spisu není možné, musí soud nahlédnout alespoň do spisu Nejvyššího soudu ČR o uznání rozhodnutí.²⁸²

Vedle zvýšené závažnosti spáchaného zvláště závažného trestného činu může být uložení zvýšeného trestu ve smyslu § 59 TZ odůvodněno též ztížením možnosti nápravy pachatele. Při posuzování, zda je možnost nápravy pachatele ztížená, musí soud posoudit osobnost pachatele, a dále zhodnotit dřívější trestnou činnost pachatele (zejména z hlediska již uložených

²⁷⁷ KALVODOVÁ, Věra. § 59 [Mimořádné zvýšení trestu odnětí svobody]. In: ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník: komentář*. 1. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022. Beckova edice komentované zákony, marg. č. 9.

²⁷⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 3. 2014 sp. zn.: 6 Tdo 188/2014. K posouzení osobnosti pachatele v kontextu možnosti resocializace viz např. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 2. 3. 2016, sp. zn.: 7 Tdo 1552/2015.

²⁷⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 3. 2014 sp. zn.: 6 Tdo 188/2014.

²⁸⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 11. 2. 2016, sp. zn.: 6 Tdo 49/2016.

²⁸¹ Rozhodnutí Krajského soudu v Ostravě ze dne 4. 9. 1962, sp. zn.: 5 To 361/62 (Rt 12/1963 tr.).

²⁸² Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 17. 1. 1997, sp.zn.: Tenu 25/96 (R 33/1997 tr.).

trestů, průběhu jejich výkonu, a jejich vlivu na nápravu pachatele, ale též z hlediska povahy dřívější trestné činnosti), chování pachatele mezi jednotlivými trestnými činy a prognózu budoucího chování pachatele.²⁸³

Výše vymezené materiální podmínky mimořádného zvýšení trestu (vysoká závažnost zvláště závažného zločinu a ztížená náprava pachatele) jsou vzájemně alternativní, a pro naplnění podmínek aplikace § 59 odst. 1 TZ tak postačuje existence alespoň jedné z nich.²⁸⁴ Na druhou stranu jsou však obě podmínky zároveň vzájemně provázány (zejména povaha spáchaných zvláště závažných zločinů může mít vliv jak na zvýšenou závažnost trestné činnosti, tak na ztíženou možnost nápravy pachatele).

Vymezení materiálních podmínek mimořádného zvýšení trestu podle § 59 TZ navazuje na podmínky uložení výjimečného trestu ve smyslu § 54 odst. 3 písm. a) a b) TZ.²⁸⁵ Provázanost s právní úpravou výjimečného trestu lze spatřovat rovněž ve vymezení možnosti překročit maximální výměru trestu odnětí svobody ve smyslu § 59 odst. 2 TZ.

Mimořádné zvýšení trestu odnětí svobody podle § 59 odst. 1 TZ by zpravidla nemělo být uplatněno, pokud při dřívějším odsouzení soud přistoupil k mimořádnému snížení trestu odnětí svobody ve smyslu § 58 TZ, neboť v takovém případě by měla být závažnost dříve spáchaného zvláště závažného zločinu oproti obvykle páchaným trestným činům stejné skutkové podstaty spíše snížena.²⁸⁶

K mimořádnému zvýšení trestu odnětí svobody ve smyslu § 59 TZ nelze přistoupit při trestání mladistvých pachatelů, neboť postup podle tohoto ustanovení je výslovně vyloučen v § 9 odst. 2 ZSVM. Nápravná a výchovná funkce trestu tak u mladistvých pachatelů převládají nad represivní funkcí trestu též při trestání recidivy zvláště závažných zločinů, resp.

²⁸³ KALVODOVÁ, Věra. § 59 [Mimořádné zvýšení trestu odnětí svobody]. In: ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník: komentář*. 1. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022. Beckova edice komentované zákony, marg. č. 24.

²⁸⁴ K tomu viz Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 8. 11. 2017, sp. zn.: 8 Tdo 1400/2017.

²⁸⁵ Důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

²⁸⁶ KALVODOVÁ, Věra. § 59 [Mimořádné zvýšení trestu odnětí svobody]. In: ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník: komentář*. 1. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022. Beckova edice komentované zákony, marg. č. 21; dále k tomu viz Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 18. 5. 2000, sp. zn.: 7 To 200/2000 (Rt 32/2001 tr.), který uvádí, že v daném případě není splněna materiální podmínka zvláště nebezpečné recidivy. Přestože rozsudek se vztahuje k Trestnímu zákonu 1961, uplatní se i na trestání recidivy podle trestního zákoníku, neboť soud stále musí posuzovat existenci materiálních podmínek recidivy.

provinění.²⁸⁷ Vzhledem k tomu, že trest odnětí svobody nelze uložit právnické osobě, nepřipadá mimořádné zvýšení trestu ve smyslu § 59 TZ v úvahu ani při trestání právnických osob.

3.5.2. Trestní sazba při mimořádném zvýšení trestu odnětí svobody

Při naplnění výše uvedených podmínek může soud přistoupit k mimořádnému zvýšení trestu odnětí svobody. Ustanovení § 59 odst. 1 TZ umožňuje soudu uložit trest odnětí svobody v horní polovině trestní sazby trestu odnětí svobody dle trestního zákona, jež se navíc zvýší o jednu třetinu. V případě, že soud přistoupí ke zvýšení horní hranice trestní sazby ve smyslu § 59 odst. 1 TZ, musí pak uložit trest v horní polovině takto zvýšené trestní sazby, neboť bez uložení zvýšeného trestu by zvýšení horní hranice trestní sazby postrádalo smysl.²⁸⁸

Při aplikaci § 59 odst. 1 TZ soud k horní hranici trestní sazby trestu odnětí svobody, stanovené trestním zákonem pro danou skutkovou podstatu, připočte jednu třetinu této horní hranice trestní sazby. Zvýšit je však třeba rovněž dolní hranici zákonné trestní sazby. Zvýšenou dolní hranici soud určí sečtením zvýšené horní hranice a zákonné dolní hranice trestní sazby, přičemž polovina tohoto součtu tvoří zvýšenou dolní hranici trestní sazby.²⁸⁹

Výše uvedený postup lze předvést na příkladu zvlášť závažného zločinu zabití podle § 141 odst. 2 písm. a) TZ, za který trestní zákoník umožňuje uložení trestu odnětí svobody ve výši pět až patnáct let. Při aplikaci § 59 odst. 1 TZ bude horní hranice trestní sazby zvýšena o jednu třetinu, tj. o pět let, a zvýšená horní hranice trestní sazby tak bude činit dvacet let. K původní dolní hranici trestní sazby, tj. pěti rokům, se přičte tato zvýšená horní hranice, a tento součet, tj. dvacet pět let, se vydělí číslem dvě. Zvýšená dolní hranice trestní sazby tak bude činit dvanáct let a šest měsíců. Trest odnětí svobody tak bude možné uložit v rámci trestní sazby od dvanácti let a šesti měsíců do dvaceti let.

Maximální výměra nepodmíněného trestu odnětí svobody činí dle § 55 odst. 1 TZ dvacet let. Ustanovení § 59 odst. 2 TZ však umožňuje soudu, aby při mimořádném zvýšení trestu odnětí svobody uložil pachateli nepodmíněný trest odnětí svobody ve výměře až třicet let. Ani při ukládání výjimečného trestu ve výměře nad dvacet let však nesmí nepodmíněný trest

²⁸⁷ SOTOLÁŘ, Alexander. § 9 [Účel opatření]. In: ŠÁMAL, Pavel, Helena VÁLKOVÁ, Alexander SOTOLÁŘ, Milana HRUŠÁKOVÁ a Milada ŠÁMALOVÁ. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011. Beckova edice komentované zákony, s. 83.

²⁸⁸ KALVODOVÁ, Věra. § 59 [Mimořádné zvýšení trestu odnětí svobody]. In: ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník: komentář*. 1. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022. Beckova edice komentované zákony, marg. č. 25.

²⁸⁹ Tamtéž, marg. č. 26.

odnětí svobody ve smyslu § 59 odst. 2 TZ věty druhé převyšovat třicet let. Dle některých zdrojů,²⁹⁰ tak nelze zvýšit ukládaný výjimečný trest. Jiné zdroje²⁹¹ naopak uvádí, že při ukládání výjimečného trestu k mimořádnému zvýšení trestu dojít může. Dle mého názoru jsou však spory o možnost zvýšení výjimečného trestu bezpředmětné, neboť výměra uloženého výjimečného trestu může v každém případě činit nejvýše třicet let.

Při rozhodování o konkrétní výměře mimořádně zvýšeného trestu se soud musí řídit obecnými zásadami pro ukládání trestů (srov. § 39 n. TZ). Odkaz na § 59 TZ pak soud neuvede ve výroku o vině, ale pouze ve výroku o trestu, avšak pouze za předpokladu, že ke zvýšení ve smyslu § 59 TZ skutečně došlo.²⁹²

K mimořádnému zvýšení trestu odnětí svobody ve smyslu § 59 TZ soud nemůže přistoupit, pokud již došlo ke zvýšení horní hranice trestní sazby trestu odnětí svobody podle § 43 odst. 1 TZ věty první za středníkem (při trestání vícečinného souběhu) či podle § 108 TZ (při postihování trestného činu spáchaného ve prospěch organizované zločinecké skupiny). Pokud jsou splněny podmínky pro uložení zpřísněného trestu ve smyslu § 43 odst. 1 TZ věty první za středníkem či § 108 TZ, a zároveň pro mimořádné zvýšení trestu odnětí svobody ve smyslu § 59 TZ, může soud uložit trest v rámci trestní sazby zvýšené pouze podle jednoho z těchto ustanovení. Uložení trestu v rámci dvakrát zvýšené trestní sazby je nepřipustné.²⁹³

Ačkoli znění § 59 TZ by zdánlivě mohlo umožňovat dvojí zvýšení trestní sazby, souhlasím s Kalvodovou,²⁹⁴ že dvojí zvýšení trestní sazby možné není, neboť § 59 TZ uvádí, že se zvyšuje toliko horní hranice trestní sazby odnětí svobody stanovená v trestním zákoně, nikoli tudíž trestní sazby stanovené na základě úvahy soudu. Stejný názor zastává rovněž Ščerba.²⁹⁵

²⁹⁰ KALVODOVÁ, Věra. § 59 [Mimořádné zvýšení trestu odnětí svobody]. In: ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník: komentář*. 1. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022. Beckova edice komentované zákony, marg. č. 31.

²⁹¹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 9. 9. 2020, sp. zn.: 8 Tdo 789/2020 (R 47/2021 tr.), či DRAŠTÍK, Antonín, Robert FREMR, Tomáš DURDÍK, Miroslav RŮŽIČKA, Alexander SOTOLAŘ a kol. *Trestní zákoník: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. Komentáře (Wolters Kluwer ČR), s. 476, či KALVODOVÁ, Věra. § 59 [Mimořádné zvýšení trestu odnětí svobody]. In: ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník: komentář*. 1. vydání (2. aktualizace). Praha: C.H. Beck, 2022. Beckova edice komentované zákony, marg. č. 31.

²⁹² Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. 2. 2012, sp. zn.: 8 Tdo 33/2012 (Rt 9/2013 tr.).

²⁹³ KALVODOVÁ, Věra. § 59 [Mimořádné zvýšení trestu odnětí svobody]. In: ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník: komentář*. 1. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022. Beckova edice komentované zákony, marg. č. 5, či Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 27. 3. 1964, sp. zn.: 5 Tz 10/64 (Rt 30/1964 tr.).

²⁹⁴ KALVODOVÁ, Věra. § 59 [Mimořádné zvýšení trestu odnětí svobody]. In: ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník: komentář*. 1. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022. Beckova edice komentované zákony, marg. č. 5.

²⁹⁵ ŠČERBA, Filip. § 43 [Úhrnný a souhrnný trest]. In: ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník: komentář*. 1. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022. Beckova edice komentované zákony, marg. č. 61.

Dále je třeba se zamyslet, zda může být k aplikaci § 59 TZ přistoupeno v případě, že pachateli je ukládán trest za spáchání trestného činu podle kvalifikované skutkové podstaty, jejímž znakem je „opakovanost“ spáchání trestného činu, a zda takový postup není v rozporu se zásadou zákazu dvojí přičítání téže okolnosti. Je třeba si uvědomit, že posuzovaná ustanovení (§ 59 TZ a předmětné kvalifikované skutkové podstaty) mají odlišné účely. Jak ustanovení § 59 TZ, tak kvalifikované skutkové podstaty se znakem „opakovanosti“, předpokládají existenci recidivy (dřívějšího odsouzení), resp. kvalifikované skutkové podstaty alternativně též existenci vícečinného souběhu. Rozdíl mezi těmito ustanoveními však spočívá v tom, že ustanovení § 59 TZ slouží ke zpřísnění postihu recidivistů, kteří opětovně spáchali zvlášť závažný zločin a kteří zároveň byli před opakovaným spácháním zvlášť závažného zločinu za spáchání zvlášť závažného zločinu již odsouzeni a potrestáni, zatímco u kvalifikovaných skutkových podstat se znakem „opakovanosti“ je účelem zpřísnit postih při opakovaném spáchání stejného trestného činu, z čehož vyplývá, že aplikace obou ustanovení najednou možná je.²⁹⁶

3.6. Vliv recidivy na výkon trestu odnětí svobody

Dřívější právní úprava jako jeden z důvodů, proč soud měl rozhodnout o zařazení pachatele k výkonu trestu odnětí svobody do věznice se zvýšenou ostrahou, uváděla skutečnost, že pachateli byl uložen trest odnětí svobody jako zvlášť nebezpečnému recidivistovi (srov. § 39a odst. 2 písm. d) TrZ a § 42 odst. 1 TrZ). Ustanovení § 39a odst. 3 TrZ pak dále soudu zajišťovalo za splnění v něm vymezených podmínek možnost zařadit pachatele k výkonu trestu do jiného typu věznice.

Institut zvlášť nebezpečného recidivisty ve smyslu § 41 TrZ platná právní úprava již neobsahuje. Vymezuje však institut s obdobnými důsledky pro pachatele, a to mimořádné zvýšení trestu odnětí svobody ve smyslu § 59 TZ.

Zařazení pachatele k výkonu trestu odnětí svobody upravuje § 56 n. TZ, přičemž recidivu, ani speciální recidivu (srov. ustanovení o zvlášť nebezpečném recidivistovi dle § 41 n. TrZ, či mimořádné zvýšení trestu odnětí svobody dle § 59 TZ), v platném znění výslovně neuvádí jako důvod pro zařazení pachatele k výkonu trestu do věznice určitého typu. Recidivisty je tak možné zařadit k výkonu trestu jak do věznice s ostrahou, tak do věznice se zvýšenou ostrahou.

²⁹⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 4. 2004, sp. zn.: 7 Tdo 410/2004 (R 7/2005 tr.).

Vyvstává tedy otázka, zda vypuštění zvláště závažné recidivy jakožto kritéria pro zařazení pachatele k výkonu trestu do určitého typu věznice, nebylo *de lege ferenda* chybným krokem. Domnívám se, že tomu tak nebylo, neboť podle ustanovení § 56 odst. 3 TZ, obdobně jako podle § 39a odst. 3 TrZ, může soud zařadit pachatele k výkonu trestu do věznice jiného typu, než byl určen dle § 56 odst. 2 TZ, pokud se po posouzení závažnosti trestného činu a stupně a povahy narušení pachatele domnívá, že na pachatele bude lépe působeno, aby vedl řádný život, pokud bude zařazen do věznice jiného typu. Ustanovení § 56 odst. 3 TZ tak dle mého názoru v kombinaci s ustanovením § 56 odst. 2 písm. b) TZ, které ukládá soudu zařadit pachatele k výkonu trestu odnětí svobody do věznice se zvýšenou ostrahou, pokud mu byl za zvláště závažný zločin uložen trest odnětí svobody ve výměře nejméně osm let, dostatečně zabezpečuje, že soud vezme recidivu pachatele při rozhodování o výkonu trestu v úvahu. Rovněž Kalvodová k tomuto zdůrazňuje, že soud musí vždy postupovat v souladu se zásadou individualizace trestu.²⁹⁷

Výkon trestu odnětí svobody dále upravuje zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen jako „ZVTOS“), přičemž jedním z cílů tohoto zákona je snižovat nebezpečí recidivy odsouzených (srov. § 1 odst. 2 ZVTOS).

Věznice s ostrahou jsou určeny jak pro prvopachatele, tak pro recidivisty.²⁹⁸ Ustanovení § 12a odst. 1 ZVTOS člení věznice s ostrahou na tři oddělení (s nízkým stupněm zabezpečení, se středním stupněm zabezpečení a s vysokým stupněm zabezpečení), přičemž do jednotlivých oddělení jsou pachatelé ve smyslu § 12a odst. 2 ZVTOS zařazováni na základě hodnocení vnitřního a vnějšího rizika.

Zatímco vnější riziko je vyjádřením nebezpečnosti pachatele pro společnost, vnitřní riziko je vyjádřením nebezpečnosti pachatele při výkonu trestu. Recidiva pak hraje roli při posuzování míry obou těchto rizik. Jedním z faktorů, které utváří vnější riziko pachatele je dle § 12a odst. 3 ZVTOS skutečnost, zda již pachatel byl ve výkonu trestu, a tedy zda se dopustil recidivy v penologickém pojetí. Pro určení vnitřního rizika pachatele je pak ve smyslu § 12a odst. 3 ZVTOS jedním z posuzovaných faktorů chování pachatele ve výkonu předchozích trestů, což rovněž souvisí s recidivou v penologickém pojetí.

²⁹⁷ KALVODOVÁ, Věra. § 56 [Výkon trestu odnětí svobody]. In: ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník: komentář*. 1. vydání (2. aktualizace). Praha: C.H. Beck, 2022. Beckova edice komentované zákony, marg. č. 20.

²⁹⁸ Tamtéž, marg. č. 7.

Odsouzené, kteří jsou ve výkonu trestu opakovaně (recidivisty v penologickém pojetí), je navíc nutno dle § 7 odst. 1 písm. b) ZVTOS umisťovat odděleně od odsouzených, kteří jsou ve výkonu trestu poprvé, přičemž k zahlazení odsouzení se pro tyto účely nepřihlíží.

ZVTOS tak při zařazování pachatele zohledňuje zejména recidivu v penologickém pojetí, neboť při výkonu trestu odnětí svobody zohledňuje recidivu pachatele pouze v případě, že trest odnětí svobody vykonává opakovaně.

3.7. Procesní aspekty trestání recidivy

Z procesního hlediska probíhají při trestání recidivy vždy alespoň dvě soudní řízení. Z definice recidivy totiž vyplývá, že před uložením trestu za trestný čin, spáchaný ve formě recidivy, musí být pachatel nejprve pravomocně odsouzen v jiném soudním řízení za jeho dřívější trestnou činnost.

Jedním z důvodů pro zastavení trestního stíhání státním zástupcem je ve smyslu § 172 odst. 2 písm. a) TŘ skutečnost, že trest, k jehož uložení může trestní stíhání vést, je zcela bez významu vedle trestu, který byl obviněnému již uložen, či který podle očekávání může obviněného postihnout pro jiný čin. V některých méně závažných případech recidivy (či vícečinného souběhu) tak může být trestní stíhání zastaveno, neboť uložení dalšího trestu pachateli již nebude účelné. Naopak speciální recidiva bude zpravidla důvodem pro nepřípustnost zastavení trestního řízení ve smyslu § 172 odst. 2 písm. a) TŘ, neboť speciální recidiva zpravidla výrazně zvyšuje závažnost posuzovaného případu recidivy.²⁹⁹

3.8. Porovnání české a italské právní úpravy ukládání trestů při recidivě

Česká právní úprava zohledňuje recidivu pachatele při trestání později spáchaného trestného činu zejména jako přitěžující okolnost dle § 42 písm. q) TZ, a tudíž důvod pro uložení přísnějšího trestu pachateli, avšak pouze v rámci obecné trestní sazby spáchaného trestného činu. Recidiva pak může být též důvodem pro mimořádné zvýšení trestu odnětí svobody ve smyslu § 59 TZ, či může mít pro pachatele další nepříznivé důsledky.³⁰⁰

²⁹⁹ ŠÁMAL, Pavel a Miroslav RŮŽIČKA. § 172 [Zastavení trestního stíhání]. GŘIVNA, Tomáš, Pavel ŠÁMAL, Helena VÁLKOVÁ a kol. *Oběti trestných činů: komentář*. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2020. Beckova edice komentované zákony, marg. 30.

³⁰⁰ KRATOCHVÍL, Vladimír a kol. *Kurs trestního práva: trestní právo hmotné: obecná část*. Praha: C.H. Beck, 2009. Beckovy právnické učebnice, s. 352, marg. č. 520.

Italská právní úprava pojímá trestání recidivistů odlišně. Recidivou se *Codice penale* zabývá zejména v Knize první – Obecná ustanovení o trestných činech (it. *Libro primo – Dei reati in generale*), Titulu IV – O pachateli a osobě, poškozené trestným činem (it. *Titolo IV – Del reo e della persona offesa dal reato*), Hlavě II – O recidivě, kriminálním návyku a kriminální kariéře v trestných činech a o sklonu k páčání trestné činnosti (*Capo II – Della recidiva, dell'abitudine e professionalità nel reato e della tendenza a delinquere*) (srov. čl. 99 n. CP).

Italská teorie rozlišuje tzv. prostou recidivu (po odsouzení za úmyslný trestný čin spáchá pachatel další úmyslný trestný čin), a tzv. přitěžující recidivu, která se dále dělí na čtyři druhy – specifická recidiva (trestný čin, spáchaný po odsouzení za trestný čin dřívější, má stejnou povahu³⁰¹ jako dřívější trestný čin); recidiva, které se pachatel dopustí v průběhu pěti let od odsouzení dřívější trestný čin; recidiva, které se pachatel dopustí ve výkonu trestu; a tzv. pravá recidiva (další trestný čin je spáchán v době, kdy se pachatel záměrně vyhýbá výkonu trestu za dřívější trestný čin). Dalším typem recidivy je dále tzv. opakovaná recidiva (dalšího trestného činu se dopustí pachatel za recidivu již dříve odsouzený).³⁰² Typ recidivy má při trestání recidivy vliv na hodnocení společenské nebezpečnosti pachatele, ale též na výši trestu.

Na rozdíl od české právní úpravy, která u recidivy nerozlišuje mezi spácháním trestných činů nedbalostních a úmyslných (s výjimkou mimořádného zvýšení trestu dle § 59 TZ, které z povahy věci nepřipadá v úvahu u nedbalostních trestných činů), italská právní úprava zohledňuje dle čl. 99 CP pouze recidivu ve smyslu spáchání úmyslného trestného činu po předchozím odsouzení za spáchání jiného úmyslného trestného činu (v italské úpravě vyjádřeno jako *delitto non colposo* – trestný čin nikoli nedbalostní).

Codice penale pojímá ve smyslu čl. 99 CP recidivu jako přitěžující okolnost. Při opětovném spáchání úmyslného trestného činu po odsouzení za jiný úmyslný trestný čin umožňuje čl. 99 odst. 1 až 3 CP zvýšit ukládaný trest (tj. na rozdíl od české právní úpravy nikoli trestní sazbu) až o jednu třetinu, případně až o jednu polovinu u specifické recidivy, recidivy spáchané do pěti let od předchozího odsouzení a pravé recidivy, přičemž při naplnění více z těchto možností by měl být trest zvýšen přesně o jednu polovinu. Při opakované recidivě pak lze dle čl. 99 odst. 4 CP trest zvýšit namísto jedné třetiny až o jednu polovinu a namísto jedné

³⁰¹ Podle ustanovení čl. 101 CP se trestnými činy stejné povahy rozumí nejen trestné činy, jež porušují stejná ustanovení zákona (tj. trestné činy stejné skutkové podstaty), ale rovněž trestné činy, jež vykazují v konkrétních případech společné základní znaky vzhledem k povaze skutkových podstat, či k důvodům spáchání těchto činů.

³⁰² *Articolo 99 Codice penale*. Brocardi.it. [online]. [cit. 28. 03. 2023]. Dostupné z: <https://www.brocardi.it/codice-penale/libro-primo/titolo-iv/capo-ii/art99.html>.

poloviny až o dvě třetiny. Ustanovení čl. 99 odst. 5 CP dále stanovuje pro recidivu u vybraných závažných trestných činů, vymezených v čl. 407 odst. 2 písm. a) italského trestního řádu (*Codice di procedura penale*³⁰³), pevné minimální hranice zvýšení trestu.

Zvyšování trestu podle čl. 99 CP však není neomezené, neboť dle ustanovení čl. 99 odst. 6 CP nesmí zvýšení trestu v důsledku recidivy přesahovat celkovou výši trestů pachateli dříve již uložených za jiné úmyslné trestné činy.

Dřívější italská právní úprava dále dělila recidivu na obligatorní (při naplnění zákonných znaků se vždy jednalo o recidivu) a fakultativní (obsahovala prvek materiální, tj. posouzení společenské nebezpečnosti recidivy, které musel v konkrétním případě vždy provést soud). Vymezení fakultativní recidivy bylo zrušeno nařízením vlády s působností zákona (it. *decreto legge*) č. 99/1974 (čl. 10), která zrušila čl. 100 CP, jenž vymezoval případy, ve kterých mohl soudce vyloučit existenci recidivy (který tudíž vymezoval fakultativní recidivu), čímž došlo k rozšíření fakultativnosti (možnosti soudcovského uvážení) na veškerou recidivu.³⁰⁴ Fakultativnost recidivy se tím rozšířila též na případy obligatorní recidivy. Obligatorní recidiva byla do trestního zákoníku znovu zavedena zákonem č. 251 z 05.12.2015, který novelizoval čl. 99 CP, avšak toto ustanovení bylo následně zrušeno rozhodnutím Ústavního soudu sp. zn. 185/2015, které vyloučilo existenci obligatorní recidivy, a stanovilo, že existenci recidivy musí s ohledem na veškeré skutkové okolnosti vždy posoudit soud na základě své úvahy.³⁰⁵

Pokud soud rozhodne o existenci recidivy ve smyslu čl. 99 CP, musí přistoupit k uložení zvýšeného trestu.³⁰⁶ K aplikaci ustanovení o recidivě (a tudíž i ke zvýšení trestu) může soud přistoupit pouze, pokud shledá existenci tzv. kvalifikovaného vztahu mezi dříve spáchaným trestným činem (a dřívějším odsouzením) a později spáchaným trestným činem (existence tohoto kvalifikovaného vztahu závisí na povaze a druhu spáchaných trestných činů, časovém odstupu mezi jednotlivými trestnými činy, závažnosti jednotlivých trestných činů, a dalších okolnostech, jež vypovídají o zvýšené společenské nebezpečnosti pachatele).³⁰⁷

³⁰³ *Codice di procedura penale*, vydaný prezidentským dekretem č. 477, ze dne 22. 9. 1988.

³⁰⁴ *Articolo 100 Codice penale*. Brocardi.it. [online]. [cit. 28. 03. 2023]. Dostupné z: <https://www.brocardi.it/codice-penale/libro-primo/titolo-iv/capo-ii/art100.html>.

³⁰⁵ *Articolo 99 Codice penale*. Brocardi.it. [online]. [cit. 28. 03. 2023]. Dostupné z: <https://www.brocardi.it/codice-penale/libro-primo/titolo-iv/capo-ii/art99.html>.

³⁰⁶ Tamtéž.

³⁰⁷ Tamtéž.

Italská právní úprava tak narozdíl od české právní úpravy za recidivu (s jejími negativními důsledky) nepovažuje každé spáchání dalšího trestného činu po odsouzení za dříve spáchaný trestný čin. Narozdíl od české právní úpravy je však dle italské právní úpravy soud v případě shledání existence recidivy povinen uložit zvýšený trest. Dle italské právní úpravy pak na rozdíl od české právní úpravy není zvýšením trestu nikdy postihována recidiva ve smyslu opětovného spáchání nedbalostního trestného činu po odsouzení za dřívější trestný čin.

Česká právní úprava pak shledává existenci recidivy, když pachatel spáchá trestný čin po pravomocném odsouzení za dřívější trestný čin. K recidivě dle české právní úpravy navíc může dojít i v důsledku opětovného spáchání nedbalostního trestného činu. Vyvození negativních důsledků z existence recidivy pak závisí na úvaze soudu, který musí vzít v úvahu závažnost recidivy (zejména na základě kritérií uvedených v § 42 písm. q) TZ a v § 59 TZ – k tomu viz výše). Obě posuzované právní úpravy tak dospívají ke stejnému výsledku – před uložením zvýšeného trestu musí soud shledat existenci zvýšené závažnosti recidivy, jež je zvýšená v porovnání se závažností stejného trestného činu spáchaného nikoli ve formě recidivy. Ačkoli italská právní úprava při recidivě umožňuje vyšší zpřísnění trestu než česká právní úprava, rozdíl mezi těmito právními úpravami není tak výrazný jako při trestání souběhu. Italská právní úprava je navíc při zvyšování trestů omezena výší součtu pachateli dříve uložených trestů, zatímco česká právní úprava je omezena přiměřeností trestního postihu pachatele ve smyslu § 39 odst. 4 TZ.

Italská právní úprava dále na rozdíl od české právní úpravy zavádí typologii pachatelů, jejichž společenská nebezpečnost je zvýšená. Jedná se o navyklého pachatele (*il delinquente abituale*), profesionálního pachatele (*il delinquente professionale*) a pachatele se sklonem k trestné činnosti (*il delinquente per tendenza*).³⁰⁸ Nejnižší společenské nebezpečnosti dosahuje navyklý pachatel a naopak nejvyšší společenské nebezpečnosti pachatel se sklonem k trestné činnosti.

Navyklým pachatelem ve smyslu čl. 102 CP prohlásí soud toho, kdo byl odsouzen k trestu odnětí svobody v celkové délce více než pět let za alespoň tři úmyslné trestné činy stejné povahy, spáchané v průběhu deseti let (nikoli však spáchané v téže době, tj. ve formě jednočinného souběhu), a následně byl v průběhu deseti let od spáchání posledního z těchto trestných činů opětovně odsouzen za další úmyslný trestný čin stejné povahy. Do doby

³⁰⁸ *Articolo 102 Codice penale*. Brocardi.it. [online]. [cit. 28. 03. 2023]. Dostupné z: <https://www.brocardi.it/codice-penale/libro-primo/titolo-iv/capo-ii/art102.html>.

deseti let se dle daného ustanovení nezapočítává doba, kterou pachatel strávil ve výkonu trestu odnětí svobody, či doba, po kterou mu byla uložena ochranná opatření omezující jej na svobodě (k ochranným opatřením viz níže). Pachatel se tedy celkem musel dopustit alespoň čtyř trestných činů, a to alespoň čtyřmi skutky. Vedle výše uvedených podmínek, však musí být pro prohlášení navyklým pachatelem od novely *Codice penale* zákonem č. 663 ze dne 10.10.1986 (konkrétně čl. 21 a 31) shledána rovněž skutečná a trvající zvýšená společenská nebezpečnost pachatele, jejíž existenci posuzuje soudce.³⁰⁹

Navyklým pachatelem dále soudce podle čl. 103 CP prohlásí také toho, kdo byl odsouzen za dva úmyslné trestné činy, a následně znovu odsouzen za další úmyslný trestný čin, a to za předpokladu, že soudce usoudí, že pachatel je oddán páčání trestné činnosti. Ustanovení čl. 103 CP soudci ukládá posoudit povahu a závažnost trestných činů, dobu spáchání jednotlivých trestných činů, chování a způsob života pachatele, a dále též kritéria pro hodnocení závažnosti trestných činů, uvedená v čl. 133 CP.

Zvláštní úprava prohlášení navyklým pachatelem je v čl. 104 CP stanovena pro přečiny (italská právní úprava dělí v čl. 39 CP trestné činy na přečiny a zločiny, přičemž přečiny jsou trestnými činy méně závažnými). Podle čl. 104 CP se za navyklého pachatele prohlásí ten, kdo byl odsouzen k trestu odnětí svobody za tři přečiny stejné povahy, a následně byl odsouzen za další přečin stejné povahy, pokud po posouzení skutečností, uvedených v čl. 103 CP, má soudce za to, že je pachatel oddán páčání trestné činnosti. Toto ustanovení představuje jedinou možnost zpřísněného postihu opětovného spáchání nedbalostního trestného činu po dřívějším odsouzení za jiný trestný čin.³¹⁰

Profesionálním pachatelem ve smyslu čl. 105 CP prohlásí soud toho, kdo je, za splnění podmínek pro prohlášení navyklým pachatelem za podmínek čl. 102, čl. 103 či čl. 104 CP, odsouzen za trestný čin, jestliže s ohledem na povahu trestných činů, chování a způsob života pachatele a další okolnosti, jež jsou vymezeny v čl. 133 CP, soud shledá, že se pachatel živí, alespoň částečně, výnosy z trestné činnosti.

Pro účely výše uvedeného posuzování společenské nebezpečnosti pachatele není dle čl. 107 CP překážkou, pokud je pachatel za spáchání více trestných činů odsouzen jediným rozsudkem. Odsouzení, k nimž došlo před posledním opakovaným odsouzením, které

³⁰⁹ *Articolo 102 Codice penale*. Brocardi.it. [online]. [cit. 28. 03. 2023]. Dostupné z: <https://www.brocardi.it/codice-penale/libro-primotitolo-iv/capo-ii/art102.html>.

³¹⁰ *Articolo 104 Codice penale*. Brocardi.it. [online]. [cit. 28. 03. 2023]. Dostupné z: <https://www.brocardi.it/codice-penale/libro-primotitolo-iv/capo-ii/art104.html>.

odůvodnilo zařazení pachatele do jedné z kategorií pachatelů se zvýšenou společenskou nebezpečností, se tak mohou vztahovat též k trestným činům, spáchaným formou vícečinného souběhu.

Co se pachatele se sklonem k trestné činnosti ve smyslu čl. 108 CP týče, tato kategorie pachatelů se zvýšenou společenskou nebezpečností není z hlediska trestání recidivy relevantní, neboť recidiva není předpokladem pro zařazení pachatele do této kategorie, protože relevantní je pouze spáchání úmyslného trestného činu proti životu a zdraví.

Hlavním důsledkem výše uvedené typologie pachatelů je dle čl. 109 odst. 1 CP možnost uložit pachatelům, zařazeným do jedné z výše uvedených kategorií, vedle hlavního trestu též ochranná opatření, mezi něž patří umístění v zemědělském podniku, nebo pracovním centru ve smyslu čl. 216 CP, umístění v justiční polepšovně dle čl. 226 CP, či stanovení zkušební doby dle čl. 230 CP. O prohlášení o příslušnosti pachatele do jedné z kategorií rozhoduje soud, přičemž u navyklých a profesionálních pachatelů je dle čl. 102 až 105 CP předpokladem opakované páchaní trestných činů. Toto prohlášení má pro pachatele též další nežádoucí účinky – vliv má například na použití amnestie, milosti, či na promlčení trestu.³¹¹ Prohlášení naopak nemá vliv na druh a výši trestu ukládaného pachateli.

Lze tak uzavřít, že česká právní úprava ukládá při trestání recidivy pachateli trest v rámci nezvýšené zákonné trestní sazby, jehož výměra může být zvýšena z důvodu existence přitěžující okolnosti recidivy (srov. § 42 písm. q) TZ), a v případě opakovaného spáchání zvláště závažného zločinu přichází v úvahu uložení trestu v rámci zvýšené trestní sazby podle § 59 TZ. Italská právní úprava pak dle čl. 99 CP ukládá soudu posoudit, zda došlo k recidivě pachatele, včetně materiální složky recidivy (společenské nebezpečnosti), a v případě, že soud existenci recidivy shledá, musí zvýšit trest až o jednu třetinu, resp. až o dvě třetiny, v závislosti na druhu recidivy. Dle italské právní úpravy se navíc zvyšuje trest, nikoli trestní sazba, jak je tomu v případě české právní úpravy.

Česká právní úprava neobsahuje typologii pachatelů se zvýšenou společenskou nebezpečností. Oproti tomu italská právní úprava dělí pachatele na navyklé, profesionální a pachatele se sklonem k trestné činnosti, přičemž se zařazením pachatele do určité kategorie jsou spojeny pro pachatele negativní důsledky, avšak nemá vliv na výši uloženého trestu.

³¹¹ *Articolo 102 Codice penale*. Brocardi.it. [online]. [cit. 28. 03. 2023]. Dostupné z: <https://www.brocardi.it/codice-penale/libro-primotitolo-iv/capo-ii/art102.html>.

4. Ukládání trestů při nepravé recidivě

Na pomezí mezi souběhem a recidivou je tzv. nepravá recidiva. Jedná se o případ mnohosti trestných činů, kdy se pachatel dopustil dalšího trestného činu po odsouzení za dřívější trestný čin jím spáchaný, avšak před právní mocí tohoto odsouzení.³¹²

Z hlediska závažnosti je nepravá recidiva rovněž na pomezí mezi souběhem a recidivou. Na pachatele již bylo výchovně působeno trestním řízením a odsouzením, avšak toto výchovné působení je zároveň oslabeno skutečností, že rozsudek v době spáchání dalšího trestného činu ještě nenabyl právní moci.³¹³ Trest, uložený za dřívější trestnou činnost, navíc nebyl v době spáchání nového trestného činu pachatelem ani částečně vykonán, přičemž právě výkon trestu má na pachatele nejsilnější výchovný účinek.³¹⁴

Z hlediska ukládání trestu pachateli se právní úprava trestání nepravé recidivy podobá spíše právní úpravě trestání recidivy než souběhu, neboť pachateli je za později spáchanou trestnou činnost ukládán samostatný trest. Při stanovování druhu a výměry trestu pak může soud přihlédnout k nepravomocnému odsouzení za dřívější trestný čin jako k přitěžující okolnosti v zákoně výslovně neuvedené, a odůvodnit tak zprísnění trestu v rámci zákonné trestní sazby.³¹⁵ Tato přitěžující okolnost však zpravidla bude mít nižší váhu než přitěžující okolnost recidivy ve smyslu § 42 písm. q) TZ. Nejvyšší soud ČSSR k tomu uvedl, že „*Váha tejto priťažujúcej okolnosti bude spravidla menšia ako váha priťažujúcej okolnosti recidívy so zreteľom na to, že ide o postih protispoločenských činov spravidla menej spoločensky nebezpečných ako trestné činy alebo postih, ktorého politický a spoločenský význam a právne a spoločenské následky sú pre páchatel'a spravidla menej citel'né ako následky odsúdenia súdom za trestný čin.*“³¹⁶

³¹² ŠÁMAL Pavel. *Recidiva*. In: HENDRYCH, Dušan a kol. *Právní slovník*. 3., podstatně rozš. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009. Beckovy odborné slovníky.

³¹³ KRATOCHVÍL, Vladimír a kol. *Kurs trestního práva: trestní právo hmotné: obecná část*. Praha: C.H. Beck, 2009. Beckovy právnické učebnice, s. 358, marg. č. 522.

³¹⁴ DRÁPAL, Jakub. Ukládání trestů v případě jejich kumulace: Jak trestat pachatele, kteří spáchali další trestný čin předtím, než vykonali dříve uložené tresty. *Jurisprudence*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2020, č. 2, s. 1-17.

³¹⁵ SOLNAŘ, Vladimír. In: SOLNAŘ, Vladimír, Jaroslav FENYK, Dagmar CÍSAŘOVÁ a Marie VANDUCHOVÁ. *Systém českého trestního práva*. Praha: Novatrix, 2009, část III, s. 216; KALVODOVÁ, Věra a Filip ŠČERBA. § 42 [Přitěžující okolnosti]. In: ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník: komentář*. 1. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022. Beckova edice komentované zákony, marg. č. 119.

³¹⁶ Stanovisko Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 4. 4. 1974, sp. zn.: Tpjf 28/73 (R 10/1974 tr.).

Při trestání nepravé recidivy musí soud dále přihlédnout k dosud nevykonaným trestům, uloženým pachateli za jinou trestnou činnost ve smyslu § 39 odst. 4 TZ.³¹⁷

Ačkoli právní úprava trestání nepravé recidivy reflektuje právní naukou tradičně uznávaný rozdíl v míře závažnosti souběhu a nepravé recidivy, který je zpravidla odůvodňován skutečností, že pachatel byl před páčáním další trestné činnosti varován,³¹⁸ může být předmětem úvah, zda má varování v podobě nepravomocného odsouzení, jehož vyhlášení navíc pachatel nemusí být ani přítomen (zejm. při odsouzení formou trestního příkazu), na pachatele natolik silný výchovný vliv, že odůvodňuje zcela odlišné nastavení právní úpravy trestání nepravé recidivy.³¹⁹ Domnívám se, že tomu tak není, a že mezi trestáním souběhu a nepravé recidivy by tak neměl být tak tak výrazný rozdíl. *De lege ferenda* by tak bylo dle mého názoru vhodnější trestání nepravé recidivy podřídit právní úpravě trestání souběhu s možností zvýšení horní hranice trestní sazby (a to nad rámec zvýšení horní hranice trestní sazby ve smyslu § 43 odst. 1 TZ věty první za středníkem). Vyhlášení odsuzujícího rozsudku před spácháním trestného činu, jež v době spáchání dalšího trestného činu zatím nenabyl právní moci, by v takovém případě rovněž mohlo být samostatnou přitěžující okolností.

³¹⁷ KALVODOVÁ, Věra a Filip ŠČERBA. § 39 [Stanovení druhu a výměry trestu]. In: ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník: komentář*. 1. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022. Beckova edice komentované zákony, marg. č. 103-104.

³¹⁸ Tamtéž.

³¹⁹ K tomu srov. DRÁPAL, J. In: DRÁPAL, Jakub. Ukládání trestů v případě jejich kumulace: Jak trestat pachatele, kteří spáchali další trestný čin předtím, než vykonali dříve uložené tresty. *Jurisprudence*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2020, č. 2, s. 1-17. V tomto článku autor vyslovuje pochybnosti nejen o dostatečnosti varování pachatele vyhlášením odsuzujícího rozsudku, ale též dokonce o dostatečnosti varování nabytím právní moci odsuzujícího rozsudku.

Závěr

V této diplomové práci jsou rozebrány dvě základní formy mnohosti trestných činů, a to souběh trestných činů a recidiva, a právní úprava jejich trestání. Práce ve čtyřech kapitolách vymezuje základní formy mnohosti trestné činnosti (souběh trestných činů, recidivu a nepravou recidivu) a rozebírá právní úpravu trestání souběhu trestných činů, právní úpravu trestání recidivy, a dále s nimi související právní úpravu trestání nepravé recidivy.

Cílem této diplomové práce bylo provést komplexní analýzu platné právní úpravy, a to na základě rozboru textu zákona a poznatků, ke kterým dospěly judikatura a odborné publikace. Při zpracování práce jsem se snažila popis zákonné právní úpravy, obsažené zejména v trestním zákoníku, doplnit jak o poznatky z relevantní judikatury a odborných publikací, tak o své vlastní poznatky, hodnocení a návrhy *de lege ferenda*.

Ačkoli vymezení pojmů souběh trestných činů, recidiva a nepravá recidiva se zdá být bezproblémové, mezi odbornou veřejností stále napanuje úplná shoda na vymezení hranic mezi těmito formami mnohosti trestné činnosti. Spory vznikají zejména v souvislosti s odsouzením pachatele formou trestního příkazu, a to při zrušení trestního příkazu před jeho doručením obviněnému.

Trestání souběhu trestných činů je založeno na absorpčním principu, který je doplněn o prvky asperačního a kumulačního principu. Trestní zákoník při trestání souběhu, ať už jednočinného, či vícečinného, ukládá pachateli pouze jeden trest (ve formě trestu úhrnného či souhrnného) za všechny sbíhající se trestné činy. Právní úprava tak umožňuje ukládat pachatelům při souběhu trestných činů, jenž je platnou právní úpravou vnímán jako méně závažná forma mnohosti trestné činnosti, mírnější tresty, než by jim byly uloženy při ukládání samostatných trestů za stejné spáchané trestné činy, či při trestání recidivy. Zároveň však umožňuje uložit trest ve zpřísněné trestní sazbě, a to v případech, kdy byl spáchán větší počet trestných činů ve vícečinném souběhu, čímž reflektuje, že některé případy souběhu trestných činů mohou být závažnější než případy jiné. Zpřísnění trestu však není obligatorní, neboť vícečinný souběh většího počtu trestných činů nemá vždy za následek zvýšení závažnosti trestné činnosti.

Právní úprava trestání souběhu nečiní soudům závažnější výkladové problémy. Přesto však v některých ohledech existuje prostor pro její zlepšení a zpřesnění. V teoretické rovině by bylo vhodné v zákonné úpravě stanovit hierarchii přísnosti jednotlivých druhů trestů tak, aby bylo možné jednoznačně určit nejpřísněji trestný čin ve smyslu § 43 odst. 1 TZ věty první.

Jedná se však o záležitost významnou spíše z teoretického hlediska, která by však dle mého názoru neměla výraznější dopad na výši ukládaných trestů. Spory mezi teoretickou veřejností vznikají též při stanovování počtu trestných činů, které musí být spáchány ve vícečinném souběhu pro zvýšení horní hranice trestní sazby ve smyslu § 43 odst. 1 TZ věty první za středníkem. V této otázce jsem dospěla k závěru, že *de lege ferenda* by bylo namíste sjednotit právní úpravu trestání souběhu jednočinného různorodého a vícečinného, a umožnit zvýšení horní hranice trestní sazby ve všech případech vícečinného souběhu a též v závažnějších případech jednočinného souběhu, a to za předpokladu, že by toto zvýšení bylo odůvodněno povahou trestné činnosti.

Zatímco právní úprava trestání souběhu umožňuje mírnější postih pachatele více trestných činů, právní úprava trestání recidivy naopak umožňuje přísnější postih pachatele, jenž se dopustil více trestných činů, neboť recidiva je považována za závažnější případ mnohosti trestné činnosti. Při trestání recidivy je pachateli uložen samostatný trest (vedle trestu za dřívější trestnou činnost), a to v rámci obecné trestní sazby stanovené ve zvláštní části trestního zákoníku pro daný trestný čin, se zohledněním recidivy jako přitěžující okolnosti podle § 42 písm. q) TZ, a s možností mimořádného zvýšení trestu odnětí svobody ve smyslu § 59 TZ u nejzávažnějších případů recidivy.

Ukládání nepřiměřeně vysokých trestů odnětí svobody má pro pachatele významné negativní důsledky, spočívající v prohloubení jeho odtržení od společnosti a ztížení jeho resocializace po výkonu trestu, což vede ke zvýšení rizika opětovné recidivy pachatele. Při trestání recidivistů je tudíž vhodnější ukládat tresty spíše v rámci obecné trestní sazby, nikoli přistupovat k ukládání trestů nad rámec této trestní sazby, či dokonce zavádět koncepty typu Tříkrát a dost. Po dosažení určité míry závažnosti recidivy však musí nápravná funkce trestu ustoupit funkci preventivní, a musí být upřednostněna ochrana společnosti, a pachatel tudíž musí být oddělen od společnosti na delší dobu. Právě v takovém případě bude namíste uložení trestu v rámci zvýšené trestní sazby. Hranice této zvýšené míry závažnosti je dle mého názoru v české právní úpravě zvolena, zejména s ohledem na § 59 TZ, správně. Domnívám se, že opětovné odsouzení za spáchání zvláště závažného zločinu je natolik závažným případem recidivy, že soudům musí být dána možnost trestat tyto případy přísněji než běžnou recidivu.

Ani právní úprava trestání recidivy nečiní soudům výraznější výkladové problémy, přesto však stále nabízí prostor pro zlepšení. Prostor pro nová zkoumání poskytuje zejména ustanovení § 39 odst. 4 TZ, které, ač jeho přijetí bylo bezesporu správným krokem, není zcela ideálně formulováno, a to zejména ve vztahu k možnosti uložení trestu pod dolní hranicí trestní

sazby trestu odnětí svobody, jež by dle mého názoru mělo ustanovení § 39 odst. 4 TZ umožňovat. Problematickým aspektem trestání recidivy je též základní skutková podstata krádeže dle § 205 odst. 2 TZ, neboť ta může vést a často též vede k ukládání nepřiměřeně přísných trestů v méně závažných případech recidivy. Vzhledem k přísně nastaveným podmínkám pro uplatnění zásady subsidiarity trestní represe by zákonodárce měl dle mého názoru zvážit zrušení základní skutkové podstaty dle § 205 odst. 2 TZ, či její doplnění o další podmínky trestní odpovědnosti.

Zatímco právní úpravy trestání souběhu a recidivy jsou nastaveny, vzhledem k míře závažnosti těchto forem mnohosti trestné činnosti, vhodně, spory mohou nastat o nastavení pravidel trestání nepravé recidivy. Nepravomocné odsouzení totiž nemusí být pro pachatele dostatečně důrazným varováním před pácháním další trestné činnosti, a to zejména v případě, že je odsuzující rozsudek vyhlášen v nepřítomnosti obviněného, či je obviněný odsouzen formou trestního příkazu. *De lege ferenda* by tak bylo dle mého názoru vhodnější právní úpravu trestání nepravé recidivy podřídit, s určitými modifikacemi, právní úpravě trestání souběhu.

Po porovnání české a italské právní úpravy trestání souběhu a recidivy lze uzavřít, že italská právní úprava u obou těchto forem mnohosti trestné činnosti umožňuje uložení přísnějších trestů, než česká právní úprava. Ukládání přísnějších trestů však nemusí být při trestání žádoucí. Jako nedostatek italské právní úpravy vnímám zejména navázání zpřísnování trestu při trestání souběhu na stanovení nejpřísnějšího trestu, tj. nikoli na stanovení nejpřísněji trestného činu. Nejpřísnější trest totiž, na rozdíl od nejpřísněji trestného činu ve smyslu § 43 TZ, bude vždy záviset na posouzení konkrétních okolností daného případu, a nebude ho tak možné určit předem, což naráží na princip právní jistoty pachatelů.

Jako klad italské právní úpravy naopak vnímám existenci zákonné typologie pachatelů dle jejich společenské nebezpečnosti, kterou česká právní úprava neobsahuje. Se zařazením pachatele do jedné z těchto kategorií však není dle italské právní úpravy spojeno zpřísnění trestu, neboť zařazení pachatele do určité kategorie má pro pachatele jiné negativní důsledky, zejména v podobě ukládání ochranných opatření (z nichž některá jsou spojena se snahou o návrat pachatele do pracovního procesu). Navzdory tomutokladu italské právní úpravy však považuji českou právní úpravu trestání souběhu a recidivy jako celek za vhodněji koncipovanou než italskou právní úpravu.

Seznam použitých zdrojů

1. Seznam použité literatury

DRAŠTÍK, Antonín, Robert FREMR, Tomáš DURDÍK, Miroslav RŮŽIČKA, Alexander SOTOLAŘ a kol. *Trestní zákoník: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-790-4.

GŘIVNA, Tomáš, Pavel ŠÁMAL, Helena VÁLKOVÁ a kol. *Oběti trestných činů: komentář*. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2020. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-793-4.

HENDRYCH, Dušan a kol. *Právní slovník*. 3., podstatně rozš. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009. Beckovy odborné slovníky. ISBN 978-80-7400-059-1.

CHMELÍK, Jan, František NOVOTNÝ a Simona STOČESOVÁ. *Trestní právo hmotné: obecná část*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. Právní učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-583-8.

JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 5. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2016. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-120-5.

JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 8. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2022. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-576-0.

JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou*. 8. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2020. Glosátor. ISBN 978-80-7502-395-7.

KRATOCHVÍL, Vladimír a kol. *Kurs trestního práva: trestní právo hmotné: obecná část*. Praha: C.H. Beck, 2009. Beckovy právní učebnice. ISBN 978-80-7400-042-3.

MACHALOVÁ, Tatiana, ed. *K odkazu Jaroslava Kallaba: právně-filosofická východiska trestní politiky v procesu evropské integrace*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007, s. 158. ISBN 978-80-7380-070-3.

NOVOTNÝ, František, Josef SOUČEK a kol. *Trestní právo hmotné*. 3. rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. ISBN 978-80-7380-291-2.

ROZUM, Jan, Jan TOMÁŠEK, Jiří VLACH a Lucie HÁKOVÁ. *Efektivita trestní politiky z pohledu recidivy*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2016. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-164-6.

RYBERG Jesper, Julian V. ROBERTS a Jan W. de KEIJSER. *Sentencing multiple crimes*. Oxford: Oxford University Press, 2017, s. 76. ISBN 978-0190607609.

SOLNAŘ, Vladimír, Jaroslav FENYK, Dagmar CÍSAŘOVÁ a Marie VANDUCHOVÁ. *Systém českého trestního práva*. Praha: Novatrix, 2009. ISBN 978-80-254-4033-9.

ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-465-0.

ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-428-5.

ŠÁMAL, Pavel, František PÚRY a Stanislav RIZMAN. *Trestní zákon*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 325–326, marg. č. 7–8.

ŠÁMAL, Pavel, Helena VÁLKOVÁ, Alexander SOTOLÁŘ, Milana HRUŠÁKOVÁ a Milada ŠÁMALOVÁ. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-350-9.

ŠÁMAL, Pavel, Jan DĚDIČ, Tomáš GRĚVNA, František PÚRY a Jiří ŘÍHA. *Trestní odpovědnost právnických osob: komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-592-3.

ŠÁMAL, Pavel, Tomáš GRĚVNA, Lukáš BOHUSLAV, Oto NOVOTNÝ, Jiří HERCZEG a Marie VANDUCHOVÁ. *Trestní právo hmotné*. 9., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2022. ISBN 978-80-7598-764-8.

ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník: komentář*. 1. vydání (2. aktualizace). Praha: C.H. Beck, 2022. Beckova edice komentované zákony. Dostupné na: www.beck-online.cz

ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2020. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-807-8.

TOLAR, Jan. *Trest úhrnný a souhrnný*. Praha: Československá akademie věd, 1963.

2. Seznam použitých odborných článků

DHAMI, Mandeep K. Sentencing Multiple- Versus Single-Offence Cases: Does More Crime Mean Less Punishment? *The British Journal of Criminology*. Oxford, 2022, vol. 62, no. 1, s. 55-72.

DRÁPAL, Jakub. Speciální skutkové podstaty pro recidivisty: Nepromyšlené a škodlivé. *Trestněprávní revue*. Praha: C. H. Beck, 2022, č. 3, s. 172-180. ISSN 1213-5313.

DRÁPAL, Jakub. Ukládání trestů v případě jejich kumulace: Jak trestat pachatele, kteří spáchali další trestný čin předtím, než vykonali dříve uložené tresty. *Jurisprudence*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2020, č. 2, s. 1-17. ISSN 1802-3843.

HERANOVÁ, Simona. Rozlišení souběhu a recidivy v případě doručení zrušeného trestního příkazu – nad jedním rozhodnutím Nejvyššího soudu. *Kriminalistika*. MV ČR, obor tisku a public relations, 2020, roč. LIII, č. 1, s. 19-26. ISSN 1210-9150.

CHEN, Elsa Y. Impacts of „Three Strikes and You’re Out“ on Crime Trends in California and throughout the United States. *Journal of Contemporary Criminal Justice*, 2008, vol. 24, no. 4, s. 345-370.

CHROMÝ, Jakub. K právnímu pojetí recidivy v novém trestním zákoníku. *Trestněprávní revue*. Praha: C. H. Beck, 2009, č. 11, s. 325-331. ISSN 1213-5313.

MAREŠOVÁ, Alena a Miroslav TAMCHYNA. Několik kritických připomínek k současným pokusům o resocializaci pachatelů trestných činů. *Trestněprávní revue*. Praha: C. H. Beck 2011, č. 9, s. 260. ISSN 1213-5313.

MARVELL Thomas B. and Carlisle E. MOODY. The Lethal Effects of Three-Strikes Laws. *The Journal of Legal Studies*. The University of Chicago Press, 2001, vol. 30, no. 1, s. 89-106.

LATESSA, Edward. J. and Christopher LOWENKAMP. What Works in Reducing Recidivism? *University of St. Thomas Law Journal*, 2006. vol. 3, no. 3, art. 7, s. 521-535.

3. Seznam použitých internetových zdrojů

Articolo 71 Codice penale. Brocardi.it. [online]. [cit. 28. 03. 2023]. Dostupné z: <https://www.brocardi.it/codice-penale/libro-primotitolo-iii/capo-iii/art71.html>.

Articolo 76 Codice penale. Brocardi.it. [online]. [cit. 28. 03. 2023]. Dostupné z: <https://www.brocardi.it/codice-penale/libro-primotitolo-iii/capo-iii/art76.html>.

Articolo 78 Codice penale. Brocardi.it. [online]. [cit. 28. 03. 2023]. Dostupné z: <https://www.brocardi.it/codice-penale/libro-primotitolo-iii/capo-iii/art78.html>.

Articolo 80 Codice penale. Brocardi.it. [online]. [cit. 28. 03. 2023]. Dostupné z: <https://www.brocardi.it/codice-penale/libro-primotitolo-iii/capo-iii/art80.html>.

Articolo 99 Codice penale. Brocardi.it. [online]. [cit. 28. 03. 2023]. Dostupné z: <https://www.brocardi.it/codice-penale/libro-primotitolo-iv/capo-ii/art99.html>.

Articolo 100 Codice penale. Brocardi.it. [online]. [cit. 28. 03. 2023]. Dostupné z: <https://www.brocardi.it/codice-penale/libro-primotitolo-iv/capo-ii/art100.html>.

Articolo 102 Codice penale. Brocardi.it. [online]. [cit. 28. 03. 2023]. Dostupné z: <https://www.brocardi.it/codice-penale/libro-primotitolo-iv/capo-ii/art102.html>.

Articolo 104 Codice penale. Brocardi.it. [online]. [cit. 28. 03. 2023]. Dostupné z: <https://www.brocardi.it/codice-penale/libro-primotitolo-iv/capo-ii/art104.html>.

Recidiva podle § 205 odst. 2 trestního zákona z hlediska subsidiarity trestní represe. Epravo.cz. [online]. [cit. 24. 03. 2023]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/recidiva-podle-205-odst-2-trestniho-zakona-z-hlediska-subsidiarity-trestni-represe-96829.html>.

ROZUM, Jan, Lucie HÁKOVÁ, Jiří VLACH a Jan TOMÁŠEK. *Účinnost trestní politiky z pohledu recidivy. Institut pro kriminologii a sociální prevenci.* [online]. [cit. 02. 05. 2023]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/soubor/rvppk-dokumenty-1-pdf.aspx>.

ZEMAN, Milan. *Recidiva podle § 205 odst. 2 trestního zákona z hlediska subsidiarity trestní represe.* [online]. [cit. 04. 02. 2023]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/recidiva-podle-205-odst-2-trestniho-zakona-z-hlediska-subsidiarity-trestni-represe-96829.html>.

4. Seznam použitých právních předpisů

Codice di procedura penale (Trestní zákoník procesní), vydaný prezidentským dekretem č. 477, ze dne 22. 09. 1988.

Codice penale (Trestní zákoník), vydaný královským dekretem č. 1398 ze dne 19. 10. 1930.

Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon.

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 218/2013 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů.

5. Seznam použité judikatury

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 13. 5. 2004, sp. zn.: IV. ÚS 396/03.

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 4. 4. 2007, sp. zn.: III. ÚS 747/06.

Rozhodnutí Krajského soudu v Liberci ze dne 12. 5. 1954, sp. zn.: 3 To 92/54 (Rt 34/1955 tr.).

Rozhodnutí Krajského soudu v Ostravě ze dne 4. 9. 1962, sp. zn.: 5 To 361/62 (Rt 12/1963 tr.).

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 21. 12. 1970, sp. zn.: 7 Tz 47/70 (R 27/1971 tr.).

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 27. 3. 1964, sp. zn.: 5 Tz 10/64 (Rt 30/1964 tr.).

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 19. 9. 1967, sp. zn.: 1 Tz 40/67 (R 13/1968 tr.).

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 22. 1. 1965, sp. zn.: 5 Tz 42/64 (R 15/1965 tr.).

Rozhodnutí Nejvyššího soudu SSR ze dne 17. 4. 1974, sp. zn. 5 Tz 33/74 (R 6/1975 tr.).

Rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 10. 3. 1998, sp. zn.: 4 To 124/98 (R 29/2000 tr.).

Rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 6. 12. 1979, sp. zn.: 8 To 963/79 (R 42/1980 tr.).

Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 10. 2. 2000, sp. zn.: 10 T 14/98 (R 54/2000 tr.).

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 13. 11. 1997, sp. zn.: 1 Tzn 13/97 (R 33/1998 tr.).

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 18. 5. 2000, sp. zn.: 7 To 200/2000 (Rt 32/2001 tr.).

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. 3. 2014, sp. zn.: 8 Tdo 1301/2013 (R 6/2015 tr.).

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. 2. 2012, sp. zn.: 8 Tdo 33/2012 (Rt 9/2013 tr.).

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 3. 2001, sp. zn.: 11 Tz 29/2001 (R 10/2002 tr.).

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 9. 10. 1997, sp. zn.: 2 Tzn 84/97 (R 21/1998 tr.).

Rozsudek Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 15. 5. 1968, sp. zn.: 10 Tz 16/68 (R 41/1968 tr.).

Rozsudek Nejvyššího soudu SSR ze dne 12. 11. 1970, sp. zn.: 3 Tz 116/70 (R 7/1972 tr.).

Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 26. 10. 2005, sp. zn.: 5 To 100/2005 (R 55/2006 tr.).

Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 23. 11. 2021, sp. zn. 7 To 107/2021.

Stanovisko Nejvyššího soudu ČR ze dne 10. 6. 2010, sp. zn.: Tpjn 301/2010 (R 48/2010 tr.).

Stanovisko Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. 5. 1981, sp. zn.: Tpjf 46/80 (R 40/1981 tr.).

Stanovisko Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. 10. 2010, sp. zn. Tpjn 300/2009 (R 2/2011 tr.).

Stanovisko Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 1. 2013, sp. zn.: Tpjn 301/2012 (R 26/2013 tr.).

Stanovisko Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 4. 4. 1974, sp. zn. Tpjf 28/73 (R 10/1974 tr.).

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 11. 2. 2016, sp. zn.: 6 Tdo 49/2016.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 15. 11. 2016, sp. zn.: 4 Tdo 1517/2016.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 17. 1. 1997, sp. zn.: Tcnu 25/96 (R 33/1997 tr.).

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 18. 12. 2019, sp. zn.: 8 Tdo 1502/2019.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. 9. 2012, sp. zn.: 7 Tdo 1139/2012.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 2. 3. 2016, sp. zn.: 7 Tdo 1552/2015.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 4. 2016, sp. zn.: 8 Tdo 428/2016.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. 11. 2018, sp. zn.: 7 Tdo 1357/2018.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 7. 2013, sp. zn.: 6 Tdo 698/2013.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 7. 2018, sp. zn.: 5 Tdo 855/2018 (R 6/2019 tr.).

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 8. 2020, sp. zn.: 8 Tdo 729/2020 (R 10/2021 tr.).

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 4. 2017, sp. zn.: 7 Tdo 446/2017.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 3. 2014 sp. zn.: 6 Tdo 188/2014.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 4. 2004, sp. zn.: 7 Tdo 410/2004 (R 7/2005 tr.).

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 9. 2022, sp. zn.: 6 Tdo 884/2022 (R 3/2022 tr.).

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 7. 2020, sp. zn.: 4 Tdo 776/2020.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 12. 2018, sp. zn. 5 Tdo 1134/2018 (R 46/2019 tr.).

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 6. 11. 2013, sp. zn.: 8 Tdo 1160/2013 (R 41/2014 tr.).

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 8. 11. 2017, sp. zn.: 8 Tdo 1400/2017.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 9. 12. 2015, sp. zn.: 8 Tdo 1444/2015.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 9. 12. 2020, sp. zn.: 8 Tdo 888/2020.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 9. 9. 2020, sp. zn.: 8 Tdo 789/2020 (R 47/2021 tr.).

Usnesení Nejvyššího soudu ČSFR ze dne 22. 1. 1991, sp. zn.: Tzv 49/90 (R 58/1991 tr.).

6. Seznam ostatních zdrojů

Důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

Důvodová zpráva k zákonu č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim.

Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna. 49. schůze. 2017-2021. Sněmovní tisk 453/4 ze dne 03. 06. 2020. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=177591>.

Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna. 49. schůze. 2017-2021. Stenozáznam části projednávání bodu pořadu schůze 260. ze dne 19. 06. 2020. Dostupné z: <https://www.psp.cz/eknih/2017ps/stenprot/049schuz/bqbs/b36926001.htm>.

Ukládání trestů při souběhu a recidivě

Abstrakt

Tato diplomová práce se zabývá ukládáním trestů při souběhu trestných činů, recidivě a s nimi související nepravé recidivě. Cílem práce je provést komplexní analýzu platné právní úpravy na základě rozboru zákonné úpravy, související judikatury a odborných publikací, a následně doplnit tento rozbor o vlastní úvahy a návrhy *de lege ferenda* autorky této práce. Česká právní úprava je dále porovnána s právní úpravou italskou, jež demonstruje jiný přístup k trestání souběhu a recidivy.

Práce byla vypracována za použití popisné, analytické, syntetické a výkladové metody, a to zejména za použití výkladu jazykového a teleologického. Použita byla rovněž komparativní metoda, a to zejména při komparaci české a italské právní úpravy.

Ze strukturálního hlediska je práce rozdělena na čtyři kapitoly. První kapitola práce se zabývá vymezením pojmů souběh trestných činů, recidiva a dále též nepravá recidiva, přičemž poukazuje na vybrané problémy, vznikající při rozlišování těchto forem mnohosti trestné činnosti. Druhá kapitola práce analyzuje právní úpravu ukládání trestů při souběhu trestných činů, zejména pak posouzení souběhu jako přitěžující okolnosti a ukládání úhrnného a souhrnného trestu, včetně vymezení problematických aspektů právní úpravy ukládání trestů při souběhu. Třetí kapitola práce se zabývá analýzou právní úpravy ukládání trestů při recidivě, a to zejména posouzením recidivy jako přitěžující okolnost a jako důvodu pro mimořádné zvýšení trestu odnětí svobody, či posouzením vlivu recidivy na výkon trestu odnětí svobody, rovněž s vymezením problematických aspektů této právní úpravy. Druhá a třetí kapitola práce rovněž obsahují komparaci vybraných relevantních institutů české a italské právní úpravy. Čtvrtá kapitola pak doplňuje analyzovanou problematiku o rozbor právní úpravy ukládání trestů při nepravé recidivě.

Klíčová slova: souběh, recidiva, trest

The imposition of penalties on the concurrence of crimes and recidivism

Abstract

This final thesis deals with the imposition of penalties on the concurrence of crimes, recidivism and related quasi-recidivism. The aim of the thesis is to comprehensively analyse the current legal regulation on the basis of an analysis of the statutory regulation, the related case law and professional publications, and to supplement this analysis with the own considerations and *de lege ferenda* proposals of the author of this thesis. Furthermore, the Czech legal regulation is compared with the Italian legal regulation, which demonstrates a different approach to punishing concurrence and recidivism.

The thesis has been written using the descriptive, analytical, synthetic and interpretative methods, especially linguistic and teleological interpretation. The comparative method was also used, in particular for comparing the Czech and Italian legal regulations.

Structurally, the thesis is divided into four chapters. The first chapter of the thesis deals with the definition of the terms concurrence of crimes, recidivism, and also quasi-recidivism, while pointing out selected issues, which occur while distinguishing these forms of multiple offences. The second chapter of the thesis analyses the legal regulation regarding the imposition of penalties in the case of concurrence of crimes, in particular the assessment of concurrence as an aggravating circumstance and the imposition of aggregate and summary sentences, including the specification of the problematic aspects of the legal regulation of imposing penalties on concurrence. The third chapter of the thesis deals with the analysis of the legal regulation regarding the imposition of penalties in case of the recidivism, in particular with the assessment of recidivism as an aggravating circumstance, and as a reason for an extraordinary increase in the prison sentence, and with assessing the impact of recidivism on the execution of a prison sentence, also while specifying the problematic aspects of this legal regulation. The second and third chapters of the thesis also contain a comparison of the selected relevant institutes of the Czech and Italian legal regulations. The fourth chapter complements the analysed topic with an analysis of the legal regulation of the imposition of penalties in case of the false recidivism.

Key words: concurrence, recidivism, penalty